

Grey Scale #13

DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO

IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE
TAJNE

Egz. nr 3

X723

Ppłk dypl. Tadeusz JAGODZIŃSKI

KIERUNKI DOSKONALENIA
SPRAWNOŚCI BOJOWEJ JEDNOSTEK
WOJSK OCHRONY POGRANICZA
W ZAKRESIE PROWADZENIA
ZACZEPNYCH DZIAŁAŃ
PRZECIWDYWERSYJNYCH

Rozprawa doktorska

11706

WARSZAWA MAJ 1979

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**

IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE
~~TAJNE~~

Egz. nr 3

X723

Ppłk dypl. Tadeusz JAGODZIŃSKI

**KIERUNKI DOSKONALENIA
SPRAWNOŚCI BOJOWEJ JEDNOSTEK
WOJSK OCHRONY POGRANICZA
W ZAKRESIE PROWADZENIA
ZACZEPNYCH DZIAŁAŃ
PRZECIWDYWERSYJNYCH**

Rozprawa doktorska

11706

WARSZAWA MAJ 1979

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni Karola ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE

Egz nr ... 8

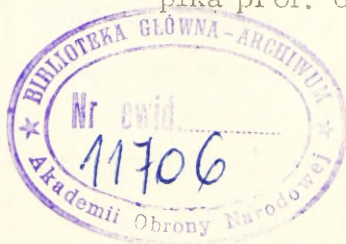
Inch. Prot. 320/21.03.95 *DM*

Płk dypl. Tadeusz JAGODZINSKI

KIERUNKI DOSKONALENIA SPRAWNOSCI BOJOWEJ JEDNOSTEK
WOJSK OCHRONY POGRANICZA W ZAKRESIE PROWADZENIA
ZACZEPNYCH DZIAŁAŃ PRZECIWDYWERSYJNYCH

Praca doktorska napisana
pod kierownictwem naukowym
płka prof. dra Kazimierza NOŻKO

W A R S Z A W A

1 9 7 9 r.

JAWAL

NOV 30 1904

X

104

SPIS TRESCI

WSTĘP	Strona 7
-----------------	-------------

Rozdział I

CHARAKTERYSTYKA DZIAŁAŃ BOJOWYCH PROWADZONYCH W RAMACH OBRONY PRZECIWDYWERSYJNEJ ORAZ ZASADNI- CZE ZADANIA WOP WYKONYWANE PODCZAS TYCH DZIAŁAŃ 19

1. Charakterystyka i wybrane elementy oceny zagrożenia dywersyjnego obszaru kraju, ze szczególnym uwzględ- nieniem pogranicza	19
1.1. Stan bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego, a stopień zagrożenia dywersyjnego	26
1.2. Dywersja ideologiczna, a dywersja militarna	26
1.3. Miejsce i rola działań dywersyjnych według poglądów NATO	28
1.4. Prawdopodobne cele działania sił dywersyjno- rozpoznawczych.	29
1.5. Siły dywersyjne i możliwe sposoby ich przerzutu	34
1.6. Przewidywane obiekty oddziaływania sił dywer- syjnych	44
2. Cel, zakres i specyfika działań bojowych prowadzonych w ramach obrony przeciwdywersyjnej	47
2.1. Główne zadania realizowane w ramach przeciw- dywersyjnej obrony obszaru kraju	48
2.2. Zadania resortu spraw wewnętrznych realizowane w ramach OPDyw. obszaru kraju	51
2.3. Formy działań prowadzonych w ramach OPDyw. obszaru kraju	52
2.4. Zakres i specyfika bojowych działań przeciw- dywersyjnych	55
2.4.1. Zakres bojowych działań przeciwdywersyjnych	55
2.4.2. Specyfika bojowych działań przeciwdywersyjnych	60

3. Miejsce, rola i zadania Wojsk Ochrony Pogranicza w bojowych działaniach przeciwdywersyjnych	63
--	----

R o z d z i a ł I I

ANALIZA ZASADNICZYCH CZYNNIKÓW WPLYWAJĄCYCH NA SPRAWNOŚĆ PRZECIWDYWERSYJNĄ JEDNOSTEK WOP..	66
--	----

1. Siły i środki Wojsk Ochrony Pogranicza przeznaczone do prowadzenia przeciwdywersyjnych działań zaczepnych . . .	68
2. Planowanie przeciwdywersyjnych działań zaczepnych . . .	73
3. Zasady dowodzenia zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi	78
3.1. Struktura dowodzenia jednostek WOP.	81
3.2. Obieg informacji rozpoznawczych w brygadzie WOP .	85
3.3. Środki dowodzenia brygady WOP	87
4. Organizacja i realizacja współdziałania	92*

R o z d z i a ł I I I

KIERUNKI DOSKONALENIA STRUKTUR ORGANIZACYJNYCH, SPOSOBÓW PLANOWANIA DZIAŁAŃ, ZASAD DOWODZENIA ORAZ SPOSOBÓW SZKOLENIA SIŁ WOP PRZEZNACZONYCH DO PROWADZENIA ZACZEPNYCH DZIAŁAŃ PRZECIWDYWERSYJNYCH.	106
---	-----

1. Teoria prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych.	108
2. Projekt modelu struktury organizacyjnej pododdziałów odwodowych jednostek WOP	112
3. Planowanie działań przeciwdywersyjnych, sposoby koordynacji planowania z jednostkami resortu spraw wewnętrznych	118
3.1. Udział Dowództwa WOP w planowaniu działań przeciwdywersyjnych	120
3.2. Koordynacja planowania działań przeciwdywersyjnych w relacji sztab brygady WOP - komenda wojewódzka MO.	122
3.3. Planowanie działań przeciwdywersyjnych w brygadzie WOP.	124

4. Zasady dowodzenia zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi	127
4.1. Zasady dowodzenia zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi na szczeblu odwodu manewrowego brygady WOP.	128
4.2. Dowodzenie zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi w brygadzie WOP.	129
4.3. Dowodzenie zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi przez Dowództwo WOP.	131
5. Organizacja współdziałania z jednostkami operacyjnymi MON i jednostkami resortu spraw wewnętrznych	135
6. Organizacja procesu szkolenia pododdziałów odwodowych	139
WNIOSKI KOŃCOWE	146
BIBLIOGRAFIA	153
I. WYKAZ DOKUMENTÓW	153
II. WYKAZ LITERATURY	154
WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW	158

W S T E P

Jedną z cech charakterystycznych współczesnych doktryn wojennych jest uznawanie nierozłączności zewnętrznego frontu walki z frontem wewnętrznym, ścisłej zależności występującej między sytuacją na rubieży styczności walczących stron a sytuacją na zapleczu, która to zależność podnoszona jest przez niektórych teoretyków wojskowych do rangi zasady sztuki wojennej.

Spośród wielu czynników wpływających na sprawne funkcjonowanie zaplecza istotne znaczenie ma stan bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego na obszarze kraju uczestniczącego w konflikcie zbrojnym. O stanie porządku i bezpieczeństwa wewnętrznego państwa decyduje między innymi stopień zagrożenia dywersyjnego obszaru kraju i wynikający z niego system obrony przeciwdywersyjnej.

Głównym organizatorem i koordynatorem przedsięwzięć wchodzących w zakres obrony przeciwdywersyjnej jest w naszym państwie resort spraw wewnętrznych. Wojska Ochrony Pogranicza - integralna część tego resortu będą odgrywać ważną rolę w systemie Obrony Przeciwdywersyjnej, ponieważ ich działanie powinno zapobiec przenikaniu na teren kraju sił dywersyjnych, zaś od sprawności przeciwdywersyjnej brygad WOP będzie zależeć stan porządku i bezpieczeństwa w rejonach ważnych dla obronności państwa.

Prowadzenie bojowych działań przeciwdywersyjnych będzie integralnie związane z ochroną granicy państwowej, dlatego też planowanie obronne oraz szkolenie jednostek WOP wykazuje wiele wspólnych cech.

O ile jednak sposób realizacji ochrony granicy państwowej jest stale doskonalony, gdyż wynika to z istoty działania Wojsk Ochrony Pogranicza w czasie pokoju, o tyle doskonalenie prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych pozostaje niejako w cieniu, jakkolwiek nie zaniedbuje się jego usprawniania. Istnieją jednak obiektywne warunki, które wpływają na taki stan rzeczy.

Istotnymi czynnikami, które w pewnym stopniu utrudniają realizację przedsięwzięć wchodzących w zakres przygotowania brygad WOP do prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych są między innymi: występowanie wielu różnorodnych poglądów na istotę i zadania obrony przeciwdywersyjnej, brak gruntownych badań w tej dziedzinie, przejmowanie zasad działań przeciwdywersyjnych od wojsk operacyjnych i OTK bez uwzględniania dość istotnej specyfiki brygad WOP. Podkreślić również należy występowanie rozbieżności w nazewnictwie, a niekiedy i w przyjmowaniu odpowiednich norm taktycznych.

Obecnie zasadniczymi dokumentami z zakresu działań przeciwdywersyjnych są wydane przez Inspektorat Obrony Terytorialnej: "Instrukcja o zasadach prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych" i "Metodyka prowadzenia zajęć przeciwdywersyjnych", przy czym materiały te nie są dostosowane do specyfiki resortu spraw wewnętrznych i struktury organizacyjnej Wojsk Ochrony Pogranicza.

W 1976 r. w Wojskach Ochrony Pogranicza w związku z reformą administracyjną państwa oraz dostosowaniem systemu ochrony granicy państwowej do zmian wynikających z tej reformy dokonano reorganizacji struktury i systemu dowodzenia brygad. Od tej chwili równoległe z wyko-

nywaniem zadań w zakresie ochrony granicy państwowej trwa weryfikacja przyjętych założeń strukturalnych i funkcjonalnych, której celem jest ocena ich przydatności w okresie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny oraz określenie kierunków dalszego doskonalenia sprawności bojowej brygad WOP.

W realizacji tych przedsięwzięć biorą również udział pracownicy wszystkich pionów Dowództwa WOP, w którym od 1971 r. wykonuję powierzone mnie obowiązki służbowe.

Osobiste wieloletnie zainteresowanie problematyką prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych, spowodowane ich specyfiką i powiązane ze zobowiązaniami wynikającymi z racji pełnionej przeze mnie funkcji służbowej stało się przyczyną podjęcia tematyki niniejszej rozprawy. Równie ważki wpływ na wybór tematu rozprawy miała inspiracja Szefa Sztabu WOP i moich bezpośrednich przełożonych oraz ich zachęta i pomoc udzielona w trakcie prowadzenia badań.

Celem pracy jest określenie kierunków prac zmierzających do uzupełnienia luk istniejących w teorii i praktyce prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych przez brygady Wojsk Ochrony Pogranicza oraz próba systematyzacji niektórych podstawowych pojęć z zakresu teorii prowadzenia tych działań.

Celem badań prowadzonych w ramach opracowywania niniejszej rozprawy było uzyskanie odpowiedzi na pytanie, czy obecna struktura organizacyjna pododdziałów przeznaczonych do prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych, sposób ich planowania i dowodzenia nimi gwarantują pełne wykonanie zadań stawianych przed Wojskami Ochrony Pogranicza

w ramach obrony przeciwdywersyjnej obszaru pogranicza.

Temat ten do chwili obecnej nie był opracowywany w sposób kompleksowy, a na niezbędność jego podjęcia wskazywały zarówno analizy zasadności nowej struktury organizacyjnej brygady WOP, jak i wyniki ćwiczeń oraz kontroli kompleksowych prowadzonych w brygadach przez DWOP.

Ponieważ od 1974 r., na podstawie decyzji KOK, resort spraw wewnętrznych został zobligowany do obrony przeciwdywersyjnej obszaru kraju, odpowiednie pionosy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych od tej chwili kontynuowały prace zmierzające do ustalenia zasad działania systemu OPDyw obszaru kraju. Do prac związanych z tą problematyką zostało - w stosownym zakresie - włączone Dowództwo WOP, którą to instytucję reprezentowałem, w powołanej decyzją ministra spraw wewnętrznych z dnia 29.09.1976 r., komisji do ustalenia zasad obrony przeciwdywersyjnej obszaru kraju.

Możliwość uczestniczenia w działalności tej komisji była dla mnie wielce pomocna w pracy nad niniejszą rozprawą, pozwalała bowiem na bieżąco zorientować się co do ustaleń przyjmowanych w sprawach obrony przeciwdywersyjnej. Ponieważ niektóre fragmenty rozprawy /część pierwsza pierwszego rozdziału oraz zasady planowania / przedstawione były, po akceptacji przez przełożonych, na forum komisji jako poglądy reprezentowane przez Dowództwo WOP, istniała możliwość ich weryfikacji, co nadało pracy określone cechy przydatności.

Pracę nad dysertacją starałem się realizować w dwóch etapach:

- badania w zakresie teorii i praktyki prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych przez brygady WOP oraz ustalenie czynników znacząco

wpływających na sprawność przeciwdywersyjną jednostek;

- analiza wyników badań tych czynników.

W dość dużym zakresie wymienione czynności prowadziłem równolegle, ponieważ bardzo często zachodziła potrzeba dodatkowych ustaleń bądź też służbowe względy umożliwiały przeprowadzenie pewnych badań w określonym czasie.

Pragnąłem podkreślić bardzo przemyślane i pomocne dla mnie zainteresowanie postępowaniem prac ze strony moich przełożonych, a zwłaszcza Szefa Sztabu WOP, gen. bryg. Feliksa STRAMIKA, który planując moje służbowe czynności niejednokrotnie umożliwiał mi kojarzenie ich z kolejnymi etapami badań. Dzięki temu, że z racji służbowych obowiązków i życzliwego zainteresowania przełożonych byłem autorem lub współautorem większości ćwiczeń z zakresu taktyki działań przeciwdywersyjnych prowadzonych w Wojskach Ochrony Pogranicza /wykaz tych ćwiczeń przedstawia załącznik nr 1/ zawsze miałem możliwość badania wybranych problemów, ich weryfikacji i praktycznego eksperymentowania w czasie wielu ćwiczeń.

W trakcie badań stosowałem takie metody, jak: studium literatury, analizę dokumentów, obserwację, eksperymentowanie oraz badanie opinii^x.

St u d i o w a n i e l i t e r a t u r y, które prowadziłem w ramach prac nad rozprawą, rozpocząłem jeszcze przed podjęciem zaocznych studiów doktoranckich; trwa ono do chwili obecnej. Doszedłem do generalnych wniosków, że literatura dotycząca zagrożenia dywersyjnego jest na tyle

x Na podstawie J. Pieter: Ogólna metodologia pracy naukowej.
Wrocław - Warszawa - Kraków 1967, s. 49.

obszerna, na ile jest nieusystematyzowana. Wiele wiadomości znajduje się w takich różnorodnych źródłach, jak: Wojskowy Przegląd Zagraniczny, komunikaty wywiadowcze i inne materiały Zarządu II Sztabu Generalnego zawierające wnioski i doświadczenia ze współczesnych konfliktów lokalnych. Wartościowe są również materiały Zarządu I MSW publikowane w "Przeglądzie OTK", regulaminy amerykańskie oraz książka o tradycjach brytyjskiej specjalnej służby powietrznej. Odczuwa się jednak brak kompleksowego, systematycznie uaktualnianego kompedium wiedzy o organizacji, metodach szkolenia i sposobach działania sił przeciwnika przeznaczonych do prowadzenia działań dywersyjnych. Problematykę obrony przeciwdywersyjnej znaleźć można także w wielu innych źródłach, są to jednak w zasadzie poglądy, a nie obowiązujące ustalenia.

W tej sytuacji bardzo pomocne było dla mnie uczestniczenie we wspomnianej komisji MSW, ponieważ mogłem na bieżąco śledzić tok pracy i zapoznać się z projektami dokumentów dyrektywnie ustalających sprawy OPDyw. obszaru kraju.

Najbardziej obszerna jest literatura traktująca o zaczepnych działaniach przeciwdywersyjnych. Szczególną wartość poznawczą posiadają wszelkie dokumenty KBW, jednostek MON prowadzących na terenie kraju walkę z dywersantami i agentami wroga, reakcyjnymi i nacjonalistycznymi bandami zbrojnymi w czasie II wojny światowej i bezpośrednio po jej zakończeniu.

Wiedzę moją o prowadzeniu bojowych działań przeciwdywersyjnych poszerzyła lektura regulaminów i innych materiałów zagranicznych traktujących o prowadzeniu działań przeciwpartyzanckich oraz przebiegu konflik-

tów na Bliskim Wschodzie, a także wniosków z prowadzonych przez brygady WOP działań pościgowo-likwidacyjnych przeciwko sprawcom nielegalnych przekroczeń granicy, ponieważ charakter tych działań w wielu wypadkach zbliżony jest do zaczepnych działań przeciwdywersyjnych.

W zestawieniu literatury traktującej o prowadzeniu bojowych działań przeciwdywersyjnych najmniejszą część zajmują dokumenty typu instrukcyjnego określające formy, rodzaje i sposoby ich działań.

Podobnie, a nawet znacznie skromniej, przedstawia się literatura dotycząca zasad planowania, dowodzenia i problemów współdziałania bojowych działań przeciwdywersyjnych. Stąd też większość poglądów i wniosków przedstawionych w pracy powstała w wyniku kompilacji zasad stosowanych w działaniach ogólnowojskowych oraz aktualnie obowiązujących w Wojskach Ochrony Pogranicza.

Efektom studiowania literatury jest część wniosków, które przedstawiłem w poszczególnych rozdziałach niniejszej rozprawy.

A n a l i z a d o k u m e n t ó w, którą prowadziłem w trakcie pracy, pozwoliła sformułować wiele istotnych wniosków. Analizie poddałem głównie współcześnie obowiązujące w resorcie spraw wewnętrznych oraz w Wojskach Ochrony Pogranicza dokumenty dyrektywne i normatywne /rozkazy, zarządzenia, wytyczne, instrukcje, regulaminy itp/. Szczególnie dużo spostrzeżeń dostarczyła analiza obowiązujących w WOP rozkazów i zarządzeń dotyczących problematyki planowania obronnego oraz protokołów z przebiegu ćwiczeń przeciwdywersyjnych prowadzonych w brygadach w ramach kontroli kompleksowych i omówień ćwiczeń centralnych organizowanych przez Dowództwo WOP /między innymi "Bałtyk-73", "Bieszczady-75",

"Sudety-77", "Wiosna nad Bugiem"/.

Studiowanie wymienionych wyżej dokumentów dało podstawę do konfrontacji dotychczasowych ustaleń, uzyskanych wniosków i doświadczeń z przeprowadzonych badań oraz umożliwiło poznanie istniejących luk i obszarów, które należałoby wnikliwiej zbadać lub przewartościować moje poglądy na dany problem.

Z tego powodu niektóre problemy oceny zagrożenia dywersyjnego rejonów pogranicza oraz planowanie użycia odwodów brygad są częściowo rozwiązywane w sposób ogólny, nie rozwiązane są na przykład do końca kwestie powiązań w relacji: komenda wojewódzka MO - brygada WOP w czasie prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych, działań w rejonach przeciwdywersyjnych położonych po obu stronach linii granicznej, a także techniczne aspekty współdziałania brygad WOP z jednostkami operacyjnymi MON.

Wyjątkowo owocne okazały się różnorodne obserwacje prowadzone w czasie granicznych działań pościgowo-likwidacyjnych oraz ćwiczeń z zakresu taktyki przeciwdywersyjnej.

W trakcie jednego i drugiego rodzaju działań mogłem wnikać w pracę sztabów brygad i prześledzić działanie pododdziałów odwodowych. Przedmiotem szczególnej obserwacji i badań były:

- organizacja działań;
- planowanie działań;
- obieg informacji w sztabie;
- system zbierania i obiegu informacji rozpoznawczych;
- efektywność poszczególnych sposobów prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych;

- struktura organizacyjna pododdziałów odwodowych.

W prowadzeniu badań w tym zakresie bardzo pomocna okazała się moja półroczna praktyka w Górnośląskiej Brygadzie WOP, którą odbyłem na przełomie 1977/1978 r. oraz udział w niemal wszystkich ćwiczeniach prowadzonych w brygadach WOP w latach 1973-1978. Uczestnicząc w ćwiczeniach przeciwdywersyjnych prowadzonych w brygadach badałem wnikliwie funkcjonalność struktury organizacyjnej pododdziałów odwodowych, wpływ aktualnej organizacji i wyposażenia na możliwości bojowe tych pododdziałów.

W czasie pobytu, w charakterze zastępcy kierownika ćwiczenia lub starszego rozjemcy do spraw przebiegu ćwiczenia w sztabach brygad, obserwowałem proces wypracowywania decyzji, sposób dowodzenia i organizacji współdziałania w bojowych działaniach przeciwdywersyjnych oraz obieg informacji między poszczególnymi ogniwami sztabów.

Szczególne wartości poznawcze obserwacji wynikała - moim zdaniem - z tego, że ćwiczenia, w których uczestniczyłem, prowadzone były w różnych regionach pogranicza, w zmieniających się warunkach terenowych /góry, rejony nadmorskie, kompleksy leśne, tereny wysoko uprzemysłowione/ i klimatycznych. Pozwalało to bowiem uniknąć schematyzmu i wyciągania wniosków na podstawie jednego, niezmiennego się modelu sytuacyjnego.

Istotną, choć moim zdaniem jeszcze zbyt małą, część badań prowadziłem w formie e k s p e r y m e n t u. Sposób organizowania doświadczeń polegał na tym, że będąc w wielu wypadkach autorem ćwiczeń, wprowadzałem do nich, za zgodą przełożonych, zagadnienia z góry zaplanowane,

paralelne do problemów, które się wyłaniały w trakcie pracy.

I tak na przykład, aby określić skalę i zakres problemów dotyczących prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych w rejonach dyslokacji elementów ugrupowania bojowego jednostek MON, ćwiczenie w Pomorskiej Brygadzie WOP w 1973 r. zostało opracowane tak, że część rejonu przeciwdywersyjnego znajdowała się w obszarze zajmowanym /aplikacyjnie/ przez ABR0T. Obserwacje przeprowadzone w trakcie przebiegu tego ćwiczenia pozwoliły sformułować wiele wniosków dotyczących sposobu organizacji współdziałania, w tym także problemów z zakresu organizacji łączności.

Przydatność struktury organizacyjnej kompanii odwodowych, ich możliwości manewrowe oraz sposoby organizacji łączności w działaniach rozpoznawczych badałem w kilku ćwiczeniach, stwarzając w nich sytuacje odpowiednio skomplikowane, wymagające szczególnej ruchliwości i doskonale zorganizowanego systemu łączności.

W ćwiczeniu centralnym "SUDETY-77", którego byłem współautorem, a w czasie trwania szefem sztabu kierownictwa ćwiczenia, na podstawie obserwacji pracy sztabu ćwiczącej brygady doszedłem do wniosku, że negatywny wpływ na system obiegu informacji wywiera niewłaściwa struktura funkcjonowania GSD.

Pogląd ten przedstawiłem do rozważenia przełożonym i oficerom Dowództwa WOP w trakcie wykładów prowadzonych w Sztabie WOP oraz wykładów dla szefów sztabów i wydziałów operacyjnych brygad. Według zaproponowanego przeze mnie nowego modelu struktury funkcjonalnej, pracowało /z polecenia Szefa Sztabu WOP/ Główne Stanowisko Dowodzenia

Nadbużańskiej Brygady WOP w czasie ćwiczenia "Wiosna nad Bugiem".

Okazało się że po pewnych korektach w poszczególnych zespołach system obiegu informacji w sztabie tej brygady wykazywał znacznie wyższą sprawność.

W innych z kolei ćwiczeniach, opracowywanych przeze mnie, wprowadzałem pewne elementy pozwalające zbadać problematykę prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych w warunkach przegrupowania wojsk sojuszniczych przez granicę państwa, a także w rejonach uprzemysłowionych i zurbanizowanych.

Nie mogłem natomiast, ze względów obiektywnych, przeprowadzić eksperymentalnych badań nad problematyką prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych w rejonach zagrożenia dywersyjnego położonych po obu stronach granicy państwowej. Stąd też przedstawione w pracy wnioski dotyczące tej tematyki mają charakter czysto teoretyczny.

Ważnym uzupełnieniem przedstawionych powyżej metod badawczych było b a d a n i e o p i n i i. Wykorzystałem do niego wszelkie możliwe okazje służbowe, prowadząc w formie wywiadów indywidualnych i zbiorowych /dyskusje/ rozmowy z oficerami Dowództwa i brygad WOP.

W wywiadach z dowódcami batalionów odwodowych starałem się szczególnie poznać ich opinie na temat wartości struktury organizacyjnej odwodów, przydatności środków transportu i łączności oraz problemów wynikających w trakcie dowodzenia granicznymi działaniami pościgowo-likwidacyjnymi i zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi.

W rozmowach z oficerami Dowództwa WOP i dowództw brygad, z których wielu posiada bogate, osobiste doświadczenia z walk ze zbrojnym pod-

ziemiem; starałem się poznać ich poglądy dotyczące planowania działań w sztabach, dowodzenia nimi i organizacji współdziałania, jak również ich doświadczenia z zakresu taktyki zaczepnych działań przeciwdywersyjnych.

W trakcie prowadzenia badań niezbędnych do pracy starałem się osiągnąć jeden zasadniczy cel - jak najmniej odbiegać od praktyki, a wnioski formułować wyłącznie na podstawie konkretnych wyników badań.

Należy podkreślić, że ogromną rolę w opracowaniu problemów obrony przeciwdywersyjnej odegrało wprowadzenie z dniem 3 stycznia 1978 r. w resorcie spraw wewnętrznych "Zasad przeciwdywersyjnej obrony obszaru Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w warunkach wzrostu zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny" i wynikających z nich obowiązujących już formalnie ustaleń, dotyczących w tym zakresie Wojsk Ochrony Pogranicza.

W trakcie realizowania całego programu zamierzeń wynikających z wyżej wymienionych dokumentów zaistnieje z pewnością potrzeba doskonalenia sprawności bojowej jednostek WOP w zakresie prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych. Jeżeli więc określone w rozprawie kierunki doskonalenia tej sprawności będą choć w części pomocne w tym ważnym dla obronności kraju przedsięwzięciu, stanowić to będzie o jej przydatności. Ewentualne wykorzystanie niektórych propozycji przedstawionych w pracy nie będzie jednak osobistą zasługą autora, lecz efektem współpracy z wieloma oficerami, ich pomocy i życzliwego zainteresowania.

Za tę życzliwość, zainteresowanie, pomoc i cenne wskazówki wyrażam gorące podziękowanie pracownikom Akademii Sztabu Generalnego WP, a szczególnie płk prof. dr Kazimierzowi NOŻKO i płk dr Danielowi KUBAJEWSKIEMU, oficerom Dowództwa i brygad Wojsk Ochrony Pogranicza, którzy przyczynili się do napisania tej pracy.

R o z d z i a ł 1

CHARAKTERYSTYKA DZIAŁAŃ BOJOWYCH PROWADZONYCH W RAMACH OBRONY PRZECIWDYWERSYJNEJ ORAZ ZASADNICZE ZADANIA WOP WYKONYWANE PODCZAS TYCH DZIAŁAŃ

1. Charakterystyka i wybrane elementy oceny zagrożenia dywersyjnego obszaru kraju, ze szczególnym uwzględnieniem pogranicza

O miejscu i roli terytorium Polski w systemie obronnym Układu
Warszawskiego decydują, między innymi, następujące czynniki:^x

- 1/ pozycja Polski w UW ze względu na zasoby naturalne, ekonomiczne
i rezerwy osobowe;
- 2/ terytorium kraju znajduje się na ruhrsko-warszawskim kierunku stra-
tegicznym ZE TDW i w powiązaniu z terytorium NRD stanowi pomost
ułatwiający wtargnięcie na teren Związku Radzieckiego oraz obszar
rozwinęcia pierwszego rzutu strategicznego sił zbrojnych państw
Układu Warszawskiego;
- 3/ terytorium Polski jest ważną strefą komunikacji i dogodnym obszarem
dla przegrupowania oraz zaopatrywania wojsk sojusznicznych działają-
cych na zewnętrznym froncie walki;
- 4/ odcinek polskiego wybrzeża stanowi doskonały kierunek do uderzenia
od strony morza sił powietrznych, taktyczno-operacyjnych desantów
powietrzno-morskich i dywersyjno-rozpoznawczych;

x Płk prof. dr K. Nożko: "Wizja przyszłej wojny i zagrożenia PRL
a charakter obrony terytorium kraju", POTK nr 1/74 - tajny. s. 24

5/ terytorium PRL stanowi dogodny obszar do utworzenia strefy izolacji przerzutu na front zachodni głównych sił Armii Radzieckiej.

Na poważnej części obszaru PRL wykonują swoje zadania jednostki Wojsk Ochrony Pogranicza /powierzchnia województw przygranicznych wynosi 149,2 tys. km², co stanowi 47,6% obszaru kraju, powierzchnia gmin przygranicznych - 27,4 tys. km² - 8,7% obszaru kraju^x/. Ochrona granic nie sprowadza się bowiem do ochrony wąsko pojętej linii granicznej. Obowiązek zapewnienia skutecznej działalności WOP w tej dziedzinie wymaga realizacji wielu przedsięwzięć na obszarze przyległym do granicy, zwanym pograniczem.

Pogranicze w myśl obowiązujących w chwili obecnej dokumentów dzieli się na:^{xx}

- p a s d r o g i g r a n i c z n e j, czyli obszar szerokości 15 m od linii granicy na lądzie, od brzegu wód granicznych i brzegu morskiego w głąb kraju. W uzasadnionych przypadkach może być rozszerzony do 100 m, zarządzeniem prezydium wojewódzkiej rady narodowej;
- s t r e f ę n a d g r a n i c z n ą obejmującą obszar szerokości 2 - 6 km od linii granicznej na lądzie oraz od wód granicznych i brzegu morskiego w głąb kraju. Może ona być zwężona poniżej 2 km przez Radę Ministrów lub - w szczególnych przypadkach - rozszerzona do 10 km przez ministra spraw wewnętrznych;

x Rocznik Statystyczny 1976. GUS, Warszawa 1976, s.9.

xx Dekret z dnia 23 marca 1956 r. o ochronie granic państwowych Dz. U. nr 9, poz. 51 z 1959 r.; nr 27, poz. 168 z 1969 r.; nr 13, poz. 95/ oraz Ustawa z dnia 17 grudnia 1977 r. o morzu terytorialnym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

- p a s g r a n i c z n y obejmujący obszar gmin i miast przylegających do linii granicy lądowej oraz do brzegu wód granicznych i brzegu morskiego. Jeżeli tak ujęty pas nie ma szerokości 30 km., włącza się do niego również gminy i miasta położone w całości lub w części w odległości 30 km od granicy.

Na obszarze pogranicza Wojska Ochrony Pogranicza odpowiadające będą, między innymi, za prowadzenie działań przeciwdywersyjnych. Punktem wyjściowym wszystkich przedsięwzięć planistycznych, organizacyjnych i szkoleniowych, w ramach przygotowań jednostek WOP do działań przeciwdywersyjnych jest ocena możliwości oddziaływania dywersyjnego przeciwnika na obszar pogranicza.

Zagrożenie dywersyjne obszaru PRL, w tym także obszaru pogranicza, wynika z doktrynalnych założeń państw NATO, ich rzeczywistych możliwości wojennych oraz z usytuowania terytorium naszego kraju na teatrze działań wojennych. Na jego realność wskazuje również fakt, że przez terytorium PRL przechodzą liczne tranzytowe magistrale kolejowe, drogowe i telekomunikacyjne o znaczeniu strategicznym.

Z południa na północ obszar kraju przecinają poważne przeszkody wodne, stanowiące niewrażliwe punkty w systemie komunikacyjnym. Poza tym na obszarze kraju występuje pewna ilość dużych aglomeracji miejskich /patrz tabela/, co stwarza dogodne warunki do prowadzenia działań dywersyjnych w miastach.

Stan na dzień	Ogółem miast	Miasta o liczbie ludności						
		powyżej 2 tys.	5-10	10-20	20-50	50-100	100-200	200 tys i więcej
31.12.1975	810	286	193	157	110	35	15	14

Liczba miast według ilości mieszkańców^x.

Dla terytorium Polski charakterystyczne są ponadto dość dogodne warunki do bazowania grup dywersyjno-rozpoznawczych. Urozmaicona na południu i częściowo na północy rzeźba terenu oraz stosunkowo duża ilość kompleksów leśnych /27, 3% powierzchni kraju /umożliwia względnie swobodną, zapewniającą maskowanie, lokalizację baz sił dywersyjnych.

Wymienione wyżej czynniki pozwalają twierdzić, że w okresie poprzedzającym bezpośrednio wybuch wojny, a w szczególności w przedziale czasowym "na styku" pokoju i wojny przeciwnik - prowadząc działania dywersyjne - będzie dążył do sparaliżowania infrastruktury ekonomicznej kraju i osłabienia zdolności bojowej sił znajdujących się na jego obszarze.

Stopień zagrożenia dywersją rejonów pogranicza może być co najmniej wprost proporcjonalny do zagrożenia całego obszaru kraju, a w niektórych przypadkach - ze względu na ważność określonych rejonów przygranicznych - znacznie większy w pewnych okresach stanu zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

Oceniając stopień zagrożenia dywersją obszarów pogranicza należy bowiem brać pod uwagę następujące specyficzne właściwości, wynikające

x Rocznik Statystyczny 1976 - GUS, Warszawa 1976, s. 31.

xx Tamże, s. 305.

z położenia geograficznego i ważności militarno-gospodarczej poszczególnych odcinków granicy państwowej:

- granica państwowa nie będzie ograniczała terytorialnie rejonów działania grup dywersyjnych. Przeciwnie, należy się liczyć z tym, że rejon /sektory/ operacyjne grup dywersyjnych mogą obejmować swym zasięgiem teren po obu stronach linii granicznej, co z kolei wymagać będzie zrealizowania określonych przedsięwzięć zmierzających do integracji rozpoznania, a niekiedy i dowodzenia działaniami przeciwdywersyjnymi obu sąsiadujących ze sobą państw;
- poszczególne odcinki granicy państwowej /północny, zachodni, wschodni, południowy/ w chwili obecnej różnią się stopniem "wrażliwości dywersyjnej", a zróżnicowanie to w kolejnych okresach poprzedzających wojnę i w początkowym jej okresie będzie wykazywać tendencję do zmienności i będzie się pogłębiać.

Stopień "wrażliwości dywersyjnej" poszczególnych rejonów pogranicza przedstawia się następująco:

1. P o g r a n i c z e p ó ł n o c n e^x

Wszystkie województwa nadmorskie zajmują czołowe miejsca w ruchu turystycznym, a w województwach tych zdecydowana większość ruchu turystycznego przypada na gminy nadmorskie. Stale rozszerzająca się wymiana osobowa między Polską a państwami zachodnimi umożliwia obcym wywiadam wykorzystanie przyjazdu ich obywateli do PRL w celach szpiegowsko-dywersyjnych. Liczyć należy się również z tym, że tego rodzaju

x Na podstawie "Biuletynu Informacyjnego" nr 1/115/Szt. Gen.,
Warszawa 1974, s. 25.

działalność zostanie spotęgowana w okresie zagrożenia i wojny.

Znaczenie pogranicza północnego wynika ponadto z jego położenia w stosunku do terytorium potencjalnego przeciwnika i zasadniczych ośrodków polityczno-gospodarczych kraju, udziału Pomorza w globalnej produkcji przemysłowej kraju oraz z faktu, że obszar wybrzeża stanowi bazę mobilizacyjną dla znacznej części sił zbrojnych, a przede wszystkim dla marynarki wojennej.

Wyższa od średniej krajowej lesistość województw nadmorskich /około 33,7%^x/ stanowi ponadto o sprzyjających warunkach bazowania grup dywersyjno-rozpoznawczych.

2. P o g r a n i c z e z a c h o d n i e

Znajduje się ono w strefie tylowej wojsk operacyjnych, działających na zachodniej rubieży granicy NRD. Na jego terenie, stanowiącym obszar rozwinięcia ugrupowania operacyjnego pierwszorzutowych jednostek Wojska Polskiego, w określonych etapach osiągnięcia przez Wojska operacyjne kolejnych stanów gotowości bojowej może znaleźć się poważna ilość elementów ugrupowania operacyjnego, będących dla grup dywersyjno-rozpoznawczych opłacalnym obiektem ataku.

Wysoki stopień zagrożenia dywersyjnego tego odcinka pogranicza jest spowodowany występowaniem na jego obszarze naturalnych przeszkód wodnych /Odra, Nysa Łużycka/ oraz charakterystycznym układem dróg bitych i ich dużą gęstością, co w pewnym stopniu kanalizuje ruch na kierunku wschód - zachód.

x Rocznik Statystyczny. GUS. Warszawa 1976, s. 305.

Bardzo duże zalesienie obszaru /39,3%/^x sprzyja w znacznym stopniu bazowaniu sił dywersyjnych.

3. Pogranicze wschodnie

Na jego obszarze znajdują się ważne rejony przeładunkowe, przepływy na rzece Bug oraz węzły komunikacyjne.

Strefa pogranicza wschodniego jest jedną z trzech najbardziej newralgicznych rubieży przebiegających południkowo na obszarze kraju /rzeki - Bug, Wisła i Odra/. Od stopnia porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz sprawnego toku życia gospodarczego w tych strefach zależęć będzie sprawność przegrupowania na front zachodni kolejnych rzutów sił Armii Radzieckiej.

Ze względu na powyższe fakty, warunki terenowe, lesistość /26,7%/^{xx} i rolę komunikacyjną pogranicza wschodniego należy liczyć się z możliwością działania na jego obszarze sił dywersyjnych przeciwnika.

4. Pogranicze południowe

Stopień zagrożenia dywersyjnego pogranicza południowego wydaje się być najniższy, ponieważ działalność dywersyjno-rozpoznawcza nieprzyjaciela koncentrować się może głównie na liniach komunikacyjnych i obiektach o znaczeniu militarnym i gospodarczym.

W określonej sytuacji wojennej na froncie zewnętrznym /uzyskanie przez przeciwnika inicjatywy strategicznej/ stopień zagrożenia może znacznie wzrosnąć ze względu na występowanie w rejonie pogranicza południowego kilku ważnych przejść górskich.

x Rocznik Statystyczny. GUS. Warszawa 1976, s. 305.
xx Tamże. s. 305.

1.1. Stan bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego a stopień zagrożenia dywersyjnego

Czynnikiem mającym zasadniczy wpływ na stopień zagrożenia dywersyjnego jest stan bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego. Oba te czynniki są ze sobą ściśle powiązane i zachodzi między nimi sprzężenie zwrotne. Wynika stąd konieczność równoległego prowadzenia ich analizy i oceny.

Przeciwnik, wykorzystując ewentualne pogorszenie się stanu porządku publicznego, może zaktywizować działalność dywersyjną, a nawet w sprzyjających okolicznościach podjąć próbę organizowania w niektórych rejonach ognisk dywersji zbrojnej jeszcze przed wybuchem wojny.

W związku ze wzrostem - w określonym etapie osiągnięcia stanu gotowości obronnej państwa - obowiązujących świadczeń osobistych i rzeczowych dla celów obronności, możliwe jest zaktywizowanie się elementów kryminalnych, anarchistycznych i pasożytniczych, co z kolei może ujemnie wpłynąć na stan obrony przeciwdywersyjnej i ułatwić zarazem działanie siłom dywersyjnym.

Współzależność ta dająca ująć się w regułę:

"Im gorszy stan bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego, tym większe możliwości oddziaływania dywersyjnego" powinna być brana pod uwagę jako jedno z kryteriów przy ustalaniu ważności i chronologii zadań dla poszczególnych jednostek resortu spraw wewnętrznych.

1.2. Dywersja ideologiczna a dywersja militarna

Oceniając stopień zagrożenia dywersyjnego należy brać również pod

uwagę działalność propagandową i dywersję ideologiczną przeciwnika.

Dywersja ideologiczna stanowi punkt wyjścia działań dywersyjnych, jest ważnym etapem przygotowania warunków do prowadzenia na obszarze kraju dywersji zbrojnej.

W działaniach dywersyjnych jedną z form uznawanych przez zachodnich teoretyków wojskowych są działania propagandowo-ideologiczne, zwane również działaniami psychologicznymi. Stanowią one nierozłączny element polityki i strategii imperializmu skierowanych przeciwko państwom socjalistycznym. Działania te uzyskały na zachodzie rangę "czwartej sfery polityki zagranicznej", a w czasie wojny traktowane mają być jako organiczna broń wsparcia wojsk operacyjnych.

Istotną cechą działalności propagandowej i dywersji ideologicznej jest to, że są one prowadzone już obecnie przez cały czas w celu stworzenia w krajach obozu socjalistycznego odpowiedniej atmosfery sprzyjającej, między innymi, rozwojowi działań dywersyjnych na wypadek konfliktu zbrojnego.

Specyfika powiązań między dywersją ideologiczną i dywersją zbrojną polega między innymi na tym, że w celu przygotowania dogodnych warunków do działania grup dywersyjnych nie jest konieczne prowadzenie tzw. "czarnej" propagandy. Najlepsze wyniki dać bowiem może propaganda zmierzająca do wytworzenia atmosfery sympatii do narodowości, z których będą się składać grupy dywersyjno-rozpoznawcze działające na danym obszarze.

1. 3. Miejsce i rola działań dywersyjnych według poglądów NATO

Działania dywersyjne stanowią, według poglądów NATO, jedną z form działań niekonwencjonalnych będących częścią składową wojny specjalnej.

Duże znaczenie przypisywane przez zachodnich teoretyków wojskowych sprawom wojny specjalnej datuje się od czasu rządów prezydenta J. F. Kennedy'ego, "który w maju 1961 r. podniósł do roli oficjalnych poglądów kierownictwa państwa konieczność oparcia "obrony" na trójnogu, w skład którego od tego czasu wchodziły siły nuklearne, siły konwencjonalne i siły specjalne"^x.

Działania dywersyjne na zapleczu przeciwnika prowadzone w ramach wojny specjalnej stanowią istotny element współczesnej wojny. Miernikiem wagi jaką nadaje się tego typu działaniom, są zadania postawione oddziałom wojsk specjalnego przeznaczenia w programie "SPARTAN". Program ten zakłada, między innymi, utrzymanie wysokiego stopnia gotowości bojowej oddziałów poprzez intensywne szkolenie i przygotowanie żołnierzy do prowadzenia działań na wszystkich teatrach wojny, a zwłaszcza na europejskim^{xx}.

Prawdopodobieństwo użycia w konflikcie zbrojnym na szeroką skalę sił dywersyjnych potwierdzają również amerykańskie doświadczenia uzyskane podczas II wojny światowej i konfliktu w Wietnamie. Stwierdzono bowiem, że rozmiary powodzenia, a zwłaszcza tworząca się legenda wokół działań tego rodzaju oddziałów, w porównaniu z kosztami materialnymi

x Marian Popiołek - "Amerykańska wojna specjalna". W. MON. 1968. wyd. II, s. 24.

xx F. K. Jeschonek: "Zielone berety - wojska specjalnego przeznaczenia sił lądowych Stanów Zjednoczonych". WPZ nr 2/96 z 1974 r., s. 26.

mi i ludzkimi, przeszły najśmielsze oczekiwania najbardziej nawet optymistycznych zwolenników tych jednostek.

W myśl poglądów oficjalnych kół NATO, wojska specjalnego przeznaczenia podlegają dowódcy TDW, który jest odpowiedzialny za organizację i prowadzenie działań specjalnych na podległym mu obszarze. Z faktu tego wynikają określone wnioski - działania dywersyjne będą zsynchronizowane i ujęte w planach związków operacyjnych i taktycznych NATO, a ich celem będzie przygotowanie lub wsparcie działań tych związków. Dlatego też liczyć należy się z tym, że będą one drobiazgowo przygotowane, starannie maskowane i poprzedzane dokładnym rozpoznaniem.

1.4. Prawdopodobne cele działania sił dywersyjno-rozpoznawczych

Zgodnie z obowiązującymi w NATO poglądami zakłada się prowadzenie na szeroką skalę działań dywersyjnych zarówno w wojnach lokalnych, ograniczonych, jak również w powszechnej wojnie jądrowej.

Głównym celem działań w zakresie dywersji ideologicznej prowadzonej w okresie pokoju jest dążenie do osłabienia moralnego i zwartości narodowej, rozbicia jedności państw socjalistycznych oraz zahamowania ich rozwoju politycznego i gospodarczego.

Cel ten realizowany jest poprzez planowe, destrukcyjne oddziaływanie na opinię, nastroje oraz zachowanie się społeczeństw państw socjalistycznych i krajów trzeciego świata, a także na grupy ludności w państwach kapitalistycznych, zajmujące neutralną lub sprzyjającą socjalizmowi postawę.

Wachlarz środków wykorzystywanych do tego celu jest bardzo szeroki ze względu na ciągły rozwój techniki łączności, a co za tym idzie -

i środków masowego przekazu. Jedną z grup tych środków, z którą w swej codziennej działalności spotykają się służby Wojsk Ochrony Pogranicza, są wszelkiego rodzaju wydawnictwa o treści zawierającej akcenty wrogie naszemu ustrojowi.

W okresie bezpośrednio poprzedzającym działania wojenne oraz po ich rozpoczęciu główny wysiłek przeciwnika w zakresie wojny specjalnej przeniesiony zostanie na prowadzenie dywersji militarnej. Nie oznacza to bynajmniej, że przeciwnik zaprzestanie prowadzenia dywersji ideologicznej; obie formy dywersji będą się nawzajem uzupełniać.

Przewidywany charakter współczesnych działań wojennych stwarza realne możliwości wykorzystania sił dywersyjnych zarówno w ugrupowaniu operacyjnym wojsk, jak również na głębokim zapleczu.

Rozśrodkowanie wojsk oraz możliwość dezorganizacji zaplecza spowodowana użyciem broni jądrowej lub lotnictwa mogą ułatwić organizowanie i stosowanie wszystkich form działań dywersyjnych na tyłach wojsk i terytorium przeciwnika.

Prawdopodobnymi, głównymi celami działań dywersyjnych mogą być:

1. Osłabienie zdolności bojowej sił znajdujących się na obszarze państwa.
2. Sparaliżowanie infrastruktury ekonomicznej kraju, dążenie do dezorganizacji zaplecza.
3. Zmuszenie przeciwnika do dekoncentracji wysiłków obronnych poprzez stworzenie sytuacji wymagającej wydzielenia większej, niż to planowano części sił dla celów obrony wewnętrznej.

Zasadnicze cele prowadzonych na obszarze kraju działań dywersyjnych realizowane będą poprzez wykonywanie różnorodnych celów szczegóło-

wych, których zakres i natężenie będą różne w zależności od aktualnej sytuacji na froncie wewnętrznym.

Stosownie do sfer działalności militarno-ekonomicznej państwa cele szczegółowe można uszeregować w następujące grupy:

1. Przedsięwzięcia zmierzające do naruszenia systemu bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego kraju.
2. Działania na korzyść własnych wojsk operacyjnych wynikające z dyrektyw dowódcy TDW.
3. Działania dywersyjne.
4. Organizowanie - w sprzyjających warunkach - podziemia antykomunistycznego.

Przedsięwzięcia zmierzające do naruszenia systemu bezpieczeństwa kraju mogą być realizowane już w okresie podwyższonej gotowości obronnej państwa kontynuowane ze zwiększonym wysiłkiem w okresie bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa państwa, a ich apogeum nastąpić może "na styku" pokoju i wojny.

Tak przedstawiona "eskalacja" wysiłków przeciwnika w tym zakresie wydaje się być prawdopodobna ze względu na określoną wcześniej ścisłą współzależność między stanem bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego a możliwością prowadzenia zbrojnej działalności dywersyjnej.

Dla realizacji tych przedsięwzięć przeciwnik wykorzysta wszystkie możliwości propagandowe w celu wywołania wśród ludności nastrojów defetyzmu, paniki i nieufności do władz oraz inspirowania wystąpień antypaństwowych.

Liczyć należy się z tym, że w wypadku występowania sytuacji kryzysowych naturalnych w okresie zagrożenia bezpieczeństwa kraju, a wynikających z określonych restrykcji w stosunku do ludności, efektem psychologicznego oddziaływania przeciwnika może być zaktywizowanie się wrogich środowisk wewnątrz kraju. Możliwe, choć mniej prawdopodobne jest również prowadzenie przez przeciwnika akcji terrorystycznych wymierzonych przeciwko określonym pracownikom aparatu partyjnego i administracyjnego. Akcje takie, oprócz strat kadrowych, będą wprowadzały w określone środowiska niepokój, brak pewności siebie, a dla osób podatnych na wrogą działalność mogą stanowić zachętę do takich czynów. Powodzenie akcji terrorystycznych może stanowić punkt wyjścia do prób tworzenia band zbrojnego podziemia.

Działania wykonywane w ramach pomocy dla dowódcy TDW sprowadzają się głównie do:

- prowadzenia rozpoznania specjalnego, wyszukiwania celów oraz określania stopnia zniszczenia obiektów wojskowych i terenowych;
- blokowania linii komunikacyjnych kluczowych punktów terenowych, obiektów wojskowych i przemysłowych prowadzonego w celu wiązania odwodów operacyjnych przeciwnika, opóźniania ruchu wojsk i dowozu zaopatrzenia na front;
- osłony punktów dowodzenia wojsk własnych i innych ważnych rejonów oraz działań pozornych.

Główne natężenie działań wykonywanych na korzyść własnych wojsk operacyjnych wystąpi prawdopodobnie w okresie tworzenia ugrupowania operacyjnego przez Siły Zbrojne Układu Warszawskiego oraz w po-

czątkowym okresie wojny. W toku działań wojennych zależeć ono będzie od aktualnej sytuacji na froncie zewnętrznym.

Czasu i natężenia działań dywersyjnych nie można sprowadzać do jednego okresu poprzedzającego wojnę lub umiejscawiać w określonym etapie jej prowadzenia.

Natężenie działań dywersyjnych występować będzie prawdopodobnie we wszystkich okresach, zmieniać się mogą jedynie jego rejony, stosownie do charakteru prowadzonych działań wojennych.

Na podstawie oficjalnych poglądów NATO przypuszczać należy, że w razie działań konwencjonalnych rejony zmasowanego występowania działań dywersyjnych pokrywać się będą z kierunkiem, na który skupiać będą główny wysiłek wojska operacyjne przeciwnika.

W czasie prowadzenia działań z użyciem broni jądrowej działalność dywersyjno-sabotażowa skupiać się będzie prawdopodobnie poza rejonami, w których ta broń będzie użyta. Dywersja będzie prowadzona w rejonach, które nie były obiektami uderzeń jądrowych, w celu wytworzenia tam chaosu i utrudnienia organizowania w nich sił ratowniczych dla obszarów porażonych.

Organizacja i wsparcie materialne zbrojnego podziemia na terenie kraju przeciwnika traktowane jest według poglądów zachodnich jako jedno z zasadniczych zadań wojsk specjalnego przeznaczenia. Wydany w 1963 r. w Stanach Zjednoczonych "Regulamin Sił **Przeciwpowstańczych**" /Counter Insureti on Forces/ określa w następujący sposób zadania w tym zakresie: "W okresie wojny organizowanie i prowadzenie na tyłach przeciwnika akcji dywersyjnych i sabotażowych siłami stworzonego przez siebie ruchu oporu

lub siłami własnymi"^x.

Jako warunek powodzenia realizacji tych zadań przyjmowana jest teza o konieczności współpracy z ludnością zamieszkałą w rejonach operacyjnego działania. Teoretycy zachodni uważają, że opierając się na elemencie antagonistycznie nastawionym do ustroju socjalistycznego można będzie w niektórych przypadkach tworzyć silne bandy zbrojnego podziemia.

Pogląd ten jest w chwili obecnej w odniesieniu do naszego państwa, zdeaktualizowany, przeciwnik bowiem nie może liczyć na masowe i powszechne poparcie jego działań przez polskie społeczeństwo.

Nie znaczy to jednak, że mimo pewnych zabiegów prewencyjnych i systematycznej - w wypadku wojny - wzmożonej pracy polityczno-propagandowej, niektóre wrogie elementy nie będą udzielały przeciwnikowi poparcia. Liczyć należy się z tym, że w obliczu sytuacji kryzysowych jakie mogą zaistnieć w państwie, a zwłaszcza w przededniu wojny oraz w czasie jej trwania, może wystąpić zjawisko częściowego odradzania się środowisk opozycyjnych, nacjonalistycznych, pozostałości organizacji antykomunistycznych, do których dołączają wszelkie elementy zdeprawowane. Środowiska te mogą w określonych warunkach, korzystając z fachowej i materialnej pomocy ze strony oddziałów wojsk specjalnego przeznaczenia przeciwnika, stanowić załóżek podziemia antykomunistycznego.

1. 5. Siły dywersyjne i możliwe sposoby ich przerzutu

Aktualna struktura organizacyjna armii państw wchodzących w skład NATO, poglądy oficjalne kierownictwa Paktu oraz hipotetyczny

x M. Popiołek - "Amerykańska wojna specjalna". W. MON - 1968, wyd. II, s. 175.

rozwój działań wojennych na ETW pozwalają twierdzić że przez pojęcie "siły dywersyjne" nie należy rozumieć tylko oddziałów wojsk specjalnych.

W zależności od sytuacji militarno-politycznej w okresie bezpośrednio poprzedzającym wojnę od rozwoju działań wojennych na froncie zewnętrznym, na terytorium PRL mogą prowadzić działania dywersyjne następujące siły:

- a/ wojska specjalne /"Special Forces"/;
- b/ pododdziały dywersyjno-rozpoznawcze;
- c/ nieetatowe grupy dywersyjne;
- d/ wojska powietrzno-desantowe;
- e/ grupy rajdowe /głównie na pograniczu północnym/;
- f/ rozbite pododdziały wojsk regularnych;
- g/ zbrojne podziemie.

Poszczególne rodzaje sił dywersyjnych różnią się od siebie organizacją i stopniem przygotowania do działań dywersyjnych, a co za tym idzie różne są możliwości prowadzenia przez nie dywersji.

W o j s k a s p e c j a l n e - zwane w naszej literaturze wojskami specjalnego przeznaczenia - zaliczyć należy do zorganizowanych i wyszkolonych sił dywersyjnych. Pododdziały wojsk specjalnych charakteryzuje struktura organizacyjna adekwatna do ich przeznaczenia zaś metody szkolenia żołnierzy tych pododdziałów gwarantują wysoki stopień ich przydatności do działań dywersyjnych.

Wartość bojową tych wojsk potęguje system naboru, w ich składzie bowiem znajdują się między innymi osoby pochodzące z krajów, na których terenie dany pododdział ma być użyty; w trakcie szkolenia zaś żołnierze

poszczególnych grup są szkoleni stosownie do przewidywanego rejonu użycia danej grupy.

W chwili obecnej na terytorium europejskiego teatru działań wojennych pododdziały tych wojsk znajdują się w składzie sił zbrojnych USA Wielkiej Brytanii, RFN, Francji i Belgii^x.

Zasięg działania pododdziałów tych wojsk ze względu na ich podporządkowanie dowództwu TDW jest duży - przewiduje się ich wykorzystanie do prowadzenia działań na głębokim zapleczu.

Nie wyklucza to jednak przypadków podporządkowania poszczególnych jednostek dowództwom związków operacyjnych, w związku z czym zmniejszyć się może głębokość ich zadań. Z możliwym zasięgiem działania jednostek wojsk specjalnych związany jest prawdopodobny czas ich działania na obszarze PRL, który w tym przypadku może się rozpocząć w przededniu lub - co jest bardziej możliwe - z chwilą wybuchu wojny i rozciągnąć się na cały czas jej trwania.

W związku z istnieniem w strukturze organizacyjnej wojsk specjalnych USA grup specjalnych rezerwy sił lądowych, ilość pododdziałów wojsk specjalnych działających na obszarze kraju może narastać w miarę osiągnięcia przez te grupy gotowości bojowej.

Pododdziały dywersyjno - rozpoznawcze występują w siłach zbrojnych Stanów Zjednoczonych i Republiki Federalnej Niemiec jako korpusne kompanie dalekiego rozpoznania. Stopień przygotowania kompanii dalekiego rozpoznania do działań dywersyjnych należy

x Płk dr Daniel Kubajewski - "Bojowe działania przeciwdywersyjne. Właściwości taktyki, organizacji i prowadzenia działań". Zeszyt Naukowy ASG nr 2/9/76 - ASG Warszawa 1976. s. 274.

uznać za nieco niższy niż wojsk specjalnych, ponieważ przeznaczone są one przede wszystkim do prowadzenia rozpoznania. Mogą one wykonywać zadania dywersyjne, gdyż zadaniom tym podporządkowano ich strukturę, uzbrojenie i wyposażenie, nie należy ich jednak utożsamiać z pododdziałami wojsk specjalnych.

Ze względu na swe przeznaczenie, tzn. prowadzenie działań na korzyść korpusów, zasięg ich działania^x, a co za tym idzie możliwy czas ich pojawienia się na obszarze PRL jest ograniczony. Początek ich działania na terenie kraju będzie uzależniony od aktualnej sytuacji na froncie zewnętrznym. W określonych sytuacjach /przygotowanie przez korpus operacji powietrzno-desantowej/ kompanie dalekiego rozpoznania mogą być użyte na dalekim zapleczu /regulaminy Bundeswehry przewidują możliwość przerzutu kompanii na odległość do 500 km^{xx}].

Nieetatowe grupy dywersyjne mogą być wydzielone już od szczebla batalionu, głównie z pododdziałów rozpoznawczych. Grupy te już obecnie są szczególnie intensywnie przygotowywane w siłach zbrojnych NRF. Przeznaczone są one do działania na korzyść macierzystych związków i oddziałów, w związku z czym zasięg ich działania będzie się ograniczał do taktycznej strefy działań.

Prawdopodobieństwo wystąpienia nieetatowych grup dywersyjnych będzie się zwiększać w wypadku przesuwania się rubieży styczności wojsk w kierunku wschodnim.

x Zgodnie z zasadami użycia k d r RFN będzie w zasadzie prowadziła rozpoznanie na przeciętną głębokość 80 km - ppłk J. Goblirsch - "Prowadzenie rozpoznania przez pododdziały piechoty zmotoryzowanej Bundeswehry" WPZ 4/98/1974, s. 55.

xx Płk dr Daniel Kubajewski: op. cit. s. 276.

Prowadzenie zaplanowanych działań dywersyjnych przez wojska powietrzno-desantowe może mieć miejsce w wypadku, gdy oddziały tych wojsk wykonują zadanie "izolacji obszaru działań bojowych". Mogą one również prowadzić nie planowane uprzednio działania dywersyjne w razie wymuszonego przejścia do działań w rozproszeniu.

Działania dywersyjne prowadzone przez pododdziały powietrzno-desantowe charakterem swym mogą być zbliżone do działań regularnych /tendencje do osiągnięcia ostatecznego sukcesu przy wykorzystaniu siły ognia posiadanego sprzętu/.

Specyficznym rodzajem sił dywersyjnych, które mogą działać na północnym pograniczu PRL, a z którymi pododdziały Wojsk Ochrony Pogranicza zetkną się najwcześniej, są morskie grupy rajdowe. Rozmiary Morza Bałtyckiego, odległości do miejsc bazowania sił przeciwnika, charakter naszego wybrzeża oraz obecność na nim wielu ważnych obiektów gospodarczych wskazują na realność użycia przez przeciwnika morskich grup rajdowych. W rejonie wybrzeża PRL mogą działać grupy rajdowe ze składu 6 DZ /RFN/ oraz Jutlandzkiej DP. Celem ich działań może być udzielenie pomocy lotnictwu i flocie wojennej w zdobyciu panowania w strefie Bałtyku.

Zasięg działania grup może wynosić do 30-50 km od linii brzegowej. Grupy po wykonaniu zadania mogą być ewakuowane lub mogą przechodzić do działań w rozproszeniu, potęgując w ten sposób zagrożenie dywersyjne obszaru wybrzeża.

Zagrożenie działalnością dywersyjną ze strony rozbitych pododdziałów wojsk regularnych nastąpić może jedynie

w razie przesunięcia się strefy działań bojowych na zachodnią część terytorium naszego kraju. Sporadyczne przypadki dywersji mogą również wystąpić ze strony załóg zestrzelonych samolotów oraz rozbitych desantów wtedy, gdy nie będą miały one możliwości przebiccia się do własnych wojsk.

Prawdopodobieństwo rozpoczęcia i prowadzenia działań przez zbrojne podziemie może się zwiększać w miarę rozwijania z powodzeniem działań przez wojska specjalne i pododdziały dywersyjno-rozpoznawcze w warunkach naruszenia systemu bezpieczeństwa i porządku w państwie.

Działalność zbrojnego podziemia prawdopodobnie będzie zrejonizowana, stosownie do zasiedlenia terenu, przez określone środowiska, stanowiące potencjalną bazę dla powstania podziemia. W obszarze odpowiedzialności służbowej Wojsk Ochrony Pogranicza może to nastąpić na niektórych odcinkach pogranicza wschodniego, a także w pasie granicznym województw opolskiego i katowickiego, gdzie sporadyczne dotychczas kontakty w środowiskach nacjonalistycznych proniemieckich, ukraińskich, /przesiedlonych z terenów wschodnich/ przybrać mogą zorganizowane formy wrogiej działalności zbrojnego podziemia.

Analiza zasad i sposobów działania wojsk specjalnych wskazuje, że zasadniczym warunkiem powodzenia jest współpraca z ludnością zamieszkującą w rejonach operacyjnych oraz przychylna atmosfera z jej strony dla grupy działającej w danym rejonie. Zasada ta realizowana jest poprzez odpowiedni "przydział" poszczególnych rejonów terytorium przeciwnika grupom dywersyjnym różnych narodowości.

Na podstawie przewidywanego oparcia w miejscowych środowiskach

społecznych, tradycyjnych kontaktów emigracji polskiej, mentalności poszczególnych środowisk i posiadanego rozeznania terenu w obowiązujących w resorcie spraw wewnętrznych ustaleniach zakłada się, że wysiłek poszczególnych państw w zakresie działania grup specjalnych zostanie skierowany na obszar:

- byłych województw: warszawskiego, kieleckiego, krakowskiego i rzeszowskiego /Stany Zjednoczone/;
- byłych województw: poznańskiego, bydgoskiego i białostockiego /Wielka Brytania/;
- Górnego Śląska oraz zachodnie i północne rejony Polski^x /Republika Federalna Niemiec/.

Przedstawiony podział przewidywanych rejonów grup specjalnych przeciwnika wynika również z prawdopodobnych kierunków działań poszczególnych grup armii państw NATO.

Najtrudniejsza do oceny jest przewidywana ilość sił dywersyjnych, która może działać na obszarze PRL. Wielkość ta jest zmienna i zależy od wielu różnorodnych czynników, do których zaliczyć między innymi można:

- ilość obiektów na danym obszarze stanowiących opłacalny cel ataku;
- możliwość przerzutu sił dywersyjnych;
- możliwość sił i środków dywersyjnych przeciwnika;
- aktualną sytuację na froncie zewnętrznym.

W dostępnej literaturze ilości te określane są w przedziale od 60 do 110 grup /pododdziałów/ specjalnych, i tak:

x "Biuletyn Informacyjny" nr 4/188/Sztab Gen. Warszawa 1974, s. 49.

plk prof. dr K. Nożko w artykule "Wizja przyszłej wojny i zagrożenie PRL a charakter obrony terytorium kraju" POTK nr 1/74 - tajny podaje:

"20-25 grup specjalnych ze składu jednostek specjalnych RFN;

około 20 grup specjalnych ze składu jednostek specjalnych Wielkiej Brytanii;

20 - 25 grup specjalnych z jednostek Stanów Zjednoczonych";

autorzy artykułu "Rola i zadania resortu spraw wewnętrznych w systemie obronnym państwa /POTK nr 2/74 tajny/ oceniają ilościowe zagrożenie obszaru PRL siłami dywersyjnymi na około 90 - 110 grup specjalnych:

30 amerykańskich, 20 angielskich, 30 - 40 zachodnioniemieckich, 10 - 20 belgijskich i 10 - 20 holenderskich.

Jednocześnie w obu źródłach zamieszczone są zastrzeżenia, że ilości te mogą się zwiększyć.

Stanowisko to jest słuszne bowiem ilość grup działających na terenie kraju zależeć będzie między innymi, od narastania sił przeciwnika na ETW /mobilizacja grup specjalnych Rezerwy Sił Lądowych USA oraz bataliony SAS Wielkiej Brytanii/, wyników prowadzonej bitwy o panowanie w powietrzu /możliwości przerzutu/, położenia rubieży styczności bojowej wojsk /zasięg działania poszczególnych rodzajów sił dywersyjnych/ oraz od wielu innych czynników.

Ponadto ogólna ocena możliwej ilości sił na obszarze PRL jest mało przydatna dla mniejszych jednostek administracyjnych /województw/ lub strukturalnych /brygada WOP/. Stąd też wynika potrzeba określenia również metodologii oceny ilości grup dywersyjnych mogących działać na danym obszarze.

Punktami wyjścia do określenia ilości grup powinny być:

- normy działań grup specjalnych ustalone na podstawie regulaminów i doświadczeń z konfliktu w Wietnamie /wynoszą one: 800 km^2 wg regulaminów^x oraz 200 km^2 na podstawie przebiegu szkolenia grup specjalnych w Wietnamie^{xx};
- możliwości przeciwnika rozumiane jako suma aktualnych możliwości mobilizacyjnych i przeszkoleniowych;
- potrzeby przeciwnika, czyli analiza "wrażliwości dywersyjnej" konkretnego obszaru prowadzona na podstawie oceny własnych obiektów z punktu widzenia ich ważności dla przeciwnika.

Wyżej wymienione dane i wprowadzone dane dodatkowe /charakterystyka terenu, ludności, przemysłu itp/ można by nawet sformalizować i przeprowadzić próbę dokonania ilościowej oceny sił dywersyjnych, mogących działać w danym obszarze wykorzystując do tego celu maszyn liczących.

W zależności od sytuacji polityczno-militarnej, jaka istnieć będzie w państwie /okres poprzedzający wojnę oraz stan wojny/, różne będą sposoby przerzutu sił dywersyjnych na obszar kraju.

W okresie podwyższonej gotowości obronnej oraz w okresie bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa państwa do głównych sposobów przerzutu można zaliczyć:

- wykorzystanie legalnego ruchu turystycznego;

x Płk dr Daniel Kubajewski - Zeszyt Naukowy ASG nr 2/9/76 - op. cit. s. 275
xx "Rozwój działań na Półwyspie Indochińskim w latach 1968-1974".
Zarząd II Szt. Gen. WP - Warszawa 1974, s. 292.

- wykorzystanie legalnego ruchu statków w portach;
- nielegalne przekraczanie granicy morskiej;
- wykorzystanie reaktywowanych kanałów przerzutowych.

W tej sytuacji niewspółmiernie wzrośnie rola granicznych placówek kontrolnych, które stanowią będą zasadnicze ogniwo systemu zabezpieczenia obszaru kraju przed infiltracją sił dywersyjnych.

W okresie podwyższonej gotowości obronnej państwa w przejściach granicznych następować powinna selekcja osób mogących być żołnierzami grup specjalnych, którzy w legalny sposób wjeżdżać będą do kraju. Wykonanie tego zadania wymaga podjęcia szeregu określonych przedsięwzięć jeszcze w czasie pokoju.

W okresie bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa państwa, w związku z koniecznością stosowania wielu środków profilaktycznych w stosunku do cudzoziemców przebywających w kraju, główny wysiłek działalności granicznej placówek kontrolnych skupiony być musi na prowadzeniu dokładnej ewidencji osób opuszczających terytorium PRL. Jednocześnie w okresie tym liczyć należy się ze szczególnym nasileniem prób nielegalnego przekroczenia granicy państwowej w obu kierunkach.

Możliwość przerzutu drogą powietrzną w tym okresie są ograniczone ze względu na istniejący system obrony powietrznej.

Najbardziej narażony na próby infiltracji grup dywersyjnych będzie w tym okresie północny odcinek granicy państwowej. Po rozpoczęciu działań wojennych przerzut sił dywersyjnych może nastąpić:

- drogą powietrzną,
- drogą morską;

- drogą lądową.

Prawdopodobieństwo stosowania z powodzeniem poszczególnych sposobów przerzutu zależy będzie od trwałości i sprawności funkcjonowania systemu OPK, skuteczności ochrony granicy państwowej, a szczególnie morskiego jej odcinka, oddalenia strefy działań bojowych prowadzonych przez przeciwnika /prowadzenie na obszarze PRL morskich i powietrznych operacji desantowych zwiększa możliwości wprowadzenia grup dywersyjnych/.

W odniesieniu do północnego odcinka granicy państwowej liczyć się należy z możliwością stosowania do przerzutu grup rajdowych - oprócz śmigłowców - nowych środków technicznych /poduszkowce/.

1.6. Przewidywane obiekty oddziaływania sił dywersyjnych

Położenie geopolityczne obszaru PRL oraz jego miejsce w systemie obronnym państw Układu Warszawskiego pozwalają twierdzić, że terytorium państwa od pierwszych dni wojny będzie szczególnie narażone na zbrojną działalność dywersyjną przeciwnika, która skierowana zostanie na następujące grupy obiektów rozmieszczonych na terenie kraju:

1. Urządzenia techniczne wchodzące w skład systemu obrony powietrznej kraju.
2. System komunikacyjny kraju, szczególnie zaś w relacji wschód - zachód.
3. System telekomunikacyjny państwa.
4. System energetyczny.
5. Elementy ugrupowania operacyjnego jednostek wchodzących w skład sił zbrojnych Układu Warszawskiego.

System obrony powietrznej obrony kraju stanowiący integralną część

systemu OP państw Układu Warszawskiego może być obiektem ataków grup specjalnych od pierwszego momentu rozpoczęcia działań wojennych.

Dezorganizacja systemu ułatwić może przeciwnikowi zdobycie panowania w powietrzu, a co za tym idzie zwielokrotnić skuteczność oddziaływania z powietrza na elementy infrastruktury ekonomicznej kraju oraz zapewnić swobodę przerzutu kolejnych grup dywersyjnych.

Pewne elementy systemu /urządzenia do wykrywania i naprowadzania/ są wyjątkowo czułe na uszkodzenie, a ich duże rozśrodkowanie w terenie utrudnia zorganizowanie skutecznej ich ochrony i obrony. Z punktu widzenia grup specjalnych, niektóre elementy systemu OPK mogą stanowić łatwy i opłacalny obiekt ataku.

System komunikacji kolejowej i drogowej zawiera w sobie kolejną ważną grupę obiektów ze względu na to, że przez terytorium PRL przechodzą liczne tranzytowe magistrale o znaczeniu strategicznym.

Część najbardziej newralgicznych elementów tego systemu znajduje się w obszarze odpowiedzialności służbowej Wojsk Ochrony Pogranicza. Liczyć należy się z tym, że jeszcze przed rozpoczęciem działań wojennych rejony przeładunkowe rozmieszczone na pograniczu wschodnim i zachodnim będą intensywnie rozpoznawane, a od początku wojny staną się one obiektami uderzeń lotnictwa oraz ataków grup dywersyjnych.

System telekomunikacji jest opłacalnym obiektem ataku dla sił dywersyjnych, ze względu na znaczenie dla sprawnej organizacji administracji i dowodzenia oraz stosunkowo małą odporność.

Krajowy system łączności cywilnej - w odróżnieniu od systemu łączności wojsk operacyjnych - nie jest we wszystkich ogniwach zdublowany

przez ruchome /polowe/ środki techniczne. Zwiększa to wrażliwość i w wyjątkowych przypadkach stwarza możliwość całkowitego zerwania łączności między określonymi szczeblami administracyjnymi.

Naruszenie systemu energetycznego, który jest mało odporny na akcje dywersyjno-sabotażowe, może mieć znaczący wpływ na tok życia społecznego i produkcji zbrojeniowej, a co za tym idzie - na sprawność zaopatrywania wojsk walczących na froncie zewnętrznym. Z tych powodów zakwalifikowanie systemu energetycznego kraju do grupy obiektów stanowiących opłaczalny cel ataku dla sił dywersyjnych wydaje się być uzasadnione.

W części obszaru służbowej odpowiedzialności Wojsk Ochrony Pogranicza rozlokowane będą elementy ugrupowania operacyjnego jednostek wojskowych wchodzących w skład sił zbrojnych Układu Warszawskiego.

Elementy te występować będą głównie na pograniczu zachodnim i północnym oraz okresowo na pograniczu wschodnim.

Liczyć należy się z tym, że siły specjalne przeciwnika będą prowadziły intensywne rozpoznanie stanowisk dowodzenia i środków przenoszenia broni masowego rażenia i mogą one w pewnych warunkach atakować je lub sprawdzać skuteczność uderzeń lotnictwa i broni jądrowej.

Dyslokację elementów ugrupowania operacyjnego na pograniczu należy bezwzględnie brać pod uwagę oceniając zagrożenie dywersyjne, bowiem obecność ich w danym rejonie zwiększa "wrażliwość dywersyjną" terenu.

2. Cel, zakres i specyfika działań bojowych prowadzonych w ramach obrony przeciwdywersyjnej

Wśród wielu różnych przedsięwzięć podejmowanych przez resort spraw wewnętrznych na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego ważne znaczenie ma sposób organizowania i realizowania zadań obrony przeciwdywersyjnej /OPDyw/.

Obrona przeciwdywersyjna w ujęciu stricte wojskowym sprowadza się w zasadzie do określonych przedsięwzięć, których zakres i rozmiar obejmuje czynności wykonywane w ramach zabezpieczenia działań bojowych wojsk. Przedsięwzięcia z zakresu OPDyw. w wojskach operacyjnych wykonywane są bowiem w ramach zabezpieczenia partyjno-politycznego, rozpoznania, maskowania oraz ubezpieczenia wojsk, a obowiązujące regulaminy i instrukcje nie wyodrębniają jej jako jednego z elementów zabezpieczenia działań bojowych.

Na podstawie analizy struktury organizacyjnej elementów ugrupowania bojowego /operacyjnego/ wojsk operacyjnych, obowiązujących zasad ubezpieczenia wojsk oraz możliwości ochrony i obrony wynikających ze stanów liczebnych niektórych pododdziałów i oddziałów ogólnowojskowych stwierdzić należy, że pewne elementy ugrupowania bojowego są szczególnie wrażliwe i stosunkowo mało odporne na zbrojne oddziaływanie dywersyjne przeciwnika.

Problemy obrony przeciwdywersyjnej ugrupowania operacyjnego wojsk wymagają szczegółowej analizy i ustaleń dotyczących zabezpieczenia przeciwdywersyjnego niektórych elementów ugrupowania bojowego /stanowiska dowodzenia, węzły łączności, drt, ABAA, ABROT, APTBR itp/, ponieważ jednak ich zakres wykracza poza ramy niniejszej pracy,

może i powinna ona być tematem odrębnych opracowań.

Obrona przeciwdywersyjna /OPDyw/ rozumiana jako zespół przedsięwzięć zmierzających do wszechstronnego zabezpieczenia obszaru kraju przed działalnością dywersyjną przeciwnika obejmuje szeroki wachlarz zagadnień, dotyczy wielu dziedzin życia w kraju - uwzględniając możliwe zagrożenie dywersyjne - i wykracza znacznie poza strefę zabezpieczenia bojowego działań WOP.

Zagrożenie to, jak wspomniano powyżej, występuje i występować będzie w postaci dywersji psychologicznej, dywersji zbrojnej, sabotażu oraz rozpoznania i organizowania politycznego i zbrojnego podziemia.

Tak więc przez pojęcie "obrona przeciwdywersyjna obszaru kraju" - rozumie się na ogół wiele przedsięwzięć /realizowanych przez wyspecjalizowane siły i środki/ mające na celu wszechstronne zabezpieczenie kraju przed działalnością dywersyjną przeciwnika, profilaktyczne przeciwdziałanie tej działalności oraz zwalczanie sił dywersyjnych przeciwnika działających na obszarze kraju.

2.1. Główne zadania realizowane w ramach przeciwdywersyjnej obrony obszaru kraju

W ramach OPDyw obszaru kraju realizowane muszą być następujące główne zadania:

w c z a s i e p o k o j u :

- systematyczne rozpoznanie możliwości oddziaływania dywersyjnego przeciwnika, studiowanie metod i sposobów oddziaływania dywersyjnego na kraj;

- uniemożliwienie przeciwnikowi stworzenia dogodnych warunków działalności dywersyjnej na terenie kraju;
- opracowanie planów przeciwdziałania i zwalczania dywersji na terenie kraju;
- przygotowanie i szkolenie sił przeznaczonych do zwalczania dywersji oraz doskonalenia taktyki działań przeciwdywersyjnych;

w okresie wzrostu zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny:

- rozpoznanie zamierzeń przeciwnika w zakresie działalności dywersyjnej na terytorium państwa;
- zapobieganie infiltracji sił dywersyjnych przeciwnika na obszar kraju;
- wzbranianie grupom dywersyjnym prowadzenia rozpoznania, działalności dywersyjnej i inspirowania działalności sabotażowej;
- maksymalne ograniczenie możliwości bazowania i bytowania grup dywersyjnych w terenie, uniemożliwienie nawiązywania kontaktów, rozwijania działalności werbunkowej i organizowania antykomunistycznego podziemia;
- zwalczanie sił dywersyjnych oddziałujących na kraj lub działających na jego obszarze.

Obrona przeciwdywersyjna obszaru kraju realizowana jest przez organa polityczne, administracyjne i gospodarcze, przy aktywnym współuczestnictwie całego społeczeństwa. Zakres działania poszczególnych realizatorów przedsięwzięć OPDyw wynika ze specyfiki i charakteru ich funkcjonalnych zadań okresu pokojowego.

W zakresie przeciwdziałania dywersji psychologicznej wiodącą rolę spełnia PZPR. Celem działania organów partyjnych w ramach OPDyw. jest wytyczanie kierunków przeciwdziałania oraz aktywizowanie społeczeństwa do walki z oddziaływaniem dywersyjnym przeciwnika.

W kompetencji KC PZPR i KW PZPR, a w szczególności pionów pracy ideologicznej, prasy i wydawnictw, leży określenie kierunków walki polityczno-propagandowej, jej organizowanie i koordynowanie.

Obowiązek realizacji zadań określanych przez organa partyjne spoczywa na organizacjach polityczno-społecznych oraz odpowiednich resortach i urzędach centralnych, głównie zaś na Komitecie do spraw Radia i TV, prasie, GZP WP, określonych jednostkach MSW, Ośrodku Badań Stosunków Wschód - Zachód i Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych.^x

Resort obrony narodowej - zgodnie z ustaleniami określonymi w "Zasadach współpracy MON i MSW z dnia 14.05.1974 r." - zapewnia ochronę i obronę własnych i innych, szczególnie ważnych, z punktu widzenia obrony kraju, obiektów I-szej kategorii, zwalcza środki transportu powietrznego i morskogo sił dywersyjnych przeciwnika oraz współdziała z siłami resortu spraw wewnętrznych w wykrywaniu i, w miarę potrzeby, likwidowaniu sił dywersyjnych.

x E. Dzieciatkowski: "System kierowania zwalczaniem dywersji na szczeblu województwa" - praca doktorska - ASG, Warszawa 1977 r. s. 84.

2.2. Zadania resortu spraw wewnętrznych realizowane w ramach

OPDyw obszaru kraju

Głównym organizatorem i koordynatorem OPDyw w skali kraju jest resort spraw wewnętrznych, który odpowiedzialny jest za realizację wszystkich przedsięwzięć wynikających z potrzeb obrony przeciwdywersyjnej, z wyjątkiem działań wchodzących w zakres walki polityczno-propagandowej.

W ramach OPDyw, resort spraw wewnętrznych obowiązany jest wykonywać następujące zadania:

- nawiązywać i utrzymywać współdziałanie z kierownictwem odpowiednich resortów państw sąsiednich, w koalicyjnym systemie obronnym, w celu koordynowania działań przeciwdywersyjnych w rejonach przygranicznych i wzbraniać przerzutu sił dywersyjnych przez granicę państwa;
- utrzymywać pośrednie /poprzez MON/ i bezpośrednie kontakty ze sztabami przegrupowujących się przez terytorium PRL jednostek wojsk sojusznicznych, w celu wymiany informacji o zagrożeniu dywersyjnym w danym rejonie i współdziałać w zwalczaniu grup dywersyjnych opóźniających przegrupowanie tych jednostek;
- organizować, we współdziałaniu z resortem ON, rozpoznanie przygotowań przeciwnika do działań dywersyjnych na terenie PRL;
- zapewnić ochronę lądowych granic państwowych przed przenikaniem sił dywersyjnych przeciwnika;

x E. Dzieciatkowski: op. cit., s. 93.

- prowadzić rozpoznanie i pracę profilaktyczną w środowiskach mogących stanowić oparcie dla działalności grup dywersyjnych;
- zapewniać kontrwywiadowcze zabezpieczenie terytorium kraju, ze szczególnym zwróceniem uwagi na ochronę specjalną obiektów gospodarki narodowej, administracyjnych itp;
- wykrywać i zwalczać grupy dywersyjne oraz zbrojnego podziemia politycznego i nacjonalistycznego;
- prowadzić, we współdziałaniu z WSW, namierzania i zwalczać radiostacje działające nielegalnie na terenie kraju;
- brać udział w likwidacji rozproszonych sił desantów przeciwnika oraz zatrzymywać załogi zestrzelonych środków latających przeciwnika i zbiegów z obozów jenieckich;
- udzielać pomocy innym resortom w szkoleniu i przygotowaniu straży ochronnych do działań w ramach OPDyw;
- współdziałać w obronie wybrzeża przez wydzielenie określonych sił WOP, KWMO województw nadmorskich i ewentualnie centralnego podporządkowania do prowadzenia obrony przeciwdywersyjnej wybrzeża oraz walki z desantami przeciwnika.

2.3. Formy działań prowadzonych w ramach OPDyw. obszaru kraju

Stosownie do możliwości bojowych, przewidywanych obiektów ataków

i sposobów działania sił dywersyjnych przeciwnika wyróżnić można następujące formy działań przeciwdywersyjnych /załącznik nr 2/.

2.3.1. Działania nieorężne, do których zalicza się :

1. walkę polityczno-propagandową, prowadzoną z przeciwnikiem, w sferze psychologicznej, głównie w celu osłabienia skutków psychologicznego oddziaływania przeciwnika oraz zapewnienia poparcia przez społeczeństwo walki z dywersją;^x
2. walkę wywiadowczo-kontrwywiadowczą, prowadzoną w sposób skryty i tajny w celu zdobywania informacji o przeciwniku, neutralizowania jego systemu wywiadowczego, zapobiegania penetracji stanowisk kierowania organów politycznych, władzy i administracji państwowej i obiektów ważnych z punktu widzenia obronności kraju;^{xx}
3. specjalne działania przeciwdywersyjne prowadzone skrycie przez zakonspirowane grupy kontrwywiadowcze, mające na celu przeniknięcie do pododdziałów dywersyjnych przeciwnika lub rejonów zajmowanych przez nie i stworzenie warunków umożliwiających ich likwidację w drodze bojowych działań przeciwdywersyjnych;
4. przedsięwzięcia administracyjno-karne, czyli przepisy regulujące tok życia i sposób zachowania się osób przebywających na terenie pasa granicznego oraz sankcje karne jako konsekwencje ich nieprzestrzegania.

x E. Dzieciatkowski :op. cit. s. 108

xx Tamże.

2.3.2. Bojowe działania przeciwdywersyjne^x prowadzone przez zwarte siły resortu spraw wewnętrznych /jednostki manewrowe MO, brygady WOP i NJW MSW/, oddziały i pododdziały MON przy współudziale - w rozmiarach określonych konwencjami międzynarodowymi - formacji zmilitaryzowanych i służb porządkowo-ochronnych obrony cywilnej.

Celem bojowych działań przeciwdywersyjnych jest rozpoznanie, zlokalizowanie i likwidacja sił dywersyjnych przeciwnika oraz dozorowanie, ochrona i obrona rejonów i obiektów mających istotne znaczenie militarne, polityczne i gospodarcze.

W bojowych działaniach przeciwdywersyjnych wyróżnić można następujące rodzaje działań.

1. Działania zapobiegawczo-profilaktyczne prowadzone prewencyjnie w prawdopodobnych rejonach /obiektach/ działań grup dywersyjnych, na które składają się: obserwacja, wywiad, patrolowanie i działania blokujące.
2. Działania zaczepne podejmowane w razie posiadania pełnych lub nie potwierdzonych danych dotyczących miejsca bazowania lub rejonu działania grup dywersyjnych. W ramach tych działań można realizować rozpoznanie, przeszukiwanie, pościg, wypad, zasadzkę, zaporę, okrążenie.

x/ Cytowany E. Dzieciatkowski określa tę formę działań jako "walkę zbrojną", jednak ze względu na zakres pojęciowy tego określenia stosowany w piśmiennictwie wojskowym w odniesieniu do działań przeciwdywersyjnych wydaje się on niezbyt adekwatny /za szeroki/.

3. Działania ochronno-obronne stanowiące pomocniczy rodzaj działań a polegające na zapewnieniu silnej ochrony i bezpośredniej obrony obiektów /rejonów/, które mogą być przedmiotem rozpoznania lub ataków sił dywersyjnych przeciwnika. Działania te mogą być realizowane poprzez bliskie rozpoznanie, podsłuchy, zasadzki, zapory, posterunki obserwacyjne i wartownicze.

2.4. Zakres i specyfika bojowych działań przeciwdywersyjnych

2.4.1. Zakres bojowych działań przeciwdywersyjnych rozpatrywać możemy uwzględniając następujące kryteria /załącznik nr 3/:

- ilość sił i środków przeciwnika, przeciwko któremu działania są prowadzone lub wielkości obszaru, na którym przeciwnik działa^x;
- ilość sił i środków własnych użytych do prowadzenia tych działań;
- czas prowadzenia działań.

Analiza zasad i sposobów działania grup dywersyjnych pozwala przypuszczać, że zależnie od wielkości rejonu przebywania przeciwnika lub jego działania może zaistnieć konieczność zlikwidowania grupy uprzednio zlokalizowanej /w bazie, kryjówce, punkcie kontaktowym/ lub prowadzenia działań na większym obszarze. Obszar ten może być określony hipotetycznie na podstawie znajomości zasad działania sił dywersyjnych lub uprzednio dokonanej oceny stopnia zagrożenia /"wrażliwości dywersyjnej"/ danego obszaru.

x Ze względu na to, że prowadzący bojowe działania przeciwdywersyjne najczęściej dysponował będzie niepełnymi danymi co do wielkości sił dywersyjnych właściwe wydaje się przyjmowanie wielkości obszaru, w którym grupa działa lub wielkości rejonu zagrożenia.

Tak więc, ze względu na ilość sił przeciwnika lub wielkość rejonu zagrożenia, bojowe działania przeciwdwersyjne mogą posiadać zakres lokalny lub być prowadzone w rejonie przeciwdwersyjnym.

Z powyższym zakresem bojowych działań przeciwdwersyjnych wiąże się ściśle kwestia ilości sił i środków własnych, które muszą być użyte do tych działań.

Ilość sił i środków własnych decydować będzie o charakterze prowadzonych działań, a zarazem pozwoli określić ich zakres ze względu na szczebel /rozmach/.

Obowiązujące obecnie regulaminy i instrukcje nie określają sił niezbędnych do uzyskania przewagi ilościowej w bojowych działaniach przeciwdwersyjnych. Wartości te przyjmować więc można na podstawie doświadczeń uzyskanych w czasie konfliktów zbrojnych oraz ćwiczeń, traktując je jednak indywidualnie, z uwzględnieniem wielu specyficznych czynników.

Z doświadczeń uzyskanych podczas lokalnych konfliktów kolonialnych, ćwiczeń prowadzonych z odwodami brygad WOP oraz granicznych działań pościgowych, prowadzonych w brygadach wynika, że ilość sił własnych, niezbędnych do uzyskania przewagi w bojowych działaniach przeciwdwersyjnych można określać posługując się następującymi metodami:

1. określenie stosunku sił metodą "klasyczną" stosowaną w działaniach ogólnowojskowych. Dane przyjmowane według tej metody powinny wynosić:

- na podstawie danych amerykańskich z doświadczeń wojny w Wietnamie
- 1 : 10^x;
- na podstawie doświadczeń angielskich w czasie zwalczania ruchu partyzanckiego na Malajach w 1948 r. - 1 : 50^{xx}.

Przedstawione powyżej wartości należy traktować wyłącznie jako orientacyjne, uwzględniając przede wszystkim to, że ustalone one zostały w diametralnie innych warunkach politycznych, geograficznych i demograficznych.

Konflikty zbrojne, w czasie których uzyskano te dane, przebiegały w innych strefach geograficznych, a działania miały charakter przeciwpartyzancki. W odróżnieniu od działań przeciwdywersyjnych, w przypadku działań przeciwpartyzanckich, postawy ludności zamieszkującej dany teren były zawsze pozytywne w stosunku do partyzantów. W przypadku działań przeciwdywersyjnych sytuacja z reguły będzie odwrotna.

Ponadto omawiana metoda wydaje się mało przydatna do stosowania w planowaniu bojowych działań przeciwdywersyjnych, ponieważ:

- prowadzący bojowe działania przeciwdywersyjne bardzo rzadko będzie dysponował pełnymi i potwierdzonymi danymi dotyczącymi ilości sił przeciwnika;
- określenie stosunku sił gwarantującego przewagę w sile żywej jest bardzo trudne, gdyż w znacznym stopniu zależy ono od rodzaju terenu, sposobu działania przeciwnika, pory roku, doby i innych czynników,

które są bardzo zmienne i trudne do skwantyfikowania;

x "Rozwój działań wojennych na Półwyspie Indochińskim 1968-1974 r.". Zarząd II Sztabu Gen., Warszawa 1974 r., s.288.

xx M. Popiołek: "Dywersanci z USArmy" W. MON, Warszawa 1971, s. 33.

- nie można jej stosować we wszystkich sposobach prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych. W czasie wypadu, zasadzki, jeśli zna się skład ilościowy przeciwnika to do uzyskania przewagi wystarczający może być stosunek, taki jak w działaniach ogólnowojskowych - 3 : 1 lub nieco wyższy; podczas prowadzenia rozpoznania lub przeszukiwania musi on być znacznie wyższy.

2. Drugą metodą jest obliczanie powierzchniowego nasycenia terenu siłami własnymi /ilość ludzi/100 km²/.

Obowiązujące dokumenty również nie podają wymaganego nasycenia niezbędnego do uzyskania przewagi w bojowych działaniach przeciwdywersyjnych.

W obowiązujących niegdyś źródłach^x określano, że nasycenie to powinno wynosić 80 - 100 ludzi/km² na głównym kierunku działania, 30 ludzi/100 km² na pomocniczym kierunku, a średnio w zaczepnych działaniach przeciwdywersyjnych 50 ludzi/100 km².

Z doświadczeń uzyskanych z ćwiczeń "Sudety-77"^{xx} wynika, że przy nasyceniu około 45 ludzi/km² bojowe działania przeciwdywersyjne kończyły się sukcesem.

Również wyniki analizy nasycenia terenu w trakcie działań pościgowych za przestępcami granicznymi, prowadzonych w Górnośląskiej Brygadzie WOP obrazują, w pewnym stopniu, niezbędne wielkości tego wskaźnika /97 ludzi/km²/.

x "Vademecum oficera cz. II: "Siły i środki OTK". Wyd. ASG 25/69.

xx "Wnioski i doświadczenia z ćwiczenia "Sudety-77" - DWOP 1978 r.

Przyjąć więc można, że średnie nasycenie terenu siłami własnymi powinno wynosić w zaczepnych działaniach przeciwdywersyjnych od 45 ludzi/km² do 100 ludzi/km².

Przedstawione wyniki /załącznik nr 4/ nie są reprezentatywne z powodu małej liczby badań przeprowadzonych w trakcie ich ustalania. Ponadto w bojowych działaniach przeciwdywersyjnych ustalone normatywy mogą być mało przydatne i zawodne. Wynika to stąd, że jak wspomniano wcześniej - o zagrożeniu dywersyjnym danego obszaru decyduje wiele różnorodnych, niejednokrotnie trudnych do zmierzenia, bardzo zmiennych czynników. O ilości sił własnych niezbędnych do uzyskania przewagi nad przeciwnikiem decydować będzie charakter terenu, jego pokrycie, demografia oraz postawy ludności zamieszkałej na tym terenie. Z tego powodu przedstawione wskaźniki traktować można jako kategorie historyczne, a w planowaniu działań mogą stanowić one jedynie bardzo orientacyjne dane wyjściowe. Niezbędną do uzyskania przewagi ilość sił własnych można będzie, w miarę trafnie, określić w toku działań na podstawie wyników prowadzonego rozpoznania przeciwnika, terenu i postaw ludności.

Wskaźnik nasycenia terenu można wykorzystać do określenia zakresu bojowych działań przeciwdywersyjnych ze względu na ich rozmach. Nasycenie terenu można bowiem rozpatrywać jako globalne w całym rejonie działania batalionu odwodowego lub brygady WOP, bądź też jako nasycenie na wybranym kierunku lub części rejonu działania.

Przyjmując tego rodzaju kryteria należałoby w następujący sposób określić zakres bojowych działań przeciwdywersyjnych ze względu na

ich rozmach:

- jeżeli w czasie przygotowania zaczepnych działań przeciwdywersyjnych działający pododdział /oddział/ może uzyskać określany normami stopień nasycenia w całym rejonie działań, działania będą miały charakter akcji przeciwdywersyjnej;
- jeśli określony normami stopień nasycenia rejonu oddział może uzyskać tylko w określonych wycinkach /sektorach/ tego rejonu poprzez manewr sił w te sektory, wówczas prowadzone działania będą miały charakter operacji przeciwdywersyjnej.

Zakres działań przeciwdywersyjnych określać można również ze względu na czas ich trwania, np. jako: krótkotrwałe, gdy czas ich prowadzenia zamyka się w granicach jednej doby, lub długotrwałe, gdy prowadzone są w czasie dłuższym niż jedna doba.

Przedstawiony podział zakresowy bojowych działań przeciwdywersyjnych umożliwia wyodrębnienie poszczególnych wariantów tych działań, w miarę precyzyjnie określających ich charakter /załącznik nr 5/.

2.4.2. Specyfika bojowych działań przeciwdywersyjnych

Bojowe działania przeciwdywersyjne są również walką^x - zgodnie z prawidłami dialektyki marksistowsko-leniniwskiej. Stąd też nie ulega

x "Walka - to wszelkie działanie przynajmniej dwupodmiotowe /przy założeniu, że i zespół może być podmiotem/, gdzie jeden przynajmniej z podmiotów przeszkadza drugiemu, w każdym przypadku, oba podmioty nie tylko dążą obiektywnie do celów niezgodnych, lecz nadto wiedzą o tym i liczą się w budowaniu swoich planów działania też z działaniami strony przeciwnej".

T. Kotarbiński "Traktat o dobrej robocie" Ossolineum, Wrocław 1958, s. 247.

wątpliwości, że w swej istocie podlegają one prawom walki zbrojnej i prowadzone być muszą zgodnie z jej zasadami, podlegają bowiem działaniu tych zasad.

Bojowe działania przeciwdywersyjne można potraktować jako walkę w warunkach szczególnych, dlatego też rozpatrując adekwatność zasad walki ogólnowojskowej do tej formy działań przeciwdywersyjnych pamiętać należy o tym, że niektóre zasady walki nabierają w działaniach przeciwdywersyjnych szczególnego znaczenia /aktywność, ciągłość działań, zaskoczenie/.

Punktem wyjścia próby wyodrębnienia cech specyficznych bojowych działań przeciwdywersyjnych musi być dogłębne zrozumienie istoty działań dywersyjnych, które polegają na "bezpośrednim niszczeniu urządzeń i sił przeciwnika bez staczania z nim walki"^x.

Z definicji tej wynikają następujące specyficzne cechy bojowych działań przeciwdywersyjnych:

1. Sukces w bojowych działaniach przeciwdywersyjnych w znacznej mierze zależy od umiejętnego łączenia ich z innymi formami działań przeciwdywersyjnych, /są one przecież częścią składową tych drugich/.
2. Rozpoznanie, które charakteryzuje szczególna aktywność, ciągłość i tendencja do potwierdzania uzyskanych w trakcie jego prowadzenia danych, musi być podstawowym sposobem działania /w odróżnieniu od działań ogólnowojskowych, gdzie jest ono jednym z elementów za-

x Płk dr D. Kubajewski: "Miejsce i rola działań partyzanckich we współczesnej wojnie". WPH nr 3/77, s.276.

bezpieczenia działań bojowych/.

3. Rozpoznanie operacyjne musi być, już na najniższych szczeblach dowodzenia, łączone z bojowymi działaniami przeciwdywersyjnymi.
4. Zaskoczenie przeciwnika co do czasu, miejsca i sposobu prowadzenia z nim walki posiada w bojowych działaniach przeciwdywersyjnych szczególne znaczenie.
5. Konieczna jest inicjatywa w prowadzeniu bojowych działań przeciwdywersyjnych, w których zastosowane sposoby walki ograniczone są tylko pomysłowością ludzi organizujących te działania.
Niezbędność przejawiania szczególnej inicjatywy występuje już na najniższych szczeblach, gdyż taktyka działań przeciwdywersyjnych polega głównie na używaniu małych, ruchliwych pododdziałów.
6. Bojowe działania przeciwdywersyjne wymagają szczególnej aktywności i ciągłości, które zapewnić można przez osiągnięcie wysokiego współczynnika manewrowości pododdziałów użytych do tych działań.
7. Poważnym atutem, którym dysponuje strona prowadząca bojowe działania przeciwdywersyjne, jest to, że z reguły /a w warunkach pododdziałów WOP w szczególności/ przebiegały one będą na własnym, dobrze znanym terenie. Wynika stąd warunek nieodzowny dogłębnego i systematycznego studiowania własnego terenu już w czasie pokoju.
8. Niektóre przedsięwzięcia zabezpieczenia działań bojowych /zaopatrzenie, dowóz itp/ wymagają elastycznej organizacji i sprawnego wykonania, dostosowanych do sytuacji.

3. Miejsce, rola i zadania Wojsk Ochrony Pogranicza

w bojowych działaniach przeciwdywersyjnych

Założenia obronne resortu spraw wewnętrznych na wypadek wzrostu zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny przewidują, że organami wiodącymi w specjalistycznych przygotowaniach obronnych w resorcie są:^x

"Dowódca Wojsk Ochrony Pogranicza w zakresie ochrony lądowych granic PRL według systemu wojennego oraz wyznaczonych obiektów gospodarki narodowej w pasie granicznym".

Obowiązek ochrony lądowych granic PRL przy uwzględnieniu ścisłego sprzężenia istniejącego między ochroną granic, stanem porządku na pograniczu i zagrożeniem dywersyjnym pociąga za sobą, między innymi, konieczność skutecznego prowadzenia działań przeciwdywersyjnych. Ponadto Wojska Ochrony Pogranicza odpowiadają za stan porządku i bezpieczeństwa w obszarze służbowej odpowiedzialności brygad.

Jeśli zważyć, że obszar służbowej odpowiedzialności WOP stanowi około 9% powierzchni obszaru kraju, to staje się zupełnie oczywiste, że w zakresie obrony przeciwdywersyjnej obszaru kraju cel działań Wojsk Ochrony Pogranicza polega na skutecznym zwalczaniu sił dywersyjnych przeciwnika na pograniczu.

Cel ten wojska osiągnąć mogą prowadząc samodzielnie lub we

x Zarządzenie nr 002/76 MSW z dnia 17.05.1976 r.

współdziałaniu z siłami zwartymi MO bojowe działania przeciwdywersyjne oraz współuczestnicząc w zwalczaniu dywersji przeciwnika innymi formami /działania nieorężne/.

Cel ten może być osiągnięty poprzez realizację następujących zadań, które mają obowiązek wykonywać Wojska Ochrony Pogranicza:^x

- uniemożliwienie przerzutu przez granicę państwa pracowników służb specjalnych, żołnierzy pododdziałów dywersyjnych, zaopatrzenia dla tych sił oraz wrogiej literatury;
- organizowanie wykrywania i rozpoznawania działalności dywersyjnej przeciwnika w strefie nadgranicznej oraz prowadzenia tam bojowych działań przeciwdywersyjnych przy wsparciu, w razie potrzeby przez siły KW MO;
- zapewnienie specjalnej /operacyjnej/ i fizycznej ochrony wyznaczonych obiektów;
- wspieranie komend MO województw przygranicznych w sytuacjach poważnie zagrażających bezpieczeństwu i porządkowi publicznemu na terenie wspomnianych województw, w tym przeciwdziałanie panice i rozprężeniu dyscypliny społecznej;
- udział, wspólnie z siłami resortu obrony narodowej, w wykrywaniu, rozpoznawaniu i zwalczaniu na terenie województw przygranicznych desantów powietrznych i morskich oraz grup rajdowych przeciwnika;

x E. Dzieciatkowski: System kierowania zwalczaniem dywersji na szczeblu województwa - praca doktorska - ASG. Warszawa 1977, s. 84.

- przeciwdywersyjne zabezpieczenie przemarszu przez granice państwa wojsk operacyjnych własnych i sojusznicznych.

Skuteczna obrona przeciwdywersyjna obszaru kraju ma istotne znaczenie dla niezakłóconego przebiegu życia politycznego, gospodarczego oraz stanu bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego w państwie. Realizuje się ją za pomocą różnych form działań przeciwdywersyjnych; jedną z nich, mającą istotne znaczenie, są bojowe działania przeciwdywersyjne. Działania te charakteryzują pewne specyficzne cechy, które muszą być uwzględniane podczas ich planowania i prowadzenia.

Wojska Ochrony Pogranicza w ramach OPDyw. wykonują określone zadania. Ze względu na znaczny procentowy udział obszaru pogranicza w stosunku do powierzchni całego kraju, Wojska Ochrony Pogranicza spełniają w ramach obrony przeciwdywersyjnej obszaru kraju ważną rolę. Istotne znaczenie roli Wojsk Ochrony Pogranicza w ramach obrony przeciwdywersyjnej obszaru kraju wynika również stąd, że w resorcie spraw wewnętrznych mają one ściśle powiązania z innymi pionami. Wszystkie formy działań, a więc praca operacyjna, graniczne działania rozpoznawcze i bojowe działania przeciwdywersyjne będące cechą szczególną Wojska Ochrony Pogranicza są ściśle powiązane z działaniami Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej.

R o z d z i a ł I I

ANALIZA ZASADNICZYCH CZYNNIKÓW WPŁYWAJĄCYCH NA SPRAWNOŚĆ PRZECIWDYWERSYJNA JEDNOSTEK WOP

W słownikach językowych termin "sprawność" oznacza: "maksymalną zdolność żywego organizmu do wykonywania określonych czynności, zręczność i umiejętność" lub "sprawną działalność, organizację pewnych czynności, prowadzących do określonego celu: np. sprawność bojowa".^x

W słownictwie technicznym przez pojęcie "sprawność" /maszyny, silnika/ rozumie się stosunek energii uzyskanej do energii zużytkowanej.

Prof. T. Kotarbiński rozróżnia trzy znaczenia tego terminu: uniwersalne, syntetyczne i manipulacyjne^{xx}. "Syntetycznie rozumiana sprawność, to ogół walorów praktycznych /dokładność, wydajność, prostota/ razem wziętych: działa się tym sprawniej - w tym rozumieniu - im działanie bliższe jest posiadania w sobie wszystkich walorów dobrej roboty i to w jak największym wymiarze"^{xxx}, czyli - porównując do technicznego znaczenia omawianego terminu - im bliższe jest jedności.

Takie rozumienie pojęcia "sprawność" wydaje się być możliwe w odniesieniu do wartości przeciwywersyjnej jednostek WOP, wiąże się ono bowiem z zagadnieniem ekonomii sił, a ta kategoria pojęciowa

x "Mały słownik języka polskiego" Wyd. PWN, Warszawa 1968, s. 679.

xx T. Kotarbiński "Traktat o dobrej robocie". Ossolineum, Wrocław 1958 r. wyd. II, s. 126,

xxx T. Kotarbiński - op. ci t. s. 131.

uznana jest jako jedna z zasad sztuki wojennej. Kontynuując powyższe rozważania można zaproponować następującą definicję "sprawności przeciwdywersyjnej":

"Sprawność przeciwdywersyjna brygady WOP oznacza jej zdolność do zbrojnej likwidacji sił dywersyjnych działających w rejonie służbowej odpowiedzialności brygady, zakładając, że cel ten osiągnany jest z zachowaniem optymalnego stosunku efektów do nakładów".

O sprawności przeciwdywersyjnej brygady WOP decydują między innymi:

1. Przydatność struktury organizacyjnej pododdziałów przeznaczonych do prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych.
2. Sposób planowania przeciwdywersyjnych działań zaczepnych.
3. Organizacja przeciwdywersyjnych działań zaczepnych i sposób dowodzenia nimi.
4. Organizacja i realizacja współdziałania w przeciwdywersyjnych działaniach zaczepnych.
5. Stopień wyszkolenia pododdziałów przeznaczonych do prowadzenia przeciwdywersyjnych działań zaczepnych.

Wymienione czynniki w trakcie zbierania materiałów do niniejszej rozprawy poddane zostały badaniom /metody badawcze opisane są we wstępie/, a wnioski z ich analizy przedstawiono w rozdziale II pracy.

1. Siły i środki Wojsk Ochrony Pogranicza przeznaczone

do prowadzenia przeciwdywersyjnych działań zaczepnych

Po wprowadzeniu w życie założeń obronnych resortu spraw wewnętrznych na wypadek wzrostu zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny oraz przeprowadzeniu reformy administracyjnej PRL w Wojskach Ochrony Pogranicza dokonano szeregu zmian organizacyjnych. Spowodowane one były częściowo zmianą i rozszerzeniem zadań WOP wynikających ze wspomnianych założeń obronnych oraz koniecznością dostosowania systemu ochrony granic państwowych^x do nowego układu administracyjnego.

Zmiany organizacyjne wyrażały się przede wszystkim we wprowadzeniu dwuszczeblowego systemu dowodzenia /brygada - strażnica/ z jednoczesnym pozostawieniem do dyspozycji dowódców brygad pododdziałów odwodowych /batalionów i samodzielnych kompanii odwodowych/. Ilość i wielkość pododdziałów odwodowych w poszczególnych brygadach WOP jest różna. Zależy ona od długości odcinka granicy państwowej, powierzzonego brygadzie do ochrony oraz od stopnia aktywności odcinka.

Pododdziały graniczne i odwodowe brygad w chwili obecnej nie są w pełni rozwinięte, a ich rozwinięcie następować będzie zgodnie z ogólnie obowiązującymi zasadami mobilizacyjnymi.

x System ochrony granic oparty jest w głównej mierze na działaniach rozpoznawczych/pracy operacyjnej, operacyjno-śledczej, operacyjno-kontrolerskiej/, prowadzonych przez strażnice, GPK i wyspecjalizowane komórki sztabów brygad WOP z jednoczesnym dysponowaniem przez dowódcę brygady ruchliwymi pododdziałami odwodowymi przeznaczonymi do działań pościgowo-likwidacyjnych.

Po osiągnięciu stanu pełnej gotowości bojowej brygady WOP będą dysponować pododdziałami odwodowymi, które będzie można wykorzystać do prowadzenia przeciwdywersyjnych działań zaczepnych.

1.1. P l u t o n o d w o d o w y s t r a ż n i c y /Załącznik nr 6 /.

Pododdział ten przeznaczony jest w zasadzie do działań w pasie służbowej odpowiedzialności strażnicy. Struktura organizacyjna oraz wyposażenie plutonu powodują, że może on być użyty głównie do działań zaporowych, przeszukiwania bądź wypadu, wtedy gdy działania te będą miały charakter krótkotrwałej akcji lokalnej. Takie przeznaczenie jest ograniczone małymi możliwościami ogniowymi i manewrowymi. Możliwe jest również wykorzystanie plutonu do współdziałania z plutonami odwodowymi sąsiednich strażnic bądź z pododdziałami odwodowymi brygady, jeśli rejon działania batalionu samodzielnej kompanii odwodowej/będzie obejmować pas służbowej odpowiedzialności strażnicy.

Pluton odwodowy nie powinien być w zasadzie wykorzystywany do rozpoznania /z wyjątkiem przeszukiwania niewielkich rejonów/. Rozpoznanie w pasie strażnicy będą bowiem prowadzić wyspecjalizowane elementy ugrupowania bojowego strażnicy /podoficerowie rozpoznawczy i zwiadowcy drużyny granicznej/.

1.2. S a m o d z i e l n a k o m p a n i a o d w o d o w a /załącznik nr 7/.

Samodzielna kompania odwodowa /sko/ jest pododdziałem, który ze względu na swą strukturę może być wykorzystany do akcji lokalnej lub operacji przeciwdywersyjnej. Pododdział ten ma możliwości samo-

dzielnego działania, dzięki możliwości utrzymania łączności na dużą odległość i zorganizowania żywienia pododdziałów sko w polu.

Samodzielna kompania odwodowa może prowadzić aktywne rozpoznanie w terenie /także i trudnym/ oraz działania likwidacyjne. Plutony rozpoznania kompanii /szczególnie pierwszy/ charakteryzuje duża manewrowość . Plutony odwodowe mogą być z powodzeniem wykorzystane samodzielnie do akcji lokalnych lub użyte do działań zaporowych w ramach operacji przeciwdywersyjnej.

Możliwości bojowe sko można by zwiększyć poprzez wyposażenie wszystkich plutonów rozpoznania w samochody osobowo-terenowe oraz zwiększenie ilości środków łączności radiowej.

1.3. Batalion odwodowy /załącznik nr 8/.

Batalion odwodowy jest największym pododdziałem tego typu, występującym w strukturze brygady WOP. Dwie rozwinięte kompanie odwodowe - ze względu na wchodzące w ich skład plutony rozpoznania - mają duże możliwości manewrowe i każda z nich może samodzielnie prowadzić akcję lub współuczestniczyć w operacji w rejonie przeciwdywersyjnym. Możliwości bojowe batalionu zwiększa posiadanie trzeciej /mniej manewrowej/ kompanii odwodowej oraz plutonu CKM i plutonu moździerzy 82 mm.

Pewnym utrudnieniem ograniczającym nieco samodzielność batalionu jest brak w jego strukturze elementu zabezpieczenia technicznego.

Struktura batalionów odwodowych poszczególnych brygad WOP może różnić się - w zależności od charakteru odcinka służbowego brygady -

ilością kompanii odwodowych /od 3-5 kompanii/.

Niezależnie od przedstawionego typu batalionu odwodowego niektóre brygady WOP mają również bataliony przeszkoleniowe /załącznik nr 9/, w których w czasie pokoju szkoleni są żołnierze w ramach szkolenia podstawowego, zasadniczego, zgrywającego i doskonalącego. Bataliony te po rozwinięciu do etatu czasu wojennego charakteryzuje duża zdolność manewrowa, a ich zasadniczym przeznaczeniem może być prowadzenie działań rozpoznawczych i blokujących.

Struktura i wyposażenie pododdziałów odwodowych brygad WOP umożliwiają w zasadzie prowadzenie przez nie zaczepnych działań przeciwdywersyjnych. Ze względu na duże nasycenie środkami transportu plutonów rozpoznania, które to plutony stanowią średnio około 2/3 stanu kompanii, możliwe jest prowadzenie przez nie aktywnego rozpoznania patrolami zmotoryzowanymi w sile do drużyny. Zwiększa to poważnie możliwości prowadzenia rozpoznania przez pluton - może on prowadzić rozpoznanie na 3-4 kierunkach.

Dotyczy to szczególnie plutonów rozpoznania wyposażonych w samochody osobowo-terenowe. Nieco mniejsze możliwości prowadzenia rozpoznania na środkach transportu w terenie trudnym mają plutony rozpoznania wyposażone w samochody wypadowe typu NYSA-521.

Cwiczenia prowadzone z użyciem pododdziałów odwodowych brygad WOP pozwalają stwierdzić, że niektóre rozwiązania strukturalne oraz niedobór pewnych środków technicznych lub ich niskie parametry techniczne ograniczają możliwości manewrowe bądź utrudniają organizację dowodzenia i współdziałania.

Do przyczyn, które obniżają możliwości bojowe pododdziałów odwodowych, zaliczyć należy:

- w zakresie ruchliwości

wyposażenie plutonów rozpoznania w samochody wypadowe typu NYSA-521, które utrudniają prowadzenie rozpoznania w terenie trudno dostępnym lub w czasie trudnych warunków atmosferycznych ;

- w zakresie organizacji łączności

mała ilość środków łączności oraz brak możliwości współpracy poszczególnych typów środków łączności radiowej, które utrudniają organizację odrębnych sieci dowodzenia dowódcy brygady, dowódcy batalionu i dowódców kompanii .

Utrudniona jest również organizacja łączności współdziałania /szczegółowe dane przedstawione są w podrozdziale 3 i 4 niniejszego rozdziału/;

- w zakresie zabezpieczenia działań bojowych

brak elementu zabezpieczenia technicznego w batalionie i samodzielnej kompanii odwodowej. Jedynym możliwym rozwiązaniem przyjmując obecną strukturę jest, w razie konieczności, prowadzenia napraw /nawet bieżących/ wykonywanie ich przez siły i środki brygady. Pociąga to konieczność pozostawienia ochrony przy uszkodzonym sprzęcie i jego ewakuację do grupy zabezpieczenia technicznego lub warsztatów sztabu brygady środkami brygady.

2. Planowanie przeciwdywersyjnych działań zaczepnych

Planowanie przeciwdywersyjnych działań zaczepnych jest w Wojskach Ochrony Pogranicza jednym z elementów ogólnego planowania ochrony granicy. Na szczeblu Dowództwa WOP polega ono na określeniu - w odpowiednim czasie - zadań, które mają obowiązek realizować brygady WOP.

Zadania dotyczące prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych - podobnie jak i pozostałe zadania przewidziane dla jednostek - dzielą się na następujące dwie podgrupy:

a/ zadania stanowiące kontynuację przedsięwzięć czasu pokojowego, do których należą:

- udział w wykrywaniu przygotowań akcji terrorystycznych, zapobieganiu im i ich uniemożliwianiu, w zwalczaniu wrogiej propagandy, źródeł zamętu politycznego i ideologicznego oraz przeciwdziałaniu panice i rozprężeniu dyscypliny społecznej;
- udział w wykrywaniu i zwalczaniu działalności wywiadowczej, sabotażowo-dywersyjnej i rewizjonistyczno-odwetowej;
- udział w wykrywaniu i zwalczaniu wrogiego podziemia;
- udział w zwalczaniu bandytyzmu, chuligaństwa i innych przestępstw kryminalnych;

b/ zadania typowe dla wzrostu zewnętrznego zagrożenia i wojny, do których należą:

- przeciwdywersyjna /militarna i operacyjna/ ochrona wyznaczonych obiektów;

- zwalczanie w strefie nadgranicznej grup dywersyjnych i zbrojnego podziemia;
- zwalczanie w pasie granicznym - wspólnie z SB i MO, grup dywersyjnych i zbrojnego podziemia;
- przeciwdywersyjne zabezpieczenie przemarszu wojsk własnych i sojuszniczych przez granicę państwa.

Podstawowym dokumentem planistycznym na szczeblu brygady WOP jest "Plan działań brygady".

Podstawą do opracowania tego planu w zakresie prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych są:

- zadania określone przez dowódcę WOP;
- dyspozycja dowództwa WOP, dotycząca zasad oceniania zagrożenia;
- ogólna ocena zagrożenia dywersyjnego obszaru kraju, ze szczególnym uwzględnieniem pogranicza, opracowana przez sztab WOP;
- wykaz obiektów przeznaczonych do ochrony i obrony;
- szczegółowa ocena zagrożenia dywersyjnego rejonu służbowego odpowiedzialności brygady, która jest częścią oceny zagrożenia dokonywanej przez dowództwo brygady.

Plan działania brygady zawiera:

1. Ocenę zagrożenia brygady.
2. Plan działań bojowych brygady.
3. Plan działania wydziału zwiadu brygady oraz prowadzenia pracy operacyjnej i operacyjno-kontrolnej.
4. Plan działania aparatu partyjno-politycznego.

5. Plan zabezpieczenia materiałowo-technicznego brygady.

Plan działań bojowych brygady w zakresie planowania bojowych działań przeciwdywersyjnych zawiera:

1. Prawdopodobne rejony zagrożenia dywersyjnego na obszarze pasa granicznego, a w tym:

a/ dogodne odcinki /rejony/ przerzutu grup dywersyjnych przez granicę państwową;

b/ przewidywane rejony zrzutu i bazowania grup dywersyjnych oraz możliwe kierunki ich działania;

c/ obiekty i szlaki komunikacyjne /węzły/ o znaczeniu militarnym i gospodarczym w rejonie służbowej odpowiedzialności brygady, mogące być przedmiotem zainteresowania grup dywersyjnych.

2. Rozmieszczenie pododdziałów odwodowych brygady.

3. Zamiar i decyzję użycia sił i środków brygady do zaczepnych działań przeciwdywersyjnych, a w tym:

- rejony wyjściowe pododdziałów odwodowych do działań;
- podstawowe kierunki działań pododdziałów odwodowych;
- kalkulacja nasycenia sił w poszczególnych rejonach zagrożenia dywersyjnego;
- kierunki i cele manewru pododdziałami odwodowymi.

4. System dowodzenia pododdziałami odwodowymi.

5. Powiązanie systemu ochrony i obrony obiektów z planowanymi zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi.

6. Współdziałanie z jednostkami zwartymi MO, jednostkami wojskowymi MON.

Generalną zasadą planowania kierunków działań dla pododdziałów odwodowych jest:

- a/ planowanie użycia plutonów odwodowych strażnic do zwalczania grup dywersyjnych w rejonie służbowej odpowiedzialności strażnicy i przeciwdywersyjnego zabezpieczenia przegrupowania wojsk operacyjnych w przejściach granicznych znajdujących się w rejonie odpowiedzialności strażnicy;
- b/ planowanie samodzielnych kompanii i batalionów odwodowych do wzmocnienia działania strażnic w rejonach zagrożenia dywersyjnego;
- c/ planowanie kompanii i batalionów odwodowych do prowadzenia działań przeciwdywersyjnych w pasie granicznym wspólnie z siłami zwartymi MO;
- d/ planowanie kompanii i batalionów odwodowych do udziału wspólnie z siłami zwartymi MO i jednostkami MON w działaniach przeciwdywersyjnych i zwalczaniu grup rajdowych.

Planowanie zaczepnych działań przeciwdywersyjnych w brygadzie WOP zobrazowane jest na wspólnym dokumencie /"Plan działań bojowych"/ wraz z działaniami granicznymi i działaniami na rzecz utrzymania bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego. Taki układ planowania jest najbardziej właściwy, ponieważ wymienione trzy grupy zadań mają podobny charakter, a sposoby ich realizacji są do siebie zbliżone. Wynika to ze ścisłych powią-

zań i zależności istniejących między stanem porządku i bezpieczeństwa na pograniczu bądź też między sytuacją graniczną a stanem zagrożenia dywersyjnego. Często bowiem może się zdarzyć, że przestępca graniczny przekraczający nielegalnie granicę państwową do PRL może mieć ściśle powiązanie z grupami dywersyjnymi działającymi w pasie granicznym.

Za utrzymaniem tego systemu planowania przemawia również zbieżność rodzajów i sposobów działania brygad WOP, stosowanych w akcjach granicznych i zaczepnych działaniach przeciwdywersyjnych. Konieczne natomiast wydaje się ustalenie w czasie planowania:

- ilości sił planowanych do działań w określonym rejonie zagrożenia;
- wielkości wzmocnienia /jeżeli rejon zagrożenia znajduje się w rejonie służbowego działania strażnicy/;
- dowodzącego działaniami w rejonie zagrożenia /jeśli do działań przewidziano pododdziały zwarte MO, WOP i inne/; w strefie nadgranicznej dowodzić powinien oficer WOP;
- przydziału poszczególnych przewidywanych rejonów zagrożenia dywersyjnego dla pododdziałów odwodowych brygad oraz dokonanie wszelkich wynikających z niego kalkulacji czasowo-przestrzennych, logistycznych itp/;
- punktów obserwacyjno-dowódczych i SD oraz zbadanie zawczasu /w okresie pokojowym/ możliwości utrzymania łączności między tymi punktami a sztabem brygady lub zapasowym stanowiskiem dowodzenia;
- rozwiązania wszystkich węzłowych problemów dotyczących współdziałania z jednostkami MO, MON i siłami obrony cywilnej.

Proponowana duża szczegółowość planowania wydaje się być uzasadniona między innymi tym, że umożliwia ono bardzo dokładne poznanie terenu przez dowódców pododdziałów odwodowych już w czasie pokoju oraz fragmentaryczne / odpowiednio wcześniejsze, w ramach ćwiczeń/szkolenie sztabów brygad i dowódców pododdziałów odwodowych w przewidywanych rejonach zagrożenia dywersyjnego.

3. Zasady dowodzenia zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi

Omówienie w osobnych podrozdziałach pracy problemów planowania działań i dowodzenia nimi wymaga uzasadnienia, bowiem może ono być podstawą do zarzutu niewłaściwego klasyfikowania tych pojęć.

Dowodzenie należy rozpatrywać jako szczególny rodzaj kierowania i w tej postaci obejmuje ono "przygotowanie i prowadzenie działań bojowych, szkolenie i wychowanie wojsk, a także administrowanie nimi"^x, lub - preferując psychologiczno-społeczną i technologiczną stronę procesu - traktować "dowodzenie w szerokim ujęciu jako całokształt działalności dowódców i ich organów dowodzenia w zakresie przygotowania i prowadzenia działań bojowych oraz szkolenia, wychowania wojsk i zarządzania jednostkami wojskowymi jako oddziałami gospodarczymi"^{xx}.

Wreszcie można rozumieć również dowodzenie jako wyróżnioną - ze względu na charakter i treść celu - postać sterowania jako pojęcia cybernetycznego^{xxx}.

x Gen. T. Tuczapski - przedmowa do J. Orzechowskiego "Dowodzenie i sztaby". Wyd. MON, Warszawa 1974, wyd. I, s. 8.

xx F. Wiśniewski: "Dowodzenie a znastwo zagadnień cybernetycznych" ASG. 1965, s. 9.

xxx F. Wiśniewski - op. cit., s. 9.

Za podstawę charakterystyki i analizy obowiązujących zasad dowodzenia zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi przyjęto "dowodzenie" jako wyróżnioną postać sterowania, przy czym tak pojęte dowodzenie zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi rozumiane jest jako - kierowanie procesem walki, a więc działalność dowódcy i jego organu dowodzenia, zorganizowaną i nakierowaną na osiągnięcie wynikającego z istoty i treści bojowych działań przeciwdywersyjnych celu, jakim jest rozpoznanie, zlokalizowanie i zlikwidowanie sił dywersyjnych przeciwnika".

Analizując istotę procesu dowodzenia bojowymi działaniami przeciwdywersyjnymi uwzględnić należy pewne specyficzne warunki, w których on przebiega. Rzecz prosta, że zarówno dowodzenie bojowymi działaniami przeciwdywersyjnymi, jak i dowodzenie każdym rodzajem walki zbrojnej podlega pewnym prawom ogólnym i na ich podstawie musi być sprawowane. Tak więc prakseologiczna strona procesu nie odbiega od ogólnych prawideł.

W procesie dowodzenia - również w cybernetycznym rozumieniu tej kategorii - zawsze występują trzy elementy: "organ dowodzący, obiekt dowodzony i środki dowodzenia"^x. Organ dowodzenia i obiekt dowodzony pozostają ze sobą w ścisłej relacji, a środki dowodzenia zapewniają stałe sprzężenie zwrotne, umożliwiające między innymi dwukierunkowy

x T. Tuczapski : op. cit., s. 9.

obieg informacji. Dowodzenie jest więc procesem obiegu, gromadzenia, analizowania i przetwarzania informacji, w którego ramach zachodzi proces decydowania.

Cechą wspólną dowodzenia działaniami ogólnowojskowymi oraz dowodzenia zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi jest to, że w obu przypadkach na proces ten składają się liczne różne funkcje wzajemnie się warunkujące.

Odmienność procesu dowodzenia bojowymi działaniami przeciwdywersyjnymi wynika głównie ze specyfiki działań i dotyczy przede wszystkim technologicznej strony tego procesu, wyrażając się między innymi w swoistym wyeksponowaniu niektórych funkcji dowodzenia na poszczególnych szczeblach.

O specyfice dowodzenia zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi decydują między innymi następujące czynniki wynikające z istoty tych działań.

1. Zaczepne działania przeciwdywersyjne będą w przeważającej ilości przypadków posiadały charakter działań rozpoznawczych. Rozpoznanie przeciwnika w tych działaniach ma bardziej istotne znaczenie niż w działaniach ogólnowojskowych, ponieważ istotą działań dywersyjnych jest niszczenie urządzeń i sił przeciwnika **b e z s t a c z a n i a z n i m w a ł k i.**
2. W warunkach zaczepnych działań przeciwdywersyjnych prowadzonych przez brygady WOP na obszarze pogranicza rozpoznanie prowadzone będzie nie tylko przez pododdziały odwodowe, lecz również przez wyspecjalizowane, różnorodne siły.

3. Pododdziały odwodowe WOP nie będą jedynymi siłami prowadzącymi rozpoznanie. Rola ich sprowadzać się zatem będzie do potwierdzenia lub precyzowania wyników rozpoznania, a przede wszystkim do wykorzystania danych uzyskanych z rozpoznania, to znaczy do lokalizacji i zniszczenia przeciwnika.
4. Zaczepne działania przeciwdywersyjne przebiegać będą na znacznych obszarach, zależnie od wielkości rejonu służbowego działania poszczególnych brygad /załącznik nr 10/, a co za tym idzie niejednokrotnie będą wymagać dużej samodzielności od dowódców najniższych szczebli.
5. Ze względu na zakładaną dużą ilość informacji rozpoznawczych, przesyłanych do organów dowodzenia oraz na duże odległości między organem dowodzenia a obiektem dowodzonym, istotnego znaczenia nabiera sprawność środków dowodzenia, która wpłynie w sposób istotny na obieg informacji.

3.1. Struktura dowodzenia jednostek WOP

W jednostkach Wojsk Ochrony Pogranicza dowodzenie zorganizowane jest na podstawie struktury liniowo-sztabowej^x, która zawiera także elementy struktury funkcjonalnej.

W skład struktury dowodzenia brygady WOP wchodzi obecnie /załącznik nr 11/:

- dowódca brygady,

- wydział polityczny;

x Klasyfikacja struktury dowodzenia na podstawie klasyfikacji J. Orzechowskiego, op. cit. s. 30-32.

- sztab;
- wydział zwiadu;
- wydział techniczny;
- kwatermistrzowstwo;
- dowództwo pododdziałów odwodowych;
- dowódcy strażnic.

Cechą specyficzną istniejącej struktury dowodzenia brygad WOP jest fakt, że sztaby i pozostałe pionosy z reguły znajdują się daleko od rejonu działania elementów ugrupowania brygady, wykonujących zadania bojowe /graniczne i przeciwdywersyjne/. Wynika to z długości odcinków granicy państwowej powierzonych brygadam do ochrony, powierzchni rejonu służbowej odpowiedzialności brygady oraz dyslokacji głównego stanowiska dowodzenia /GSD/ brygady. Odległości poszczególnych strażnic do GSD wynoszą od kilku kilometrów do 100 i więcej.

Zgodnie z obowiązującymi ustaleniami, w czasie osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej przyjmuje się zasadę, że dowództwa i sztaby brygad nie są wyprowadzane do rejonów alarmowych. Wyprowadzenie ich z rejonu stałej dyslokacji jest możliwe jedynie wtedy, kiedy dalsze przebywanie tych sił w dotychczasowym miejscu grozi utratą zdolności bojowej.

Istnienie tej zasady podyktowane jest między innymi tym, że system łączności GSD brygad oparty jest głównie na łączności przewodowej i radiotelefonicznej realizowanej środkami stacjonarnymi oraz, że prawdopodobieństwo wyboru GSD brygady jako oddzielnego obiektu ataku przez przeciwnika jest potencjalnie niewielkie.

Ponieważ odległości między lewym a prawym stykiem /skrzydłami/ brygad WOP z sąsiednimi brygadami są duże /200 - 400 km/, dowodzenie działaniami granicznymi w czasie pokoju, w niektórych przypadkach sprawowane jest przez rzut połowy sztabu brygady, który dowodzi z punktów ustalonych zawczasu, stosownie do przewidywanego kierunku działań.

Na okres działań wojennych /granicznych i przeciwdywersyjnych/ z GSD brygady wydzielane jest zapasowe stanowisko dowodzenia /ZSD/, głównie w celu zapewnienia ciągłości dowodzenia w wypadku zniszczenia GSD oraz przejęcia dowodzenia określonym rodzajem działań /granicznych, przeciwdywersyjnych/lub częścią działań na jednym ze skrzydeł ugrupowania bojowego brygady.

Strukturę funkcjonowania GSD brygady WOP charakteryzują pewne cechy odmienne od cech sztabów jednostek ogólnowojskowych.

W jednostkach ogólnowojskowych sztab, który jest "zespołem ludzi przygotowanych i wyszkolonych do pracy zapewniającej dowódcy nieprzerwane dowodzenie wojskami"^x, cechuje wysoki stopień integracji, a szef sztabu jest "zastępcą dowódcy i tylko on jeden ma prawo wydawać w jego imieniu rozkazy i zarządzenia. Jednocześnie jest on odpowiedzialny za organizację i utrzymanie ciągłości w dowodzeniu wojskami w czasie walki, koordynuje działalność wszystkich zastępców dowódcy, szefów rodzajów wojsk i służb oraz sztabów podległych i współdziałających"^{xx}.

x J. Orzechowski: op. cit. s. 41

xx Tamże, s. 40.

Stanowiska dowodzenia brygad WOP w warunkach pokojowych cechuje stosunkowo duża dezintegracja, wyrażająca się przede wszystkim w tym, że szef sztabu jest tylko współpartnerem dla kierowników poszczególnych pionów /zwiadu, kwatermistrzostwa, technicznego/, którzy są jednocześnie zastępcami dowódcy brygady.

Szczególnie wysoki stopień dezintegrowania charakteryzuje pion zwiadu /ze względu na charakter zadań wykonywanych w ramach resortu SW oraz na sposoby zdobywania wiadomości z rozpoznania/. Sytuacja taka wydaje się być w pewnym sensie uzasadniona w warunkach pokojowych, jeśli chodzi o zadania kontrwywiadowcze wykonywane przez Wojska Ochrony Pogranicza .

Rozwiązanie to zdawało dobrze egzamin w istniejącej do 1976 r. strukturze brygad i obowiązującym wówczas systemie ochrony granic państwowych.

Konsekwencją omawianej dezintegracji sztabów brygad WOP jest to, że wiele informacji niezbędnych do funkcjonowania brygady dociera wprost do dowódcy brygady, w związku z czym sprawować on musi funkcję koordynatora działań poszczególnych pionów.

Na podstawie wniosków z ćwiczeń oraz obserwacji bieżącego funkcjonowania struktur dowodzenia brygad WOP można jednocześnie stwierdzić, że system ten poważnie utrudnia dowodzenie działaniami przeciwdywersyjnymi, prowadzonymi przez brygady WOP, ponieważ rzutuje on ujemnie na sprawność obiegu informacji, głównie rozpoznawczych.

3.2. Obieg informacji rozpoznawczych w brygadzie WOP

Konieczność szybkiego zbierania informacji w związku z manewrowym sposobem wykonywania zadań przez pododdziały dywersyjne jest w działaniach przeciwdywersyjnych szczególnie ważna.

Brygada WOP, w czasie prowadzenia działań przeciwdywersyjnych, może dysponować stosunkowo dużą ilością informacji.

Rzecz w tym, aby sposób ich zbierania gwarantował właściwą szybkość przepływu, a jednocześnie aby poszczególne ogniwa /szczeble/ organizacyjne brygady prowadziły w swoim zakresie niezbędną selekcję i syntezę uzyskanych danych. W przeciwnym razie sztab brygady może zostać "zasypany" lawiną niejednokrotnie mniej ważnych lub nieprawdziwych wiadomości.

Ze struktury organizacyjnej, zadań i ugrupowania pododdziałów brygady wynika następujący schemat podziału sił do rozpoznania:

- strażnice prowadzą rozpoznanie w rejonach swojej odpowiedzialności służbowej;
- odwody brygady, a szczególnie pododdziały rozpoznawcze, które stanowią około 2/3 stanu odwodu - prowadzą rozpoznanie w obszarze tylna granica strefy nadgranicznej do tylnej linii pasa granicznego;
- siły rozpoznania operacyjnego działają w całym rejonie odpowiedzialności służbowej brygady.

Aktualna struktura organizacyjna brygad WOP, ustalanie wewnątrzresortowe określające zasady współdziałania Wojsk Ochrony Pogranicza z MO i SB oraz wieloletnia, dobrze zorganizowana współpraca z ludnoś-

cią cywilną pogranicza powodują, że ilość źródeł informacji, jaką dysponuje brygada WOP jest bardzo duża i gwarantuje zdecydowaną kontrolę obszaru odpowiedzialności służbowej każdej brygady /załącznik nr 12/.

Jeśli, oprócz wymienionych źródeł informacji, uwzględni się możliwości uzyskania danych z jednostek wojskowych MON przebywających na stałe lub okresowo na odcinku służbowej działalności brygady oraz niektórych komórek administracji państwowej /inspektoraty obrony cywilnej/, to z całą pewnością można stwierdzić, że ilość informacji będzie bardzo duża.

Sprawność procesu zbierania, przetwarzania i przekazywania tych informacji zależy od właściwej, przemyślanej jego organizacji, zaś w związku z dużą ilością napływających informacji niezbędna jest integracja miejsca zbierania i analizowania danych.

W chwili obecnej w jednostkach informacje z rozpoznania w działaniach przeciwdywersyjnych zbierane są w kilku miejscach.

Napływają one bowiem do /załącznik nr 13/:

1. Służby dyżurno-operacyjnej,
2. Centrum operacyjnego,
3. Centrum radiowego,
4. Wydziału zwiadu,
5. Wydziału politycznego.

Następnie z reguły są one w tych komórkach analizowane, niekiedy zbyt długo przetrzymywane.

Ponieważ informacje z rozpoznania napływają do kilku punktów, bardzo często zdarza się, że w każdym z nich równolegle przez określony czas opracowywana jest ta sama informacja. Powoduje to zbędne rozproszenie wysiłków oraz opóźnione wykorzystanie danych.

3.3. Srodki dowodzenia brygady WOP

W procesie dowodzenia istotnym elementem są środki dowodzenia. "Zapewniają one stałe sprzężenie zwrotne, umożliwiające między innymi dwukierunkowy obieg informacji. Pozwala to na zorganizowane, planowe, celowe i ciągłe oddziaływanie organu kierowanego na obiekt kierowany, zależnie od zaistniałej sytuacji^x."

Obieg informacji, w zaczepnych działaniach przeciwdywersyjnych, oparty być musi głównie - z uwagi na wybitnie manewrowy ich charakter - na środkach łączności radiowej.

Informacje rozpoznawcze w relacji SD brygady - strażnice, sąsiednie brygady, KW MO mogą być wymieniane poprzez łączność przewodową i radiową, natomiast w relacji sztab brygady - pododdziały odwodowe i inne siły manewrowe /MSW i MON/ mogą być w zasadzie wymieniane tylko drogą radiową i radiotelefoniczną.

Obecnie sztaby brygad dysponują w grupie środków radiowych radiostacjami KF średniej mocy R-118 oraz radiostacjami UKF R-108. Radiostacje R-118 wykorzystywane są w sieci radiowej MSW oraz w sieci dowódcy brygady /schemat nr 14/.

x T, Tuczapski - Przedmowa do J. Orzechowskiego "Dowodzenie i sztaby". W. MON, Warszawa 1974. wyd. I s. 9.

W radiostacje R-108 są wyposażone pododdziały odwodowe oraz strażnice, mogą one być wykorzystywane w relacjach dowódca batalionu - grupa kwatermistrzowska, pododdziały wsparcia oraz w strażnicach do pracy w kierunkach radiowych - dowódca strażnicy - pluton odwodowy.

Podstawowym rodzajem łączności brygady WOP jest łączność radiotelefoniczna, w której wykorzystywane są radiotelefony parku "R" /R-2432 - stacjonarne i samochodowe, R-54-31 - motocyklowe i R-4431/ strojone skokowo, pracujące w zakresie częstotliwości 172,8 - 173,75 MHz.

Każda brygada WOP z reguły ma przydzielone do pracy 6-8 częstotliwości /kanały/ i opierając się na nich tworzy sieci dowodzenia, dowódcy i sztabu brygady, pionu zwiadu, dowódców pododdziałów odwodowych i dowódców strażnic /schemat nr 14/.

Tworzony na podstawie przedstawionych środków system łączności ma jednak pewne wady, a mianowicie:

- radiostacje R-118 i R-108 nie mogą współpracować z radiotelefonami parku "R";
- ilość środków radiowych KF występująca w brygadzie nie zaspokaja w pełni wszystkich potrzeb, w związku z czym jeden środek przewidywany jest często do pracy w kilku relacjach;
- ilość częstotliwości roboczych przydzielanych brygadzie powoduje, że w niektórych przypadkach 2-3 sieci radiotelefoniczne korzystają z tej samej częstotliwości. Utrudnia to obieg informacji w sieciach, stwarza możliwość przypadkowego zablokowania kilku sieci;

- mała ilość sprzętu radiotelefonicznego występująca na niektórych szczeblach /sztab brygady, pododdziały odwodowe/ powoduje, że często jeden środek przewidziany jest do pracy w 2 sieciach. Na przykład dowódca batalionu odwodowego /sko/ dysponuje tylko jednym radiotelefonem samochodowym;
- w sieciach radiowych dowódcy batalionu odwodowego /sko/znajduje się zbyt wiele korespondentów. W przypadku batalionu odwodowego /licząc radiotelefony kompanii, plutonu i drużyn/ może w skrajnych przypadkach pracować od 12 do 24 abonentów różnych szczebli dowodzenia;
- plutony rozpoznania, w razie prowadzenia rozpoznania pieszego, mogą praktycznie zostać pozbawione łączności między dowódcą plutonu i dowódcami drużyn;
- dowódca trzeciej kompanii odwodowej swoją sieć radiową może tworzyć jedynie wykorzystując radiostacje R-108, dowódca batalionu musi jednocześnie tworzyć na tych radiostacjach sieć radiową z plutonem moździerzy i grupą kwatermistrzowską.

x

x

x

W czasie prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych wystąpi wyeksponowanie lub częściowe ograniczenie niektórych funkcji dowodzenia na poszczególnych szczeblach dowodzenia.

Przyczyny tego zjawiska wynikają ze specyfiki działań dywersyjnych, pokojowej i wojennej struktury dowodzenia brygadami WOP oraz roli

i miejsca brygad WOP w systemie OPDyw. realizowanym przez resort spraw wewnętrznych.

Dowodzenie - jak każde inne działanie - jest funkcją zależnych od siebie wielkości i można w nim wyodrębnić następujące wzajemnie od siebie zależne wielkości polegające na określeniu:^x

- a/ celu działania;
- b/ zamiaru wynikającego z celu działania;
- c/ metody działania /postępowania, manewru/;
- d/ posiadanych do realizacji celu sił i środków;
- e/ obszaru działania;
- f/ warunków czasowych.

Dowodzenie jest więc funkcją tych wielkości, przy czym są to funkcje generalne, a każda z nich składać się może z wielu mniejszych wartości.

Na przykład określenie celu działania wymaga:^{xx}

- zebrania danych o położeniu własnym i własnych możliwościach;
- wstępnego sprecyzowania celu działania;
- analizy położenia w świetle celu działania;
- ostatecznego sprecyzowania i zatwierdzenia własnego celu działania.

Szczególne wyeksponowanie lub częściowe ograniczenie poszczególnych funkcji na kolejnych szczeblach dowodzenia w czasie prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych przez jednostki WOP polegać będzie

x J. Orzechowski - "Dowodzenie i sztaby" - op. cit., s. 34.
xx Tamże, s. 35.

na tym że:

1. Udział Dowództwa WOP w kierowaniu działaniami sprowadzony będzie w swej istocie do:

- ogólnego informowania brygad o aktualnym zagrożeniu dywersyjnym poszczególnych rejonów pogranicza;
- nadzorowaniu i kontroli działań prowadzonych przez brygady;
- uczestniczeniu na zasadzie funkcjonalnej /poprzez wydzieloną grupę operacyjną/ w przedsięwzięciach wchodzących w zakres obrony wybrzeża;
- organizowaniu /ogólnym/ współdziałania ze specjalistycznymi służbami i pionami MO i MON.

W bojowych działaniach przeciwdywersyjnych głównymi funkcjami Dowództwa WOP będzie k o o r d y n a c j a współdziałania pomiędzy brygadami i jednostkami MO i MON oraz k o n t r o l a i n a d z ó r.

2. Sztaby /w ogólnowojskowym tego słowa znaczeniu/ brygad będą realizowały funkcje dowodzenia ze szczególnym wyeksponowaniem c e l u d z i a ł a n i a, w tym głównie:

- zebranie danych o przeciwniku;
- oceny położenia sił własnych i odpowiedniego ugrupowania w rejonie działalności służbowej wszystkich pododdziałów odwodowych;
- określenia zamiaru działania i obszaru, w którym zaczepne działania będą prowadzone;
- organizacji współdziałania wewnątrz ugrupowania brygady oraz z siłami zwartymi MO i jednostkami MON, a także k o n t r o l i i n a d z ó r u;

Funkcja określenia sposobu działania oraz ugrupowania pododdziałów odwodowych, prowadzących zaczepne działania przeciwdywersyjne, będzie przez sztab brygady realizowana w stopniu ograniczonym. Wynika to zarówno ze specyfiki tych działań, jak i z oczywistej, ogólnie obecnie w dowodzeniu uznawanej tendencji odchodzenia od decyzji regulujących szczegółowo wykonanie zadań, ograniczających swobodę i inwencję podwładnych.

Bezpośrednie dowodzenie zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi przez GSD /ZSD/ brygady może mieć miejsce w przypadku prowadzenia operacji przeciwdywersyjnej, w której będą brały udział również inne siły /MO i MON/, a odpowiedzialny za przebieg całej operacji organ /WK MO/ - w uzgodnieniu z Dowództwem WOP - przekaże jej przeprowadzenie brygadzie WOP /gdy operacja prowadzona będzie poza obszarem strefy nadgranicznej/.

3. Dowództwa odwodów brygad przeznaczonych do prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych będą przede wszystkim realizowały funkcje dowodzenia sprowadzające się do szczegółowej oceny przeciwnika, oceny sił własnych, precyzyjnego określenia zamiaru działań, rozpracowania decyzji dowódcy, przekazania jej wykonawcom i kierowania przebiegiem walki.

4. Organizacja i realizacja współdziałania

Sukces w bojowych działaniach przeciwdywersyjnych w poważnej mierze zależy będzie od właściwie zorganizowanego i realizowanego współdziałania. Szczególne znaczenie właściwie realizowanego współ-

działania wynika z faktu, że zaczepne działania przeciwdywersyjne mogą prowadzić na stosunkowo dużych obszarach, siły które funkcjonalnie będą podporządkowane różnym resortom. W przypadku działań po obu stronach linii granicznej mogą to być siły o różnym składzie narodowościowym.

Ważne jest również to, że - jak wynika z przytoczonych na wstępie wniosków z oceny przeciwnika - nasielenie bojowych działań przeciwdywersyjnych może występować w okresie dla obronności kraju szczególnie ważnym i skomplikowanym, to znaczy w czasie trwania rozwinięcia mobilizacyjnego i tworzenia ugrupowania operacyjnego sił zbrojnych.

Z wymienionych wyżej przyczyn wynika, że problemy współdziałania należy rozpatrywać pod kątem kryteriów przestrzenno-czasowych.

Analiza przewidywanego rozwoju działalności dywersyjnej przeciwnika w poszczególnych rejonach kraju pozwala wyróżnić następujące prawdopodobne warianty miejsca działań dywersyjnych:

- działania na obszarze jednego lub kilku województw w głębi kraju;
- działanie na obszarze województw przygranicznych. W wariacie tym należałoby rozpatrywać oddzielnie poszczególne odcinki granicy państwowej, ze szczególnym uwzględnieniem odcinka zachodniego, północnego i wschodniego;
- działania na obszarze rejonów przyległych z obu stron do granicy państwowej.

Oddzielnie należy również rozpatrywać działania dywersyjne prowadzone w dużych rejonach miejskich i przemysłowych, gdyż spe-

cyfika tych działań jest szczególna i wymaga stosowania specjalnej taktyki.

Z punktu widzenia kryteriów czasowych problematykę organizacji współdziałania należałoby rozpatrywać łącznie z możliwymi wariantami rozwoju działań na froncie zewnętrznym, ponieważ problemy organizacji współdziałania w okresie tworzenia ugrupowania operacyjnego będą się różniły od problemów, które wyłonią się w okresie, gdy rubież styczności wojsk na zewnętrznym froncie walki będzie się oddalać bądź przybliżać do zachodniej granicy państwowej PRL.

Ponieważ Wojska Ochrony Pogranicza odpowiedzialne są za wykrywanie i rozpoznawanie działalności dywersyjnej przeciwnika w strefie nadgranicznej oraz prowadzenie tam bojowych działań przeciwdywersyjnych, to biorąc pod uwagę wyżej wymienione warianty przestrzenne i czasowe, celowe wydaje się rozpatrywanie potrzeb w zakresie organizacji współdziałania WOP z innymi siłami, zależnie od miejsca, czasu i rozwoju działań.

A. Stosownie do miejsca:

1. Działania przeciwdywersyjne na obszarach województw nadmorskich.
2. Działania przeciwdywersyjne na obszarach województw przygranicznych:
 - a/ zachodnich,
 - b/ wschodnich,
 - c/ południowych.

3. Działania przeciwdywersyjne prowadzone w strefie nadgranicznej /z wyjątkiem północnego odcinka granicy państwowej/, których rozmiary spowodują konieczność wzmocnienia brygad WOP przez inne siły.
4. Działania przeciwdywersyjne w rejonach położonych po obu stronach granicy państwowej.
5. Działania przeciwdywersyjne w dużych miastach położonych w strefie nadgranicznej.

B. Stosownie do czasu i rozwoju
działań na zewnętrznym froncie walki:

1. W okresie mobilizacyjnego rozwinięcia i tworzenia ugrupowania operacyjnego sił zbrojnych.
2. W czasie pomyślnego rozwoju sytuacji na zewnętrznym froncie walki.
3. W czasie przybliżania się rubieży styczności wojsk na froncie zewnętrznym do zachodniej granicy państwowej PRL.

We wszystkich wymienionych wariantach współpartnerami, z którymi brygady WOP mogą być obowiązane nawiązać współdziałanie, będą:

- a/ jednostki MO;
- b/ siły realizujące zadania obrony wybrzeża morskiego;
- c/ jednostki wojskowe MON, przebywające na stałe lub czasowo w rejonie służbowej odpowiedzialności brygady;
- d/ komendy stref kierowania ruchem wojsk;
- e/ siły państwa sąsiedniego, prowadzące bojowe działania przeciwdywersyjne w rejonach przyległych do wspólnej granicy.

W omawianych wariantach przestrzenno-czasowych między brygadami WOP i pozostałymi siłami, biorącymi udział w bojowych działaniach przeciwdywersyjnych, mogą istnieć następujące rodzaje powiązań:

- a/ brygada WOP może sprawować zwierzchnictwo nad pozostałymi siłami;
- b/ brygada WOP lub jej odwody mogą być podporządkowane określonemu dowódcy;
- c/ współdziałanie brygady WOP i pozostałych sił.

Powiązania te będą występowały na wszystkich odcinkach granicy państwowej z wyjątkiem odcinka nadmorskiego. Nadmorskie brygady WOP w określonym etapie osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej zostaną przekazane dowództwu Pomorskiego Okręgu Wojskowego i od tej chwili działać będą zgodnie z decyzjami odpowiednich sztabów.

Na nadmorskim odcinku granicy państwowej, w celu koordynacji działań granicznych i przeciwdywersyjnych z Dowództwa WOP, zostanie wydzielona grupa operacyjna, która będzie się znajdować na SD organów odpowiedzialnych za obronę wybrzeża morskiego.

W pozostałych przypadkach na poszczególnych odcinkach granicy państwowej, zależnie od miejsca prowadzonych zaczepnych działań przeciwdywersyjnych, między brygadami WOP a pozostałymi siłami biorącymi udział w tych działaniach, mogą zachodzić powiązania przedstawione w załączniku nr 15.

W istotnym dla interesów państwa okresie osiągnięcia wyższych stanów gotowości obronnej główny ciężar prowadzenia działań przeciw-

dywersyjnych będzie spoczywał na właściwych terenowo komendach wojewódzkich MO. Powinny one w maksymalnym stopniu zapewnić bezpieczeństwo i porządek publiczny oraz proces osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej przez wojska operacyjne. Z tych powodów zachodzi konieczność sprawowania jednolitego kierownictwa przez KW MO, na które spadać będzie obowiązek koordynacji działań wszystkich sił oraz organizacji współdziałania z okręgami wojskowymi, sztabami wojsk operacyjnych i komendami SKRW.

Powierzenie obowiązku zabezpieczenia ładu i porządku publicznego oraz prowadzenia działań przeciwdywersyjnych na obszarze gmin przygranicznych brygadam WOP wydaje się być uzasadnione dlatego, że w omawianych rejonach, w tym okresie nastąpić może jednocześnie duże nasilenie przestępczości granicznej. Ponieważ - jak już wspomniano - liczne przedsięwzięcia wchodzące w zakres działań granicznych i przeciwdywersyjnych są ściśle ze sobą powiązane, skupienie wszystkich sił podlegających kompetencji sztabów brygad może dać najlepsze wyniki. Nie bez znaczenia jest także fakt, że sztaby brygad znają lepiej teren ewentualnych działań.

Najwięcej trudności sprawiać może w tym okresie zorganizowanie i prowadzenie działań w rejonach położonych po obu stronach linii granicznej. W chwili obecnej obowiązują określone umowy o stosunkach prawnych z państwami sąsiednimi na poszczególnych odcinkach granicy państwowej, które regulują prowadzenie działań granicznych na terytorium państw ościennych przez organa WOP.^x

x Franciszek Jarzyna: "Umowy granicznego PRL" Wyd. Prawne. Warszawa 1974 r.

Możliwym do przyjęcia rozwiązaniem jest przestrzeganie postanowień tych umów również w czasie prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych. Jest ono jednak w tych działaniach mało przydatne, między innymi choćby dlatego, że wyklucza możliwości użycia broni na terytorium państwa sąsiedniego /przynajmniej do chwili zaistnienia stanu wojny/.

W razie utrzymania obecnie obowiązującego stanu prawnego i rozszerzenia go na przypadki prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych, należałoby jednak podporządkować brygadam WOP wszystkie pozostałe siły biorące udział w działaniach, ponieważ brygady WOP posiadają już obecnie sprawną i dobrze spełniającą swe zadania łączność z organami ochrony granic państw sąsiednich.

Podobne zasady wzajemnych powiązań sił brygad WOP z innymi siłami biorącymi udział w działaniach przeciwdywersyjnych powinny obowiązywać w okresie, gdy rubież styczności z przeciwnikiem na zewnętrznym froncie walki przesuwać się będzie na zachód.

Odmienne należy rozpatrywać problematykę współdziałania w przypadku przesuwania się rubieży styczności wojsk na wschód.

W tym przypadku wydaje się konieczne, aby prowadzenie działań przeciwdywersyjnych na granicy zachodniej powierzać sztabom związków operacyjnych, których elementy ugrupowania operacyjnego znajdować się będą na terenie zachodnich województw przygranicznych. Również dowodzenie zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi w strefie nadgranicznej i w rejonach położonych po obu stronach linii granicznej powinny realizować sztaby tych związków.

Na południowym odcinku granicy państwowej dowodzenie działaniami przeciwdywersyjnymi - zależnie od sytuacji na zewnętrznym froncie walki - może być powierzone KW MO, dowództwu OW lub sztabom związków operacyjnych /taktycznych/.

Sposób prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych w miastach jest odmienny od sposobu prowadzenia tych działań poza miastem. Stopień trudności w wykrywaniu i zwalczaniu sił dywersyjnych w zespołach zurbanizowanych jest bardzo wysoki. Dowodzą tego przykłady historyczne z okresu działań polskiego podziemia w walce z hitlerowskim najeźdźcą.

Doświadczenia te znajdują również swe potwierdzenie w ćwiczeniach prowadzonych w Wojskach Ochrony Pogranicza w obecnym okresie. Np. w czasie ćwiczenia "Sudety-77" jedna z grup dywersyjnych bazująca w miejscowości Wałbrzych i wykonująca skutecznie przez cały okres ćwiczenia swe zadania na przedpolach tego miasta do końca ćwiczenia nie została zlokalizowana.

Prowadzenie działań przeciwdywersyjnych w miastach wymaga stosowania sposobów typowych dla działań nieoreźnych i dlatego też działania te powinny być prowadzone wyłącznie przez siły SB i MO, przy ewentualnym współdziałaniu z odpowiednimi pionami Wojskowej Służby Wewnętrznej. /Jedynie do likwidacji umiejscowionej grupy dywersyjnej może zostać użyty zwarty pododdział wojska lub MO/.

Przy uznaniu słuszności przedstawionych powyżej rozważań należy przyjąć, że sztaby brygad WOP i dowództwa pododdziałów odwodowych

brygad, w czasie prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych w zakresie organizacji współdziałania będą musiały wykonać następujące przedsięwzięcia:

A. Sztaby brygad WOP będą obowiązane organizować współdziałanie:

- z komendami wojewódzkimi MO /1-3 komendy/;
- ze sztabem związku taktycznego, któremu powierzono prowadzenie operacji przeciwdywersyjnej w danym rejonie;
- z komendą SKRW;
- z organami ochrony granic państwa sąsiedniego prowadzącymi bojowe działania przeciwdywersyjne w rejonie przyległym do linii granicznej.

B. Dowództwa batalionów odwodowych /sko/ będą obowiązane organizować

współdziałanie:

- z jednostkami zwartymi MO /batalion, pułk, ZOMO/;
- ze strażnikami WOP;
- z elementami ugrupowania SKRW;
- z elementami ugrupowania wojsk operacyjnych przebywających czasowo w rejonie prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych;
- z pododdziałami sił państwa sąsiedniego prowadzącymi bojowe działania przeciwdywersyjne.

Przedstawione możliwe relacje współdziałania sztabów i odwodów brygad WOP z innymi siłami prowadzącymi bojowe działania przeciwdywersyjne nie zawsze będą występowały wszystkie jednocześnie. Bardziej prawdopodobne jest, że potrzeby sprowadzać się będą do konieczności organizowania współdziałania w 2-3 relacjach na każdym szczeblu /brygada,

batalion/.

Jeśli jednak nawet tę ilość relacji przyjąć za prawdopodobną, należy stwierdzić, że obecne możliwości sztabów i pododdziałów WOP nie mogą w pełni sprostać zakładanym potrzebom, ponieważ:

- sztaby brygad nie posiadają dostatecznej ilości sprzętu łączności radiowej, którym mogłyby zapewnić ciągłe przebywanie środka dyżurnego w sieci współdziałania okręgu wojskowego, sztabu Frontu lub Armii. Możliwe jest jedynie przydzielenie odbiornika /z rdst R-118/ do jednej sieci przez GSD /ZSD brygady takiej możliwości nie posiada/;
- łączność z SKRW może być realizowana jedynie poprzez okresowe - w miarę potrzeb - włączenie się w sieć radiową strefy kierowania pod warunkiem, że sztab brygady wcześniej otrzyma dane radiowe;
- utrzymanie łączności z organami ochrony granic państw sąsiednich możliwe jest jedynie przez przewodowe środki łączności /brak odpowiedniego sprzętu radiowego/;
- ZSD brygad w razie dowodzenia zaczepnymi działaniami przeciwywersyjnymi na wydzielonym kierunku przy dużych odległościach nie jest w stanie posiadanymi środkami radiowymi utrzymać ciągłej łączności współdziałania z KW MO, sztabem OW, utrzymując jednocześnie łączność dowodzenia z pododdziałami odwodowymi;
- dowództwa pododdziałów odwodowych z jednostkami zwartymi MO mogą nawiązać łączność radiową na ogólnokrajowej częstotliwości wywoławczej i po ustaleniu częstotliwości roboczej ją utrzymać /pod warunkiem, że radiotelefony pododdziałów odwodowych taką częstotliwością dysponują/.

Z powodu ograniczonej ilości radiotelefonów samochodowych, dowódcy tych pododdziałów odrębnej sieci współdziałania organizować nie mogą:

- nawiązanie i utrzymanie łączności współdziałania przez pododdziały odwodowe z elementami SKRW lub jednostkami operacyjnymi MON możliwe jest jedynie poprzez wydzielenie do tego celu odbiornika z R-118 i okresowe włączenie w tę sieć radiostacji R-118, co pociąga za sobą wyprowadzenie tej radiostacji z sieci dowodzenia brygady.

Oprócz wymienionych trudności występujących w zakresie realizacji współdziałania przez sztaby brygad i pododdziały odwodowe należy również brać pod uwagę względy natury szkoleniowej. Sztaby brygad współuczestniczą w ćwiczeniach organizowanych przez okręgi wojskowe, ponieważ jednak w czasie tych ćwiczeń na ogół mało miejsca przeznaczają się na problematykę prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych, posiadają one niewiele okazji do zgrywania przedsięwzięć typowych dla tych działań.

W systemie obrony przeciwdywersyjnej obszaru kraju Wojska Ochrony Pogranicza spełniać będą ważną rolę, ponieważ ich działanie zapobiec powinno przenikaniu na teren kraju sił dywersyjnych, a od sprawności przeciwdywersyjnej brygad WOP zależeć będzie stan porządku i bezpieczeństwa w ważnych dla obronności państwa rejonach pogranicza.

Dotychczasowa, wysoka skuteczność ochrony granic państwowych PRL, pozwala stwierdzić, że w zakresie zabezpieczenia lądowych i morskich

odcinków granicy państwowej Wojska Ochrony Pogranicza są w stanie skutecznie zapobiec infiltracji sił dywersyjnych drogą lądową i morską.

Wnioski z ćwiczeń przeciwdywersyjnych prowadzonych w brygadach WOP wskazują, że w teorii i praktyce prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych istnieją jeszcze pewne luki, które obniżają sprawność przeciwdywersyjną jednostek.

W procesie podwyższania sprawności przeciwdywersyjnej brygad WOP należałoby przyjąć następujące kierunki doskonalenia.

1. W teorii prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych:

- ujednoczyć nazewnictwo, usystematyzować podstawowe pojęcia, określić formy, rodzaje i sposoby prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych, wprowadzić ww. ustalenia w formie dokumentów typu instrukcyjnego. W dokumentach tych określić również normy taktyczne.

2. W zakresie usprawnienia struktur organizacyjnych brygad i pododdziałów odwodowych WOP:

- zmniejszyć różnorodność organizacyjną podstawowych modułów /pluton, kompania odwodowa/ składających się na strukturę pododdziałów odwodowych typu batalion, samodzielna kompania;
- dokonać niezbędnych uzupełnień etatowych i organizacyjnych środków łączności brygad i pododdziałów odwodowych;
- zwiększyć manewrowość i możliwość długotrwałego prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych pododdziałów odwodowych.

3. W zakresie planowania zaczepnych działań przeciwdywersyjnych:

- w ramach planowania działań prowadzić wnikliwe studia możliwych wariantów działań w poszczególnych rejonach zagrożenia dywersyjnego i na ich podstawie dokonywać zawczasu szczegółowych kalkulacji czasowo-przestrzennych, w celu określenia zamiaru działań i ich charakteru oraz ugrupowania sił własnych i przydzielonych;
- na podstawie wniosków uzyskanych w czasie szczegółowych kalkulacji planować ćwiczenia i szkolenie sztabów brygad i odwodów w celu zapewnienia sobie możliwie największego panowania w rejonach zagrożenia dywersyjnego.

4. W zakresie dowodzenia:

- usprawniać obieg informacji, szczególnie rozpoznawczych, głównie w celu przyspieszenia szybkości obiegu i sposobu opracowywania informacji;
- organizować w brygadzie centrum dowodzenia, w którego skład wchodziłyby przedstawiciele wszystkich pionów, w celu usprawnienia obiegu informacji, procesu wypracowania, podejmowania i przekazywania decyzji. Centrum to można organizować w trakcie osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej;
- doskonalić strukturę i czynności ZSD, głównie pod kątem możliwości natychmiastowego przejęcia przez ten element dowodzenia wszystkich funkcji sprawowanych przez GSD;

- dostosowywać środki dowodzenia do przyjętego modelu obiegu informacji;
- poszczególne szczeble dowodzenia szkolić stosownie do wykonywanych przez nie typowych funkcji dowodzenia.

5. W z a k r e s i e w s p ó ł d z i a ł a n i a :

- w dalszym ciągu doskonalić system współdziałania w brygadach nadmorskich w ramach ćwiczeń prowadzonych przez Pomorski OW, włączając do ćwiczeń etatową grupę operacyjną DWOP. W czasie tych ćwiczeń przyjąć jako zasadę wydzielenie przewidzianych w planach środków łączności w celu sprawdzenia realności ich wykorzystania w sieciach współdziałania;
- określić zasadnicze ustalenia dotyczące współdziałania z komendami wojewódzkimi MO i okręgami wojskowymi w czasie pokoju. Ustalenia te powinny określać organ dowodzący w konkretnym rejonie zagrożenia i uwzględniać możliwe warianty miejsca i czasu prowadzenia działań przeciwdywersyjnych;
- zbadać wszystkie warianty współdziałania ze względu na sposób zapewnienia sprawnej łączności. Na podstawie wniosków z tych badań dokonać niezbędnych zmian w systemie łączności współdziałania;
- doskonalić organizację współdziałania w czasie ćwiczeń z wojskami, stosując wariant wykorzystania GSD i ZSD brygad.

R o z d z i a ł I I I

KIERUNKI DOSKONALENIA STRUKTUR ORGANIZACYJNYCH, SPOSOBU PLANOWANIA DZIAŁAŃ, ZASAD DOWODZENIA ORAZ SPOSOBOW SZKOLENIA SIŁ WOP PRZEZNACZONYCH DO PROWADZENIA ZACZEPNYCH DZIAŁAŃ PRZECIWDYWERSYJNYCH

Badania prowadzone w trakcie opracowania niniejszej dysertacji wykazują, że Wojska Ochrony Pogranicza - stosownie do przewidywanych dla nich zadań - odgrywać będą w systemie obrony przeciwdywersyjnej obszaru kraju ważną rolę. Wachlarz zadań wchodzących w zakres obrony przeciwdywersyjnej realizowanych przez jednostki WOP jest stosunkowo szeroki i nie ogranicza się jedynie do prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych. Poszczególne pionki i służby WOP realizować także będą określone przedsięwzięcia wchodzące w zakres działań nie--
orę żnych.

Wymieniona druga forma działań realizowana jest specyficznymi dla niej sposobami i w pewnym sensie nie jest ona dla poszczególnych pionów specjalistycznych WOP nowością, ponieważ już obecnie, w toku codziennej działalności służbowej, działania te są w określonym zakresie prowadzone.

Forma ta stosowana jest w ochronie granicy państwowej oraz w innych zadaniach realizowanych przez WOP w ramach resortu spraw wewnętrznych. Dzięki temu już od wielu lat jest ona weryfikowana pod względem właściwości i przydatności oraz doskonalona w miarę potrzeb.

Bojowe działania przeciwdywersyjne są dla Wojsk Ochrony Pogranicza zadaniem nowym, ponieważ do zwalczania zbrojnej działalności

dywersyjnej Wojsk Ochrony Pogranicza - tak jak i cały resort spraw wewnętrznych - zostały zobligowane stosunkowo niedawno. Ponadto ze względu na specyfikę bojowych działań przeciwdywersyjnych, nie ma obecnie możliwości sprawdzania przyjmowanych założeń strukturalnych i taktycznych w rzeczywistych warunkach pola walki.

W chwili obecnej trwa w Wojskach Ochrony Pogranicza sprawdzanie realności przyjmowanych założeń oraz systematyczne doskonalenie sprawności przeciwdywersyjnej jednostek WOP.

Na podstawie badań wykonanych w czasie ćwiczeń przeciwdywersyjnych prowadzonych w ramach kontroli kompleksowych jednostek WOP oraz ćwiczeń centralnych organizowanych przez Dowództwo WOP /wykaz ćwiczeń przedstawia załącznik nr 1/, a także analizy struktury pododdziałów odwodowych, sposobów planowania i prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych można wyodrębnić następujące główne kierunki doskonalenia sprawności przeciwdywersyjnej jednostek WOP w zakresie prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych:

1. OPRACOWANIE TEORII PROWADZENIA BOJOWYCH DZIAŁAŃ PRZECIWDYWERSYJNYCH.
2. USTALENIE ORGANIZACJI I WYPOSAŻENIA PODODDZIAŁÓW ODWODOWYCH BRYGAD.
3. OKRESLENIE SPOSOBU PLANOWANIA DZIAŁAŃ.
4. OPRACOWANIE SYSTEMU DOWODZENIA DZIAŁANAMI.
5. OKRESLENIE ZASAD WSPÓŁDZIAŁANIA.
6. DOSKONALENIE ORGANIZACJI PROCESU SZKOLENIA PODODDZIAŁÓW ODWODOWYCH.

W ramach planowo realizowanych przedsięwzięć doskonalących sprawność przeciwdywersyjną jednostek WOP wiele zagadnień wymaga dalszego systematycznego badania i określenia czynności usprawniających.

W obecnym stadium znajomości potrzeb można stwierdzić, że w celu podnoszenia na coraz to wyższy poziom sprawności przeciwdywersyjnej jednostek WOP należałoby uwzględnić zagadnienia przedstawione poniżej.

1. Teoria prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych

Bojowe działania przeciwdywersyjne - jak każdy rodzaj walki zbrojnej - podlegają prawom i zasadom sztuki wojennej. Stąd też ogólnie przyjmowane, zbadane i potwierdzone w praktyce zasady walki zbrojnej stanowić muszą punkt wyjścia teorii prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych. Ponieważ jednak bojowe działania przeciwdywersyjne - biorąc pod uwagę istotę działalności dywersyjnej /bezpośrednie niszczenie urządzeń i sił przeciwnika bez staczania z nim walki/ traktować należy jako działania w warunkach szczególnych, w określaniu teoretycznych zasad ich prowadzenia należy uwzględniać, że niektóre zasady walki zbrojnej nabierają w tych działaniach szczególnego znaczenia.

Praktyka prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych w warunkach naszego państwa zaczęła się rozwijać u schyłku II wojny światowej, osiągając swe apogeum w okresie powojennym /lata 1945-1948/, kiedy to duża ilość jednostek wojskowych zaangażowana była w walkach z bandami UPA w południowo-wschodniej części kraju.

W okresie tym prawa i zasady walki z siłami dywersyjnymi określone były a posteriori - na podstawie wniosków z licznych starć, akcji i operacji z wrogiem podziemiem.

Warunki oraz czas nie pozwalały wówczas formułować teoretycznych zasad prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych, a podstawowe zasady i sposoby krystalizowały się w sposób empiryczny.

Z doświadczeń walk z nacjonalistycznym wrogiem podziemiem pozostała duża ilość opisów beletrystycznych oraz meldunków z działań jednostek biorących w nich udział.

Po zakończeniu działań przeciwko wrogim podziemnym siłom istniały więc sprzyjające warunki do rozpoczęcia badań zmierzających do ustalenia teoretycznych podstaw prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych. Ponieważ jednak nie trzeba już było nadal doskonalić taktyki działań, a tylko jeden z rodzajów wojsk /KBW/, ze względu na swe zadania był zainteresowany dalszymi studiami nad rozwojem tej formy działań, praktycznie nie wykorzystano sprzyjających wówczas możliwości dogłębnego opisu teorii i praktyki walki z siłami dywersyjnymi.

W Dowództwie KBW opracowano i wprowadzono do stosowania w wojskach instrukcję "Działania bojowe oddziałów i pododdziałów KBW w walce", jedyny dokument, który zresztą bardzo dobrze zaspokajał istniejące wówczas potrzeby. Był to jednak dokument typu instrukcyjnego, nie wyczerpywał on zagadnień czysto teoretycznych, ponadto układ jego i normy taktyczne w nim zawarte dostosowane były do ówczesnej struktury oddziałów i pododdziałów KBW. Instrukcja ta została po rozwiązaniu KBW wycofana z użycia i obecnie jedynymi dokumentami z zakresu działań prze-

ciwdywersyjnych są wydane przez IOT "Instrukcja o prowadzeniu działań przeciwdywersyjnych" i. "Metodyka prowadzenia zajęć przeciwdywersyjnych". Materiały te są dobrze dostosowane do szczebli, dla których są opracowane /pluton, kompania/, ujmują skrótowo podstawowe zasady, formy, rodzaje i sposoby prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych. Nie określają one jednak wyczerpująco norm taktycznych, traktują tylko o praktycznej stronie zagadnienia na niskich szczeblach dowodzenia, nie regulując przy tym spraw nadrzędnych /dowodzenie w relacji brygada - batalion, współdziałanie z innymi rodzajami wojsk/, poza tym nie są dostosowane do specyfiki resortu spraw wewnętrznych i Wojsk Ochrony Pogranicza.

Istnieje zatem obecnie taka sytuacja, że wielu oficerów pełniących jeszcze służbę wojskową posiada olbrzymią sumę praktycznych doświadczeń, osobistych przemyśleń i wniosków zdobytych w trakcie udziału w bojowych działaniach przeciwdywersyjnych okresu powojennego, a równocześnie istnieje luka w teorii prowadzenia tych działań. Wyraża się ona w występowaniu wielu niejednorodnych, różnorodnych poglądów na istotę i zadania OPDyw., w nieusystematyzowanym nazewnictwie, a także w braku odpowiednich norm taktycznych, mieszaniu podstawowych pojęć /forma, rodzaj, sposób/. Brak jest również instrukcji, regulaminów i podręczników metodycznych ustalających sposoby prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych.

Na podstawie przedstawionego aktualnego stanu wiedzy podstawowej z zakresu teorii obrony przeciwdywersyjnej, a także teorii prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych należałoby podjąć w najbliższym

czasie następujące prace badawcze:

1. Ustalenie jednolitego nazewnictwa, skwantyfikowanie podstawowych kategorii pojęciowych oraz opracowanie metodologii oceny zagrożenia dywersyjnego obszaru kraju.
2. Opracowanie na podstawie powyższych ustaleń materiałów o charakterze instrukcyjnym dotyczących zasad prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych.
3. Opracowanie metodyki szkolenia pododdziałów WOP w zakresie prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych.
4. Generalne określenie zasad dowodzenia i współdziałania wszystkich sił /rodzajów wojsk/ przewidzianych do prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych.

Równoległe z wymienionymi wyżej przedsięwzięciami przebiegać powinny weryfikacja i praktyczne stosowanie przyjętych założeń, prowadzone w czasie ćwiczeń dowódczo-sztabowych i ćwiczeń z wojskami.

Dodać należy, że niektóre z wyżej wymienionych problemów są obecnie badane w ramach prac prowadzonych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Ponadto niewielką liczbę podstawowych zagadnień starałem się rozwiązać w formie propozycji w niniejszej rozprawie i - jeśli okazałyby się one właściwe - mogłyby zostać wykorzystane - po odpowiednim dostosowaniu /definicja sprawności przeciwdywersyjnej, OPDyw. nazewnictwo z zakresu form, rodzajów, sposobów prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych, niektóre ustalenia dotyczące dowodzenia, współdziałania itp/.

2. Projekt modelu struktury organizacyjnej pododdziałów odwodowych jednostek WOP

Obecną strukturę pododdziałów odwodowych cechuje zbyt duża różnorodność rozwiązań organizacyjnych tych samych elementów składowych. Różnorodność tę obrazuje najlepiej poniższe zestawienie stanów osobowych w poszczególnych pododdziałach:

	Szczepel i typ pododdziału					
	Pluton rozpoznania samochod. osob. - teren.	Pluton rozpoznania samochod. NYSA-521	Pluton rozpoznania samochod. NYSA-521	Pluton odwodowy	Pluton odwodowy	Pluton odwodowy
Strażnica						$\frac{1}{24}$
Samodz. kompania odwodowa	$\frac{1}{29}$	$\frac{2}{33}$		$\frac{3}{39}$	$\frac{4}{43}$	
Batalion odwodowy	$\frac{1/1 \text{ ko};}{29}$ $\frac{1/2 \text{ ko}}{29}$	$\frac{2/1 \text{ ko};}{33}$ $\frac{2/2 \text{ ko}}{33}$		$\frac{3/1 \text{ ko};}{39}$ $\frac{3/2 \text{ ko}}{39}$	$\frac{1, 2i3/3ko}{\text{po } 43}$	
Batalion odwodowo-przeszkol.			$\frac{1/2ko}{41}$		$\frac{1, 2i3/3 \text{ ko}}{\text{po } 43}$	

Uwaga: w liczniku podano numerację plutonu wynikającą z przynależności do kompanii /w przypadku batalionu/, w mianowniku stan ilościowy.

Szczegółowy wykaz stanów osobowych i sprzętu w poszczególnych pododdziałach zawierają schematy umieszczone w rozdziale II pracy.

Różnice ilościowe stanu osobowego w plutonach rozpoznania wynikają z różnego rodzaju środków transportowych, w jakie plutony te są wyposażone /różnica w plutonie rozpoznania batalionu odwodowo-przeszko-

leniowego przekracza możliwości załadowcze samochodów/.

Różnice stanu osobowego w plutonach odwodowych bo i sko wynikają stąd, że plutony odwodowe 1 i 2 ko nie mają w swym składzie obsług ręcznych karabinów maszynowych.

Różnorodność ta wydaje się niecelowa, ponieważ utrudnia ona w pewnym stopniu dowodzenie, szczególnie kalkulacje zarówno czysto bojowe /ocena możliwości bojowych plutonu, kompanii/, jak i kalkulacje dotyczące zaopatrywania w żywność, amunicję, środki sanitarne i ochrony przed skażeniami. Ponadto plutony odwodowe, według etatu "P" nie mają w swym uzbrojeniu rkmów /obecnie każdy batalion ma 12 egzemplarzy tego uzbrojenia dla celów szkoleniowych, które etatowo nie są przydzielone żadnemu plutonowi/.

W związku z powyższym wydaje się celowe, aby pododdziały odwodowe poddać następującym korektom etatowym:

1. Dążyć do unifikacji ich struktury szczegółowej poprzez ustalenie jednokowych modułów podstawowych /drużyna, pluton, grupa/, które następnie wchodziłyby w skład pododdziałów wyższych szczebli.
2. Moduły organizacyjne nie wymagają zwiększenia stanów ilościowych, lecz ich ujednoczenia, natomiast w niektórych przypadkach powinny zostać wyposażone w dodatkowy sprzęt łączności i uzbrojenia.
3. Dążyć do zmniejszenia ilości typów pojazdów transportowych /ułatwienie obsługi technicznej na szczeblu batalion, kompania/, co jednocześnie pozwoliłoby zwiększyć współczynnik manewrowania w trudnym terenie.

4. Wprowadzić dodatkowo element zabezpieczenia technicznego na szczeblu batalion, samodzielna kompania.
5. Wyposażyć bo i sko w wozy dowodzenia dla dowództw tych pododdziałów oraz rozgłośnię elektroakustyczną.

W świetle powyższych propozycji należałoby do tworzenia struktury batalionu odwodowego i sko przyjąć następujące stałe moduły strukturalne:

1. Pluton łączności.
2. Pluton ochrony.
3. Pluton rozpoznania "A" wyposażony w samochody osobowo-terenowe.
4. Pluton rozpoznania "B" wyposażony w samochody osobowo-wypadowe.
5. Pluton odwodowy.
6. Pluton ckm.
7. Pluton moździerzy.
8. Grupę kwatermistrzowską.
9. Grupę techniczną.

Struktury plutonów łączności, ochrony, ckm, moździerzy oraz grupy kwatermistrzowskiej nie wymagają żadnych zmian ani uzupełnień.

Organizacja plutonów rozpoznania mogłaby ulec pewnym zmianom, polegającym głównie na ujednoczeniu środków transportu i wprowadzeniu we wszystkich plutonach samochodów osobowo-terenowych typu GAZ-69 lub UAZ. Pociągnęłyby to za sobą określone trudności w zaopatrzeniu i niewątpliwie wzrost kosztów, lecz jednocześnie znacznie zwiększyłyby manewrowość plutonów rozpoznania.

Jeżeli jednak zdecydowanoby pozostać przy obecnym układzie organizacyjnym, to pomimo różnych rodzajów środków transportu, plutony rozpoznania powinny mieć po 29 ludzi /choćby dlatego, że cztery samochody NYSA-521 zabierać mogą razem tylko 32 ludzi/.

Należy również liczyć się z perspektywiczną koniecznością zmiany liczebności plutonów rozpoznania wyposażonych w samochody osobowo-terenowe w związku z wycofywaniem z produkcji samochodów GAZ-69.

W razie wyposażenia plutonów rozpoznania w samochody UAZ stan plutonu - ze względu na możliwości załadowcze tego typu pojazdu - mogłby wynosić najwyżej 25 osób.

W plutonach rozpoznania należałoby także rozwiązać sprawy miejsca przewożenia wyposażenia osobistego żołnierzy /np. przez przydzielenie do ko /sko/ dodatkowego samochodu ciężarowego/, gdyż obecnie przewożenie tego wyposażenia w samochodach osobowo-terenowych jest w praktyce bardzo utrudnione.

Jeśli uwzględni się powyższe uwagi, to zmieniona organizacja pozostałych modułów podstawowych pododdziałów odwodowych powinna być taka, jaką przedstawiono w załącznikach nr nr 16-19.

Dysponując jednakowymi podstawowymi modułami, można by tworzyć podstawowe większe struktury /ko, sko, bo/.

Struktury utworzone ze zunifikowanych modułów ułatwiałyby prowadzenie wszelkich kalkulacji, a ponadto ustalone normy taktyczne byłyby adekwatne do organizacji poszczególnych plutonów i kompanii.

Uporządkowania wymaga również nazewnictwo poszczególnych pododdziałów wchodzących w skład sko i bo. Obecnie w stosunku do wszystkich kompanii batalionu odwodowego stosowana jest nazwa "kompa-

nia odwodowa". Nazwa ta nie określa precyzyjnie możliwości bojowych kompanii, ponieważ na jej podstawie nie można ocenić czy w pododdziale tym znajdują się plutony rozpoznania, czy też posiada on tylko plutony odwodowe.

W celu ostatecznego uporządkowania zasad nazewnictwa pododdziałów można by zastosować następujące rozwiązania:

1. Przyjęcie dla kompanii, posiadających w swym składzie plutony rozpoznania, nazwy "kompania rozpoznawcza" i zachowania dla tych pododdziałów batalionu numeracji "1 kompania rozpoznania" i "2 kompania rozpoznania" i odpowiednio dla plutonów rozpoznania wyposażonych w samochody osobowo-terenowe numer "pierwszy", a wyposażonych w samochody osobowe wypadowe - numer "drugi".
2. Przyjęcie stałej, stosowanej obecnie zwyczajowo, zasady zachowania następującej numeracji dla poszczególnych pododdziałów:
 - w samodzielnej kompanii odwodowej
 - 1-szy pluton rozpoznania - pododdział wyposażony w samochody osobowo-terenowe;
 - 2-gi pluton rozpoznania - pododdział wyposażony w samochody wypadowe,
 - 3-ci i 4-ty - plutony odwodowe;
 - w batalionie odwodowym:
 - 1-sza kompania odwodowa - kompania posiadająca w swym składzie plutony rozpoznania, których numeracja byłaby taka sama jak plutonów roz-

znaczony byłby do działań specjalnych w rejonach zagrożenia dywersyjnego.

Powinien on być zorganizowany, wyposażony i wyszkolony tak, aby jego żołnierze mogli pojedynczo lub niewielkimi grupami działać samodzielnie, przez długi okres czasu w rejonach zagrożenia dywersyjnego prowadzić rozpoznanie możliwych baz i kryjówek przeciwnika, stosując sposoby typowe dla specjalnych działań przeciwdywersyjnych /infiltracja do grupy dywersyjnej, przebywanie w przewidywanych rejonach koncentracji sił dywersyjnych pod pozorem wykonywania obowiązków służbowych itp/.

3. Planowanie działań przeciwdywersyjnych, sposoby koordynacji planowania z jednostkami resortu spraw wewnętrznych

Jedną z cech specyficznych bojowych działań przeciwdywersyjnych jest to, że będą one z reguły prowadzone na własnym terenie, dobrze znanym pododdziałom.

Teren ten już w okresie planowania obronnego powinien być przez sztaby planujące działania przeciwdywersyjne bardzo dobrze poznany zarówno z punktu widzenia obiektów na nim się znajdujących, a mogących być przedmiotem działań sił dywersyjnych, jak również pod kątem możliwości bytowania w nim sił dywersyjnych i jego właściwości taktycznych.

Wspomniana cecha specyficzna bojowych działań przeciwdywersyjnych powinna być zawsze uwzględniana podczas planowania działań, gdyż może ona stanowić istotne ułatwienie dla planującego działania.

Obecny sposób planowania bojowych działań przeciwdywersyjnych przez sztaby brygad wydaje się w ogólnych założeniach właściwy, wymaga

on jednak bardziej szczegółowych rozwiązań w zakresie koordynacji działań brygad WOP w systemie OPDyw. województwa.

Obowiązujące obecnie generalne zasady organizacji i działania systemu obrony przeciwdywersyjnej obszaru kraju ustalają szczebel województwa jako podstawowe ogniwo systemu.

Na terenie województw głównym wykonawcą przedsięwzięć obrony przeciwdywersyjnej jest Komenda Wojewódzka MO, ona też odpowiada za realizację zadań wynikających z założeń systemu OPDyw.

Sposób planowania działań przeciwdywersyjnych przez brygady WOP powinien uwzględniać wymienioną zasadę odpowiedzialności komend wojewódzkich MO za realizację przedsięwzięć OPDyw. na terenie województwa. Za takim rozwiązaniem sprawy przemawia bowiem to, że już obecnie istnieje określone powiązanie brygad WOP z komendami wojewódzkimi w zakresie zadań wynikających z kontrwywiadowczego zabezpieczenia obszaru województw oraz prowadzenia działań na rzecz ładu i porządku w strefie nadgranicznej wykonywanych w ramach współdziałania z KWMO.

Analiza procesu planowania działań przeciwdywersyjnych przez brygady WOP pozwala stwierdzić że zasadniczy wpływ na sposób planowania działań powinny mieć dane uzyskane z Dowództwa WOP i właściwej terenowo Komendy Wojewódzkiej MO.

Jeśli uwzględni się obowiązujące obecnie zasady planowania działań brygad WOP przewidziane na okres zagrożenia i wojny, kompetencje komend wojewódzkich MO w zakresie realizacji zadań obrony przeciwdywersyjnej oraz specyfikę prowadzenia działań przeciwdywersyjnych jako jedno z rozwiązań, można by przyjąć przedstawiony poniżej zakres czynności

wykonywanych przez poszczególne szczeble organizacyjne w ramach planowania działań przeciwdywersyjnych.

3. 1. Udział Dowództwa WOP w planowaniu działań przeciwdywersyjnych

Udział Dowództwa WOP w planowaniu działań przeciwdywersyjnych przez brygady WOP sprowadzać się będzie do dawania ogólnych wytycznych i zadań. Wynika to głównie ze specyfiki działań przeciwdywersyjnych oraz z faktu rozmieszczenia jednostek WOP.

Położenie brygad WOP w różnych rejonach kraju, na różnych odcinkach granicy państwowej wyklucza bowiem możliwość i potrzeby określania przez Sztab WOP ogólnego zamiaru działań przeciwdywersyjnych i wypracowania szczegółowych zadań dla poszczególnych brygad. Również mało prawdopodobne i niecelowe jest przewidywanie oddziaływania przez Dowództwo WOP na przebieg prowadzonych przez poszczególne brygady WOP działań poprzez manewr odwodu centralnego podporządkowania.

W istniejącej sytuacji rola Dowództwa WOP w planowaniu działań przeciwdywersyjnych powinna polegać na:

1. Określeniu dla brygad ogólnych zadań w zakresie prowadzenia działań przeciwdywersyjnych

Zadania te powinny uwzględniać czynności wchodzące w zakres wszystkich form działań przeciwdywersyjnych i obejmować przedsięwzięcia wynikające z resortowych planów prowadzenia działań nieorężnych w zakresie przewidzianym dla poszczególnych pionów Dowództwa /zwiadu i politycznego/.

2. Przekazaniu jednostkom ogólnej oceny zagrożenia dywersyjnego obszaru kraju ze szczególnym uwzględnieniem rejonów pogranicza.
3. Ustaleniu - w uzgodnieniu z odpowiednimi pionami resortu spraw wewnętrznych - rejonów /położonych poza strefą nadgraniczną/, w których prowadzenie działań powierzone zostanie brygadam WOP.
4. Określeniu zasad prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych w rejonach zagrożenia dywersyjnego położonych po obu stronach linii granicznej.
5. Wprowadzeniu jednolitej metodologii oceny zagrożenia dywersyjnego oraz obowiązujących norm taktycznych.
6. Zapewnieniu - stosownie do potrzeb - najbardziej właściwego czasu rozwinięcia mobilizacyjnego jednostek WOP, a zwłaszcza elementów ugrupowania przeznaczonych do prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych.
7. Zabezpieczeniu właściwej organizacji współdziałania brygad WOP i odpowiednich sztabów jednostek MON poprzez dostarczenie sztabom brygad danych dotyczących przewidywanego rozmieszczenia w rejonie służbowej odpowiedzialności brygad elementów ugrupowania operacyjnego jednostek MON, punktów dowodzenia tych jednostek oraz danych radiowych w sieciach współdziałania.
8. Zorganizowaniu zabezpieczenia przegrupowania przez granicę państwa wojsk własnych i sojuszniwych.

3.2. Koordynacja planowania działań przeciwdywersyjnych w relacji: sztab brygady WOP - komenda wojewódzka MO

Komendy wojewódzkie MO zgodnie z obowiązującymi obecnie ustaleniami są głównymi koordynatorami i wykonawcami przedsięwzięć wchodzących w zakres obrony przeciwdywersyjnej obszaru województwa. Do prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych dysponują jednostkami zwartymi - batalionami i pułkami oraz ZOMO.

W związku z powyższym niezbędna wydaje się większa niż dotychczas ma to miejsce integracja odpowiednich komórek przygranicznych komend wojewódzkich MO ze sztabami brygad WOP w zakresie planowania i prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych.

Takie rozwiązanie wydaje się niezbędne, ponieważ ustalenia zobowiązujące brygady WOP do zwalczania grup dywersyjnych i zbrojnego podziemia tylko w strefie nadgranicznej są ustaleniami czysto formalnymi.

Należy się bowiem liczyć z tym, że bardzo często, a raczej z reguły, rejony działania sił dywersyjnych nie będą się ograniczały do obszaru strefy nadgranicznej. Zważywszy na niewielką głębokość strefy /6-10 km/ i rozmiary sektorów i rejonów operacyjnych grup dywersyjno-rozpoznawczych należy liczyć się z tym, że najczęściej rejon zagrożenia dywersyjnego może obejmować strefę i część pasa granicznego.

W tej sytuacji wydaje się niezbędne jednolite kierowanie procesem zwalczania dywersji w województach przygranicznych. Jednolite kierowanie działaniami przeciwdywersyjnymi powinno przebiegać następująco:

1. Na szczeblu komend wojewódzkich MO województw przygranicznych powinien w odpowiednim etapie osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej zostać stworzony sztab przeznaczony do kierowania działaniami przeciwdywersyjnymi. W jego skład wchodzić powinni specjaliści od prowadzenia wszelkich form działań przeciwdywersyjnych, w tym również odpowiedni oficerowie brygad WOP.

2. Sztab ten powinien w czasie planowania **d o k o n a ć**:

- kompleksowej oceny zagrożenia dywersyjnego obszaru województwa;
- analizy potrzeb w zakresie ilości sił własnych, niezbędnych do zwalczania działalności dywersyjnej przeciwnika;
- oceny sił własnych /jednostek zwartych MO i odwodów brygad WOP/;
- przydziału rejonów zagrożenia dywersyjnego /wynikających z oceny zagrożenia/, w których działania przeciwdywersyjne będą samodzielnie prowadzić brygady WOP i jednostki zwarte MO;

a ponadto **w y k o n a ć** :

- plan prowadzenia działań nieorężnych oraz wyciąg zadań przewidzianych do realizacji przez brygady WOP;
- plan prowadzenia przez MO i WOP samodzielnych działań bojowych w poszczególnych rejonach zagrożenia dywersyjnego;
- szczegółowy plan wspólnych operacji przeciwdywersyjnych w którym wyznaczyć należy zadania dla poszczególnych jednostek, dowódcę operacji, miejsce punktów dowodzenia oraz ustalić system łączności i zaopatrywania i wytyczne współdziałania z jednostkami MON;

- plan prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych w rejonach zagrożenia dywersyjnego położonych po obu stronach linii granicznej.

3. 3. Planowanie działań przeciwdywersyjnych w brygadzie WOP

Planowanie działań przeciwdywersyjnych w brygadzie WOP wykonywane jest w ramach "Planu działań brygady"; jak wynika z analizy przeprowadzonej w poprzednim rozdziale, taki układ planowania jest słuszny i celowy. Niezbędne natomiast wydaje się bardziej szczegółowe rozpracowanie w czasie planowania szeregu przedsięwzięć wynikających z charakteru bojowych działań przeciwdywersyjnych.

Podstawą do planowania działań przeciwdywersyjnych w brygadzie powinny być:

1. Dokumenty otrzymane z Dowództwa WOP wymienione w pkt 3. 1. niniejszego rozdziału.
2. Dokumenty otrzymane ze sztabu działań przeciwdywersyjnych komendy wojewódzkiej MO:
 - a/ Ocena zagrożenia dywersyjnego obszaru województwa.
 - b/ Wyciąg z planu prowadzenia działań nieoręźnych.
 - c/ Wyciąg z planu prowadzenia przez brygadę WOP samodzielnych zaczepnych działań przeciwdywersyjnych w poszczególnych rejonach zagrożenia dywersyjnego.

Na podstawie wymienionych dokumentów i szczegółowego rozpoznania terenu sztab brygady, w ramach planowania bojowych działań przeciwdywersyjnych, powinien:

1. Przeprowadzić ocenę zagrożenia dywersyjnego ustalonych rejonów ,
w której wyniku należy określić:

- a/ obiekty położone w rejonie, mogące być przedmiotem ataku sił dywersyjnych;
- b/ prawdopodobną ilość sił przeciwnika niezbędną do wykonania tych zadań;
- c/ prawdopodobny skład narodowościowy sił dywersyjnych mogących działać w rejonie;
- d/ miejsca dogodne do organizacji baz i kryjówek sił dywersyjnych;
- e/ miejscowości i grupy ludzi znajdujące się w rejonie zagrożenia, które mogą stanowić punkty kontaktowe /punkt oparcia/ dla sił dywersyjnych;
- f/ odcinki dogodne do przerzutu grup dywersyjnych przez granicę państwa;
- g/ miejsca dogodne do lądowania sił dywersyjnych;
- h/ możliwe sposoby /taktykę działania sił dywersyjnych./

2. Przeprowadzić szczegółową kalkulację niezbędnego nasycenia poszczególnych rejonów zagrożenia dywersyjnego siłami własnymi i w jej wyniku określić:

- a/ rozmach i charakter zaczepnych działań przeciwdywersyjnych;
- b/ siły przewidziane do działań;
- c/ dowodzącego działaniami;
- d/ stanowisko dowodzenia brygady, które kierować będzie działaniami /GSD czy ZSD/.

3. W wyniku przeprowadzonej oceny zagrożenia i kalkulacji sił własnych:
- a/ określić i zaplanować przedsięwzięcia wchodzące w zakres działań nieoręжных, które powinny realizować: wydział zwiadu i wydział polityczny brygady;
 - b/ opracować plan działań ochronno-obronnych obiektów powierzonych brygadzie do ochrony;
 - c/ zaplanować zaczepne działania przeciwdywersyjne w rejonach zagrożenia, w których brygada będzie samodzielnie prowadzić te działania;
 - d/ opracować system powiązania zaczepnych działań przeciwdywersyjnych z działaniami ochronno-obronnymi oraz bojowych działań przeciwdywersyjnych z innymi formami działań przeciwdywersyjnych;
 - e/ opracować dokumenty zapewniające właściwą realizację zadań postawionych przez sztab działań przeciwdywersyjnych komendy wojewódzkiej MO w rejonach wspólnego prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych.

Bojowe działania przeciwdywersyjne prowadzone będą przez brygady Wojsk Ochrony Pogranicza na własnym terenie. Teren ten już obecnie jest w przeważającej części dobrze poznany przez oficerów brygad, co automatycznie da prowadzącym działania pewną przewagę nad przeciwnikiem. Może ona być znacznie większa, jeżeli dowódcom pododdziałów odwodowych udostępni się w ściśle określonym zakresie część planów prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych już w czasie pokoju.

Na podstawie planu prowadzenia działań można w czasie szkolenia dowolną ilość razy ćwiczyć i doskonalić prowadzenie działań w rzeczywi-

stych rejonach zagrożenia, co znacznie zwiększy stopień znajomości terenu przez dowódców wszystkich szczebli i przyczyni się do podniesienia sprawności przeciwdywersyjnej pododdziałów odwodowych.

4. Zasady dowodzenia zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi

Specyfika bojowych działań przeciwdywersyjnych, struktura dowodzenia brygad WOP oraz rola, jaką spełniać będą te jednostki w systemie OPDyw. realizowanym przez resort spraw wewnętrznych powodują, że na poszczególnych szczeblach dowodzenia istnieć będzie wyeksponowanie lub częściowe ograniczenie funkcji dowodzenia /rozd. II zag. 3/.

Głównymi funkcjami dowodzenia realizowanymi przez Dowództwo WOP będzie:

- ogólna ocena zagrożenia dywersyjnego pogranicza;
- nadzór i koordynacja działań prowadzonych przez brygady WOP.

Sztaby brygad powinny szczególnie doskonalić następujące funkcje dowodzenia:

- określenie celu działań przeciwdywersyjnych;
- określenie zamiaru działań i obszaru, w którym będą one prowadzone;
- wybór metody działania /manewru pododdziałami odwodowymi/;
- kierowanie operacjami przeciwdywersyjnymi prowadzonymi przez własne i przydzielone siły /MO i MON/.

Dowództwa pododdziałów odwodowych brygad WOP szczególnie sprawnie powinny mieć opanowane:

- ocenianie przeciwnika i wykorzystanie wyników rozpoznania;

- manewrowanie własnymi pododdziałami;
- technikę dowodzenia /równoległość pracy, szybkość i zrozumiałość przyjmowania i przekazywania rozkazów itp/.

Istota doskonalenia procesu dowodzenia polegać powinna na ustaleniu cząstkowych kategorii składających się na wymienione wyżej generalne funkcje dowodzenia, na właściwym ich skwantyfikowaniu oraz umiejętności realizacji funkcji cząstkowych przez wszystkich dowódców i sztaby.

4.1. Zasady dowodzenia zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi na szczeblu odwodu manewrowego brygady WOP.

Na szczeblu pododdziału odwodowego podstawowymi funkcjami dowodzenia są, jak wspomniano:

- ocenianie przeciwnika i wykorzystania jego wyników;
- manewrowanie własnymi siłami;
- uprawianie techniki dowodzenia.

Trafność przedsięwzięć doskonalących dowodzenie pododdziałem odwodowym zależeć będzie od właściwego ustalenia czynników składających się na wymienione funkcje generalne, a następnie od wybranego sposobu ich doskonalenia.

Czynniki składowe funkcji dowodzenia pododdziałem odwodowym przedstawia załącznik nr 24.

Wszystkie wymienione w tabeli funkcje cząstkowe stanowią mogą zasady dowodzenia pododdziałami odwodowymi i decydują o jego jakości. Niezależnie od nich, istotną sprawą jest przygotowanie systemu dowodzenia pododdziałów odwodowych do współdziałania z siłami państwa sąsiedniego przeznaczonymi do prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywer-

syjnych oraz jednostkami operacyjnymi MON.

Konieczne jest również przygotowanie dowódców pododdziałów odwodowych do prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych w rejonach rozmieszczenia niektórych elementów ugrupowania wojsk operacyjnych /np. ABROT, APTBR itp/. Istotnym elementem tego przygotowania powinna być ogólna znajomość organizacji tych elementów i zasad ich ugrupowania w terenie.

Sprawność dowodzenia pododdziałami odwodowymi w dużej mierze zależy będzie od właściwego ich wyposażenia w środki dowodzenia, tak aby zapewniały one dowódcom ciągłą łączność ze wszystkimi elementami ugrupowania bojowego tych pododdziałów.

4.2. Dowodzenie zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi w brygadzie WOP

Sztab brygady WOP, w okresie zagrożenia i wojny, będzie kierował realizacją następujących podstawowych zadań:

- ochroną granicy państwowej;
- bojowymi działaniami przeciwdywersyjnymi;
- działaniami na rzecz utrzymania porządku i bezpieczeństwa w strefie nadgranicznej.

Ponieważ między stanem porządku i bezpieczeństwa a zagrożeniem dywersyjnym, a także pomiędzy tymi dwoma kategoriami i stanem zagrożenia granicy państwowej występują bardzo ścisłe zależności, oczywiste jest, że zasadniczą funkcją dowodzenia na szczeblu brygady jest systematyczne gromadzenie danych o przeciwniku w rejonie służbowej odpowiedzialności i kompleksowa ocena przeciwnika.

Na podstawie szczegółowej oceny przeciwnika sztab brygady powinien określić zamiar działań, wybrać metodę działania oraz określić zakres i sposób manewru pododdziałami odwodowymi. Wymienione generalne funkcje dowodzenia są wspólne dla wszystkich zasadniczych zadań wykonywanych przez brygady WOP. Sprawna realizacja tych funkcji, a co za tym idzie i wysoka efektywność dowodzenia działaniami przeciwdywersyjnymi, granicznymi i działaniami na rzecz utrzymania porządku i bezpieczeństwa publicznego, wymaga przestrzegania przez sztab brygady następujących podstawowych zasad dowodzenia:

1. Podstawowe dane do decyzji dowódcy brygady oraz przekazanie jej wykonawcom opracować musi zespół /sztab/ integrujący przedstawiciele wszystkich pionów /zwiadu, operacyjnego, politycznego, kwatermistrzowsko-technicznego/.
2. Pracą zintegrowanego sztabu kieruje na głównym stanowisku dowodzenia szef sztabu brygady, na zapasowym stanowisku dowodzenia - szef wydziału operacyjnego.
3. System obiegu informacji musi być również odpowiednio zintegrowany i wysoce sprawny.
4. Stanowiska dowodzenia brygady /GSD i ZSD/ odpowiedzialne są za tworzenie ugrupowania bojowego brygady, planując i nadzorując manewr pododdziałów odwodowych oraz za przekazanie zadań bojowych strażnikom i pododdziałom odwodowym.

5. W przypadku prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych przez pododdziały odwodowe brygady w samodzielnych rejonach zagrożenia dywersyjnego, stanowiska dowodzenia brygady szczególną uwagę zwrócić muszą na koordynację przepływu informacji rozpoznawczych i zabezpieczenie działań.

Jednym z warunków podstawowych sprawności procesu dowodzenia zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi jest właściwy obieg informacji. Dotychczas istniejący w brygadach WOP system obiegu i przetwarzania informacji jest zdeintegrowany, co wpływa ujemnie na jego sprawność /pkt. 3, 2 rozdz. II/.

Jednym z możliwych sposobów usprawniania obiegu informacji jest utworzenie w czasie prowadzenia działań centrum zbierania danych, stanowiących integralną część centrum operacyjnego brygady, do którego powinny napływać informacje ze wszystkich punktów zbierania danych.

W centrum tym wyposażonym w odpowiednie środki łączności powinni pracować przedstawiciele pionu operacyjnego, zwiadu i politycznego. Powinno ono znajdować się w bezpośrednim sąsiedztwie pomieszczenia dla służby dyżurnej -operacyjnej.

Proponowaną organizację systemu obiegu informacji w brygadzie z wykorzystaniem centrum operacyjnego przedstawia załącznik nr 25.

4. 3. Dowodzenie zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi przez Dowództwo WOP

Podstawowymi czynnościami sprawowanymi przez Dowództwo WOP w zakresie dowodzenia zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi

mi powinny być:

1. Aktualizowanie danych dotyczących ogólnej oceny zagrożenia dywersyjnego pogranicza i przesyłanie wniosków z oceny sztabom brygad.
2. Nadzorowanie działań prowadzonych przez brygady.
3. Koordynowanie działań prowadzonych na stykach sąsiednich brygad.
4. Koordynowanie działań brygad nadmorskich i udział wydzielonej grupy operacyjnej DWOP w dowodzeniu tymi brygadami w ramach obrony wybrzeża.
5. Wzmacnianie - w wyjątkowych wypadkach - brygad WOP poprzez przydzielenie części lub całości odwołu DWOP.

Część tych przedsięwzięć jest w chwili obecnej weryfikowana i realizowana w ramach działań na rzecz obrony granicy państwowej, niektóre jednak z nich są specyficzne tylko dla zaczepnych działań przeciwdywersyjnych i powinny być szczegółowo opracowane i udoskonalone.

Rozwiązania wymaga sposób zbierania i aktualizowania danych dotyczących dywersyjnego zagrożenia pogranicza. Dowództwo WOP w warunkach pokojowych i stanu zagrożenia nie jest w stanie własnymi środkami uzyskać danych dotyczących organizacji, wyposażenia i zamiaru użycia sił dywersyjnych.

Dane dotyczące tych zagadnień przychodzą do DWOP różnymi kanałami /z resortu spraw wewnętrznych i Zarządu II Sztabu Generalnego/ i przesyłane są do różnych pionów dowództwa wojsk.

W celu posiadania aktualnych zbiorowych danych o siłach dywersyjnych, niezbędne wydaje się utworzenie w DWOP komórki, która pro-

wadziłaby centralny zbiór informacji o siłach dywersyjnych przeciwnika poprzez wykorzystanie napływających informacji oraz składanie w odpowiednich instytucjach zapotrzebowań na dane uzupełniające. Na ich podstawie komórka ta powinna systematycznie oceniać zagrożenie dywersyjne przeciwnika.

Sprecyzowania wymaga również sposób dowodzenia zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi w rejonach zagrożenia położonych na stykach brygad. W takiej sytuacji dowodzenie można powierzyć dowódcy jednej z brygad. W tym przypadku konieczne jest wcześniejsze zabezpieczenie łączności dowodzenia.

Grupa operacyjna DWOP przewidziana do sztabu obrony wybrzeża morskiego już obecnie doskonali sprawność w ramach ćwiczeń. Należy jedynie systematycznie podnosić jej możliwości w zakresie dowodzenia brygadami nadmorskimi i współdziałania z MO.

Istotnym atrybutem dowodzenia walką, w tym również zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi, jest możliwość reagowania przez dowodzącego na obraz działań poprzez manewr odwodu w rejon skupienia głównego wysiłku /w punkt ciężkości/ działań.

Dowództwo WOP nie dysponuje obecnie odwodem centralnego podporządkowania. Dlatego też jednym z kierunków dalszego usprawnienia prowadzenia przez Wojska Ochrony Pogranicza zaczepnych działań przeciwdywersyjnych powinno być rozważenie celowości jego utworzenia, opracowanie zasad jego użycia i szkolenia zgodnie z przewidzianymi dla niego zadaniami.

Odwód ten mógłby być między innymi używany do:

- działań zaporowych w rejonach prowadzenia operacji przeciwdwersyjnych, których rozmach przekracza możliwości miejscowych brygad WOP;
- odtwarzania sztabów brygad, które poniosły poważne straty w czasie działań;
- działań na rzecz porządku i bezpieczeństwa w określonych rejonach pogranicza;
- wzmocnienia sztabów brygad poprzez przydzielenie do nich oficerów na wakujące stanowiska;
- zabezpieczenia działań awaryjno-ratunkowych w rejonach masowych porażień;

W procesie dowodzenia istotną rolę spełniają środki dowodzenia, które umożliwić powinny ciągłe, zorganizowane, planowe i celowe oddziaływanie organu kierującego na obiekt kierowany. W zaczepnych działaniach przeciwdwersyjnych, w związku z wysoką dynamiką oraz dużymi odległościami między elementami ugrupowania bojowego, właściwa organizacja systemu łączności i jego niezawodność nabiera szczególnego znaczenia.

Obecna organizacja łączności nie zapewnia w wymaganym stopniu takiej niezawodności /pkt 3, 3, rozdział II/. Dlatego też system łączności zaczepnych działań przeciwdwersyjnych powinien być jednym z obiektów procesu doskonalenia sprawności przeciwdwersyjnej brygad WOP.

5. Organizacja współdziałania z jednostkami operacyjnymi MON
z jednostkami resortu spraw wewnętrznych

Odpowiedzialność za prowadzenie bojowych działań przeciwdywersyjnych na obszarze kraju spoczywa na resorcie spraw wewnętrznych, zaś bezpośrednimi realizatorami zadań bojowych będą jednostki zwarte MO i brygady WOP.

Jeśli jednak działanie sił dywersyjnych przeciwnika na obszarze kraju lub jego części będą prowadzone na szeroką skalę wówczas zaistnieć może potrzeba włączenia do bojowych działań przeciwdywersyjnych jednostek operacyjnych MON. Zagadnienie to w sposób ogólny rozwiązuje odpowiedni dokument przyjęty przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Ministerstwo Obrony Narodowej w maju 1974 r.

Zasady współpracy MON i MSW^x przewidują współdziałanie jednostek MON w wykrywaniu i likwidowaniu sił dywersyjnych, a w przypadku gdy rozmiary działalności dywersyjnej przeciwnika przerastały będą możliwości sił zwartych resortu spraw wewnętrznych, możliwe jest przejęcie dowodzenia operacją przeciwdywersyjną przez sztaby jednostek operacyjnych MON /wojsk sojusznicznych/.

Brygady WOP stanowiące integralną część sił zwartych resortu spraw wewnętrznych będą zobowiązane również organizować współdziałanie z jednostkami operacyjnymi MON.

Problemy współdziałania brygad WOP i jednostek operacyjnych MON, stosownie do przewidywanego rozwoju działania sił dywersyjnych

x Zasady współpracy MON i MSW z dnia 14.05.1974 r. "

przeciwnika na obszarze kraju, rozpatrywać można w następujących dwóch wariantach:

1. W sytuacji, gdy brygady WOP w rejonach swej służbowej działalności będą posiadały ogólną przewagę nad siłami dywersyjnymi.
2. W przypadku gdy natężenie działalności dywersyjnej przeciwnika przerastać będzie możliwości bojowe brygad WOP.

Oddzielnego rozpatrywania wymaga określenie treści i zakresu współdziałania na poszczególnych odcinkach granicy państwowej.

Na północnym odcinku granicy - ze względu na planowane w odpowiednim okresie podporządkowanie brygad nadmorskich WOP dowództwu obrony wybrzeża - problematyka współdziałania sprowadzać się będzie do ogólnie przyjętych zagadnień obowiązujących w trakcie jego organizowania wewnątrz ugrupowania operacyjnego sił obrony wybrzeża. Dlatego też doskonalenie zagadnień współdziałania brygad nadmorskich sprowadza się głównie do zaopatrzenia ich w odpowiedni sprzęt łączności i zgrywania czynności sztabów i pododdziałów odwodowych w ramach ćwiczeń.

Zachodni i wschodni odcinek granicy obejmuje rejony przyległe do ważnych strategicznie rubieży, dlatego też jest wysoce prawdopodobne, że w pewnych okresach rozwoju sytuacji na zewnętrznym froncie walki natężenia działań dywersyjnych przekroczy możliwości bojowe brygad WOP. W związku z powyższym problematykę organizacji współdziałania w odniesieniu do brygad ochraniających te odcinki granicy należy rozpatrywać uwzględniając oba wymienione warianty.

Na południowym odcinku granicy najbardziej prawdopodobne jest samodzielne prowadzenie zaczepnych działań przeciwdywersyjnych przez jednostki zwarte resortu spraw wewnętrznych.

W świetle powyższych ustaleń celowe wydaje się przyjęcie następujących dwóch kierunków doskonalenia umiejętności sztabów i odwodów brygad WOP w zakresie organizacji współdziałania z jednostkami operacyjnymi MON:

1. Przygotowanie sztabów brygad do wykonywania funkcji głównego organizatora współdziałania z jednostkami operacyjnymi MON przebywającymi stale lub czasowo na obszarze służbowej odpowiedzialności brygad, czy przegrupowującymi się przez ten obszar.
2. Przygotowanie sztabów i pododdziałów odwodowych w składzie związków operacyjnych /taktycznych/ jednostek MON.

W ramach przygotowania brygad WOP do współdziałania z jednostkami operacyjnymi MON szczególny nacisk powinno położyć się na:

1. Znajomość organizacji i wyposażenia jednostek operacyjnych i podstawowych norm taktycznych.
2. Znajomość zasad wykonywania niektórych zadań bojowych przez te jednostki /przegrupowanie, rozmieszczenie stanowisk dowodzenia, organizacja ubezpieczenia marszu i postoju, system ugrupowania elementów ZT i ZO itp/.
3. Rozpoznanie w rejonie służbowej odpowiedzialności głównych dróg przegrupowania jednostek operacyjnych, ze szczególnym uwzględ-

nieniem punktów newralgicznych /mosty cieśniny itp/.

4. Znajomość zasad działania stref kierowania ruchem wojsk.
5. Przygotowanie systemu łączności współdziałania z jednostkami operacyjnymi MON.
6. Prowadzenie zaczepnych działań przeciwdywersyjnych w rejonach zastrzeżonych i rejonach rozmieszczenia niektórych elementów ugrupowania operacyjnego /ABROT, APTBR, ABAA, SD ARMII/.
7. Znajomość państwowej terminologii wojskowej wojsk sojusznicznych.
8. Przygotowanie zespołu oficerów kierunkowych i sprzętu łączności do sztabów ZT/ZO/, które przejęły dowodzenie operacją przeciwdywersyjną.
9. Przygotowanie i doskonalenie systemu obiegu informacji rozpoznawczych między brygadami WOP i jednostkami operacyjnymi MON.

Brygady Wojsk Ochrony Pogranicza w ramach prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych utrzymywać będą współdziałanie z komendami wojewódzkimi, miejskimi, komisariatami i posterunkami MO oraz jednostkami zwartymi MO. Współdziałanie to już obecnie jest nawiązane i wykorzystywane w czasie wykonywania zadań ochrony granicy oraz działań zabezpieczających ład i porządek publiczny.

Współdziałanie z jednostkami MO może być realizowane w następujących relacjach:

- sztab brygady WOP
- komenda wojewódzka
- komenda miejska

- strażnica WOP
- batalion odwodowy /sko/
- komisariat
- komenda miejska
- komisariat
- posterunek
- pułk /batalion/ MO
- komisariat MO
- posterunek

Treścią współdziałania w zakresie bojowych działań przeciwywersyjnych w poszczególnych relacjach powinna być:

- wzajemna wymiana informacji o miejscu pobytu /działania/ sił dywersyjnych;
- wymiana danych dotyczących osób podejrzanych o współpracę z siłami dywersyjnymi;
- przekazywanie wniosków z oceny zagrożenia dywersyjnego w przydzielonych rejonach odpowiedzialności;
- powiadamianie o rozpoczęciu i wynikach prowadzonych w samodzielnych rejonach zaczepnych działań przeciwywersyjnych;
- wspólne planowanie operacji przeciwdesantowych prowadzonych przez siły WOP jednostki zwarte MO;
- wymiana informacji uzyskanych w trakcie prowadzenia działań nieorędnych.

6. Organizacja procesu szkolenia pododdziałów odwodowych

Pododdziały odwodowe brygad Wojsk Ochrony Pogranicza przeznaczone są do:

- "1. Wzmacniania ochrony granicy w określonych sytuacjach, na zagrożonych kierunkach.
2. Prowadzenia działań interwencyjno-pościgowych za sprawcami przestępstw granicznych.
3. Wspierania organów MO w działaniach porządkowych i sytuacjach zagrożenia.
4. Prowadzenia działań przeciwdywersyjnych na pograniczu i w okresie wojny.
5. Prowadzenia szkolenia:
 - a/ nowowcielonych żołnierzy przeznaczonych do pełnienia służby w strażnicach;
 - b/ przeszkalania, w systemie rotacyjnym, żołnierzy strażnic lądowych;
 - c/ szkolenia żołnierzy w systemie dwuletnim^x .

Zgodnie z wymienionymi zadaniami w brygadach WOP występują dwa typy pododdziałów odwodowych - bataliony odwodowe - przeszkoleniowe, których podstawowym zadaniem jest szkolenie żołnierzy wymienionych w pkt. 5, pdpkt a, b, oraz bataliony i samodzielne kompanie odwodowe, które utrzymują przez cały czas określony odpowiednimi rozkazami wysoki stopień gotowości bojowej.

Pododdziały odwodowe stanowią główną siłę manewrową brygad WOP, a specyfika ich zastosowania powoduje, że aktualny stan ich wy-

x "Program szkolenia pododdziałów odwodowych Wojsk Ochrony Pogranicza". Wyd. DWOP, Warszawa 1976, s. 4.

szkolenia i możliwości bojowych jest stale sprawdzany w czasie prowadzonych przez nie działań interwencyjno-pościgowych. W związku z dużą zbieżnością charakteru działań interwencyjno-pościgowych i zaczepnych działań przeciwdywersyjnych w procesie użycia odwodów w warunkach pokojowych istnieje duża możliwość doskonalenia sprawności przeciwdywersyjnej tych pododdziałów. Jakość przedsięwzięć doskonalących sprawność przeciwdywersyjną pododdziałów odwodowych realizowanych w czasie pokoju zależy od właściwego ich szkolenia, dogłębnej i trafnej analizy ich działania w ramach akcji interwencyjno-pościgowych oraz od umiejętnego wyciągania wniosków z tej analizy i zgodnego z nim korygowania procesu szkolenia.

Zasadniczym celem szkolenia w batalionach /samodzielných kompaniach / odwodowych jest wszechstronne przygotowanie żołnierzy i pododdziałów do wykonywania przewidzianych dla nich zadań w okresie pokoju, zagrożenia i wojny. Proces szkolenia ukierunkowany jest na przygotowanie żołnierzy - specjalistów w zakresie prowadzenia działań granicznych, prewencyjnych i przeciwdywersyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem rozpoznania w tych działaniach.

Dwuletni cykl szkolenia w tych pododdziałach podzielony jest na cztery okresy:

- "a/ okres szkolenia p o d s t a w o w e g o - dwa miesiące, po 21 dni szkoleniowych w miesiącu /maj-czerwiec lub listopad - grudzień/;
- b/ okres szkolenia z a s a d n i c z e g o - cztery miesiące, po 21 dni szkoleniowych w miesiącu /lipiec - październik lub styczeń - kwiecień/;

wymaganej korekty kierunków szkolenia.

Na podstawie wyników uzyskanych przez pododdziały odwodowe na przestrzeni ostatnich trzech lat w trakcie działań interwencyjno-pościgowych i kontroli kompleksowych stwierdzić można, że pododdziały te są dobrze przygotowane do działań granicznych, słabiej zaś do zaczepnych działań przeciwdywersyjnych.

Głównymi przyczynami tego stanu rzeczy są:

1. Brak teoretycznych materiałów dotyczących prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych /instrukcje, regulaminy/.
2. Niewystarczająca znajomość zasad prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych przez żołnierzy zawodowych pododdziałów odwodowych, wyrażająca się, między innymi, w nierozumieniu ich istoty, a szczególnie w nieuzasadnionym oddzielaniu działań interwencyjno-pościgowych i zaczepnych działań przeciwdywersyjnych, których cechy charakterystyczne są bardzo podobne.
3. Słaba znajomość terenu poza pasem granicznym, pogłębianą przez małe umiejętności pracy z mapą w nieznanym terenie.
4. Nie w pełni odpowiadający potrzebom system łączności pododdziałów odwodowych, spowodowany głównie niedostatkami sprzętu łączności.
5. Nieodpowiednie rozwiązywanie niektórych zagadnień zabezpieczenia bojowego działań - np. zaopatrywanie w mapy pododdziałów niższego szczebla /pluton, drużyna/ wykonujących samodzielne zadania /wypad, zasadzka/.

6. Niedopracowany w pełni styl pracy sztabów batalionów odwodowych w czasie organizowania i prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych.
7. Nie w pełni wykształcone u żołnierzy nawyki rozpoznawcze /orientacja, spostrzegawczość, zdolność zapamiętywania, kojarzenie zaobserwowanych objawów i zdarzeń/.
8. Niewłaściwe proporcje między ilością prowadzonych przez batalion /sko/ działań interwencyjno-pościgowych a ilością działań przeciwdywersyjnych - co mimo ogólnie pozytywnych wyników osiągniętych w pierwszym rodzaju działań - prowadzi do zrutynizowania dowódców i zaniku obiektywnej samooceny.

Ponieważ główny wysiłek działań pododdziałów odwodowych w okresie zagrożenia i wojny będzie się skupiał na prowadzeniu zaczepnych działań przeciwdywersyjnych oraz działań porządkowych, konieczne wydaje się dokonanie pewnych zmian w szkoleniu tych pododdziałów.

Dotychczasowy przedmiotowy podział godzin w programie szkolenia wydaje się właściwy, zmian natomiast wymaga system szkolenia żołnierzy zawodowych oraz zakres tematyki szkolenia granicznego i taktycznego dla żołnierzy służby zasadniczej.

W szkoleniu kadry - po wprowadzeniu odpowiednich dokumentów, /instrukcja i regulamin prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych przez pododdziały odwodowe WOP/ - główny wysiłek należy skupić na doskonaleniu i zgrywaniu pracy sztabów bo /dowództw sko/ oraz wszystkich dowódców /do szczebla drużyny włącznie/ w zakresie organizacji

działań, stawiania zadań bojowych i przekazywaniu danych z rozpoznania.

W tym celu należałoby rozważyć zasadność szkolenia kadry odwodów w osobnych grupach szkoleniowych /z wyjątkiem szkolenia politycznego, strzeleckiego i WF/ stosując głównie metodę treningów sztabowych, ćwiczeń dowódczo-sztabowych z wykorzystaniem środków łączności.

Kadra zawodowa powinna być również, bardziej niż dotychczas, szkolona w zakresie znajomości rejonu służbowej odpowiedzialności brygady, umiejętności pracy z mapą w terenie oraz pracy na środkach łączności.

W szkoleniu żołnierzy służby zasadniczej należałoby poprzez odpowiednie metodyczne ustalenia dążyć do permanentnego rozwijania i utrwalania cech rozpoznawczych.

W szkoleniu pododdziałów odwodowych należałoby zwiększyć ilość dwustronnych ćwiczeń w zakresie taktyki przeciwdywersyjnej, dążyć w miarę możliwości do kompleksowego ich przeprowadzenia w ramach ćwiczeń niektórych jednostek operacyjnych MON /kompanii rozpoznania specjalnego, pododdziałów powietrzno-desantowych itp/, gdyż - jak wykazuje dotychczasowa praktyka niektórych brygad WOP - ćwiczenia takie dają duże korzyści szkoleniowe dla obu stron.

WNIOSKI KONCOWE

1. Pogranicze PRL cechuje pewna specyfika stanowiąca o istocie zagrożenia dywersyjnego jego obszarów, która polega na tym, że:
 - granica państwowa nie będzie ograniczała rejonów operacyjnych grup dywersyjnych;
 - poszczególne odcinki granicy państwowej różnią się stopniem "wrażliwości dywersyjnej" a zróżnicowanie to w kolejnych okresach poprzedzających wojnę i w czasie jej trwania wykazywać będzie tendencję do zmienności.

2. Przyznanie resortowi spraw wewnętrznych wiodącej roli w zakresie Obrony Przeciwdywersyjnej obszaru kraju spowodowało konieczność rozwiązania szeregu problemów z tej dziedziny. Jest to obecnie jedno z ważniejszych zadań resortu. Wojska Ochrony Pogranicza stanowiące składową część resortu spraw wewnętrznych muszą w związku z tym również szereg problemów w tej dziedzinie opracować i doskonalić. Generalne kierunki doskonalenia powinny sprowadzać się do:
 - połączenia prac badawczych i organizacyjnych zainteresowanych pionów resortu spraw wewnętrznych i Dowództwa WOP;
 - utworzenia zintegrowanego, krajowego systemu rozpoznania przeciwdywersyjnego;
 - organizowania na szczeblu resortu wspólnych narad operacyjnych i naukowych, poświęconych problematyce zwalczania dywersyjnej działalności przeciwnika.

3. Problemy walki z dywersyjnym oddziaływaniem przeciwnika w świetle innych zadań wykonywanych przez Wojska Ochrony Pogranicza należy rozpatrywać w sposób zintegrowany. Punktem wyjścia tak rozumianego ujmowania problemu powinna być "TROJFORMUŁA" uznająca zbieżność problematyki ochrony granic państwowych, działań przeciwdywersyjnych oraz działań na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego.
4. Bojowe działania przeciwdywersyjne dla Wojsk Ochrony Pogranicza stanowią dziedzinę dotychczas nie w pełni zbadaną, w rozwiązywaniu wielu problemów występują kontrowersyjne poglądy i niejednolite rozwiązania szkoleniowe, ponieważ stosunkowo niedawno ustalony został zakres odpowiedzialności wojsk w systemie OPDyw. obszaru kraju. System ten - ostatnio zreorganizowany - odpowiada w pełni założeniom doktrynalnym, wymaga jednak szczegółowych badań.
5. Wojska Ochrony Pogranicza z racji swojego wojskowego charakteru powinny być zasadniczym ogniwem w resorcie spraw wewnętrznych w zakresie wypracowywania założeń organizacyjnych i praktycznych rozwiązań dotyczących zapobiegania dywersji zbrojnej i prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych.

Do głównych problemów w tej dziedzinie należy zaliczyć:

- ustalenie przedsięwzięć wchodzących w zakres zapobiegania dywersji zbrojnej;
- ustalenie zasad współdziałania sił resortowych z wojskami operacyjnymi, OPK, OTK i siłami OC;

- rozwiązanie problemów planistycznych;
- rozwiązanie niektórych spraw organizacyjnych;
- opracowanie zagadnień wyposażenia i uzbrojenia sił przewidzianych do prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych;
- wypracowanie stosownego do zadań, modelu organizacyjnego i szkoleniowego pododdziałów przeznaczonych do prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych.

6. Proces doskonalenia sprawności przeciwdywersyjnej jednostek WOP powinien być prowadzony w następujących kierunkach:

- opracowanie zasad i wprowadzenie instrukcji prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych przez brygady WOP;
- wprowadzenie niezbędnych zmian w strukturze pododdziałów odwodowych;
- systematyczne usprawnianie sposobów planowania bojowych działań przeciwdywersyjnych;
- usprawnianie systemu dowodzenia działaniami głównie w sferze obiegu informacji;
- bieżące systematyczne zgrywanie współdziałania między elementami ugrupowania bojowego brygad WOP oraz pomiędzy sztabami brygad i innymi siłami przewidzianymi do prowadzenia bojowych działań przeciwdywersyjnych;
- zmiana niektórych form szkolenia pododdziałów odwodowych brygad WOP.

7. Należy opracować instrukcję prowadzenia bojowych działań przeciw-

dywersyjnych. Pracę nad instrukcją można by przeprowadzić wspólnie z opracowaniem podobnego dokumentu dla pododdziałów zwartych MO. Niektóre części instrukcji mogły by zostać wykonane przez dyplomantów lub doktorantów ASG i ASW.

8. Zaproponowana struktura organizacyjna pododdziałów odwodowych wymaga dalszych badań w drodze praktycznego eksperymentu ćwiczebnego.

W czasie tych ćwiczeń należałoby również sprawdzić przydatność sztabu działań przeciwdywersyjnych komendy wojewódzkiej MO jednego z województw przygranicznych, zorganizowanego i działającego według zasad zaproponowanych w pracy.

9. W dokumentach planowania obronnego brygad WOP wprowadzić jako obowiązujące tworzenie /w określonym etapie osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej/ Centrum Dowodzenia brygady według modelu zaproponowanego w niniejszej rozprawie. Przydatność tego elementu została już sprawdzona w czasie ćwiczenia "WIOSNA NAD BUGIEM".

Przedstawione główne kierunki doskonalenia sprawności przeciwdywersyjnej nie wyczerpują dogłębnie problemów mających na nie wpływ, gdyż na przygotowanie do działań przeciwdywersyjnych wpływają w sposób równie ważny praca partyjno-polityczna, system kwatermistrzowski i technicznego zabezpieczenia działań.

Bojowe działania przeciwdywersyjne są działaniami wymagającymi od dowódców dużej wiedzy fachowej, inicjatywy i pomysłowości. Wymagają także przemyślanego przygotowania i systematycznego zgrywania pododdziałów przeznaczonych do ich prowadzenia. Pododdziały te musi cechować wysoka sprawność, a więc dostosowana do specyfiki bojowych działań przeciwdywersyjnych organizacja, umiejętność, przemyślane planowanie działań, dobrze zorganizowane i prężne dowodzenie oraz współdziałanie.

Podobieństwo cech charakterystycznych między zaczepnymi działaniami przeciwdywersyjnymi a działaniami interwencyjno-pościgowymi prowadzonymi przez pododdziały odwodowe w czasie pokoju, umożliwia systematyczne badanie istniejących między nimi zależności.

Wnioski z badań oraz obowiązujące zasady prowadzenia działań interwencyjno-pościgowych powinny stać się załącznikiem taktyki bojowych działań przeciwdywersyjnych pododdziałów WOP. Naturalne warunki prowadzenia przez brygady WOP działań interwencyjno-pościgowych, istniejące obecnie, mogą służyć do sprawdzenia założeń teoretycznych ustalonych w czasie tych badań. W badaniach należałoby również rozpracować w drodze eksperymentu ćwiczebnego zasady współdziałania Dowództwa Wojsk Ochrony Pogranicza z wojskami operacyjnymi, OPK, MW i OTK. Potrzebę i zasadność prowadzenia takich eksperymentów potwierdzają wnioski i doświadczenia z ćwiczenia "SEWER-79"

przeprowadzonego w okresie 5 - 10.02.1979 r. na terenie NRD.^x

x Wnioski z dwuszczeblowego, dowódczo-sztabowego ćwiczenia "SEWER-79" na temat: "Organizacja i kierowanie działaniami bojowymi KA w celu odparcia przeważających sił nieprzyjaciela i przejście do natarcia we współdziałaniu z siłami Marynarki Wojennej w warunkach użycia BMR". Udział w ćwiczeniu wzięły V KA, GOMW, WL i OPK oraz DWOP "POLNOC" NAL NRD - Bank Informacji z ćwiczeń w Katedrze Sztuki Operacyjnej ASG WP.

B I B L I O G R A F I A

I. WYKAZ DOKUMENTOW

- Cwiczenie "Bałtyk-73" /omówienie ćwiczenia/ Sztab WOP 1973 r.
- Cwiczenie "Bieszczady-75" /omówienie ćwiczenia/ Sztab WOP 1975 r.
- Cwiczenie "Sudety-77" /omówienie ćwiczenia/Sztab WOP 1977 r.
- Decyzja Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 20.03.1976 r. w sprawie opracowania planów działania i osiągnięcia gotowości bojowej w WOP.
- Field Manual - Special Forces the operational techniques FM-31-20
- Instrukcja o zasadach prowadzenia bojowych działań przeciwywersyjnych IOT-1974 r.
- Program szkolenia pododdziałów odwodowych WQP, DWOP 1976 r.
- Regulamin polowej służby sztabów Szt.Gen. 1966 r.
- Rozkaz Dowódcy WOP nr 0049 z dnia 20.08.1976 r. w sprawie gotowości bojowej i planowania operacyjno-obronnego w WOP.
- Teczki z protokołami z kontrdi kompleksowych prowadzonych przez Dowództwo WOP w latach 1973-77 /kancelaria Sztabu WOP/.
- Uchwała nr 02/75 KOK z dnia 17.04.1975 r. w sprawie ochrony i obrony granicy morskiej i wybrzeża morskiego PRL
- Wytyczne Szefa Sztabu WOP w sprawie osiągania wyższych stanów gotowości bojowej w WOP.
- Wytyczne Szefa Sztabu WOP do opracowania planu działań bojowych brygad WOP na okres zewnętrznego zagrożenia i wojny.
- Zasady współpracy MON i MSW z dnia 14.05.1974 r.
- Zasady współpracy MON i MSW - zarządzenie nr 081/74 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 14.11.1974 r.

- Zarządzenie nr 002/76 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 17.05.1976 r. w sprawie organizacji przygotowań obronnych w resorcie spraw wewnętrznych na wypadek wzrostu zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny.
- Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych nr 003/75 z dnia 25.05.1976 r. w sprawie gotowości bojowej jednostek wojskowych MSW.

II. WYKAZ LITERATURY

- Biuletyn Informacyjny nr 1/115 Sztabu Generalnego, Warszawa 1975.
- B.M. Szkolenie żołnierzy Bundeswehry w prowadzeniu działań nieregularnych. Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 1/89/73 r.
- Bradley O: Żołnierska epopeja. W. MON 1963.
- CHOCHA B: Obrona terytorium kraju w MON 1974.
- Czyżkowski S: Wojska specjalnego przeznaczenia głównych państw NATO i niektóre problemy zwalczania grup dywersyjnych.
- Działania WOP w systemie ochrony granic kraju w czasie pokoju i wojny Biuletyn Informacyjny nr 1/101 Sztab Gen. 1971.
- Dzieciatkowski E: Kierowanie bojowymi działaniami przeciwdywersyjnymi ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania jednostek MO i wojska. Przegląd Obrony Terytorium Kraju /Tajny/ nr 2/1974.
- Dzieciatkowski E: System kierowania zwalczaniem dywersji na szczeblu województwa. Praca doktorska, ASG 1977.
- Dziedzic W.
Pikuła S. : Siły specjalnego przeznaczenia państw NATO. Departament Szkolenia i Doskonalenia Zawodowego MSW 1973.
- Gazlay J. C. : Rozpoznanie w działaniach przeciwpartyzanckich. Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 2/90/73.
- Gołąb Z.
Kończ S. : Współczesne dowodzenie wojskami W. MON 1974.

- Goblirsch J. : Prowadzenie rozpoznania przez pododdziały piechoty zmotoryzowanej Bundeswehry. Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 4/98/74.
- Hydzik B.: Metodologiczne podstawy badań pedagogicznych w wojsku W. MON 1972.
- Instrukcja: użycia i działania pododdziałów odwodowych w czasie pokoju. DWOP 1976.
- Jarzyna F. : Umowy graniczne PRL W. Prawn. 1973.
- Jeschonek F.K. : Zielone berety - wojska specjalnego przeznaczenia sił lądowych Stanów Zjednoczonych. Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 2/96/74.
- Kotarbiński T. : Traktat o dobrej robocie. Ossolineum 1958. Wyd. II.
- Krych Z. : Działania przeciwdywersyjne jednostek manewrowych MSW w systemie OTK. Dep. Szkol. i Dosk. Zawodowego MSW 1973.
- Kubajewski D. : Bojowe działania przeciwdywersyjne. Właściwości taktyki, organizacji i prowadzenia działań. Zeszyt Naukowy ASG nr 2/9/76.
- Kubajewski D. : Miejsce i rola działań partyzanckich we współczesnej wojnie. Wojskowy Przegląd Historyczny nr 3/77.
- Kubajewski D. : O rozpoznaniu w systemie OTK - Myśl Wojskowa nr 7/73.
- Kubajewski D. : Podstawowe zasady działań partyzanckich. Myśl Wojskowa nr 8/72.
- Kubajewski D. : Właściwości bojowych działań przeciwdywersyjnych. ASG 1975.
- Kuroczkin AP. : Metodyka wojskowych badań naukowych. ASG 1960.
- Kurowski Cz.
Woźnicki B. : Działania partyzanckie. W. MON 1975.
- Mała Encyklopedia Wojskowa. W. MON 1967-1971.
- Mały Słownik Języka Polskiego PWN 1968.
- Mroczko J. : System obrony PRL i miejsce w nim obrony terytorium kraju. ASW. 1974.

- Muś W. : Walka z desantami dywersyjnymi KBW 1975.
- Norton GG. : The Red Devils. The story of the British Airborne Forces. Leon Coper Ltd. 1972.
- Nożko J. : Wizja przyszłej wojny i zagrożenie PRL, a charakter obrony terytorium kraju.
Przegląd OTK /tajny/ nr 1/74.
- Ogólne zasady prowadzenia działań specjalnych,
Biuletyn Informacyjny nr 1/91. Sztab Gen. 1969.
- Orzechowski J. : Dowodzenie i sztaby. W. MON 1974.
- Partyzantka i dywersja oraz walka z nimi /wnioski z ćwiczeń doświadczalnych i polowych podróży historycznych prowadzonych przez Katedrę OTK /Sesja naukowa ASG 1966/.
- Pawlikowski B. : Niektóre problemy zapewnienia porządku i bezpieczeństwa.
Połec J. : Myśl Wojskowa nr 2/73.
- Pietrow J. : Ogólna metodologia pracy naukowej. Wrocław - Warszawa - Kraków 1967.
- Pietrzak T. : Działania specjalne we współczesnych warunkach prowadzenia działań bojowych. Sztab Gen. 1964.
- Pododdziały dywersyjno-rozpoznawcze w siłach morskich Stanów Zjednoczonych. Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 3/103/75.
- Podstawowe militarne problemy obrony terytorium kraju ze szczególnym uwzględnieniem szczebla OW.
Biuletyn Informacyjny nr 4/118. Sztab Gen. 1974.
- Popiołek M. : Amerykańska wojna specjalna W. MON 1968.
- Popiołek M. : Dywersanci z US Army. W. MON 1971.
- Problemy obrony przeciwdywersyjnej na obszarze kraju.
Biuletyn Informacyjny nr 4/118. Sztab Gen. 1974.
- R e g u l a m i n służby granicznej cz. I "Zasady ogólne". W. MON 1968.
- R o c z n i k statystyczny 1976. W. GUS 1976.
- Roszcinałski J. : Rola i zadania resortu spraw wewnętrznych w systemie obronnym państwa. Przegląd OTK /tajny/ nr 2/74.

- R o z w ó j działań wojennych na Półwyspie Indochińskim w latach 1968-1974. Zarząd II Sztab Gen. 1974.
- Służba Sztabów ogólnowojskowych. Podręcznik. W. MON 1966.
- Stramik F. : Wystąpienie na naradzie problemowej przeprowadzonej na zakończenie gry wojennej "Wybrzeże-75". Wyd. IOT.
Wystąpienia uczestników narady problemowej w dniu 7 czerwca 1975 r. na zakończenie gry wojennej "Wybrzeże-76". 1976.
- Tuczapski T. : Istota, treść i kierunek doskonalenia systemu obronnego państwa. Przegląd OTK nr 1/74.
- Tuczapski T. : Przedmowa do J. Orzechowskiego "Dowodzenie i sztaby" W. MON 1974.
- Tuczapski T. : System obronny PRL. Myśl Wojskowa nr 10/73.
- Użycie wojsk OTK w obronie przeciwdywersyjnej przegrupowujących się wojsk frontu oraz strefy tyłów. Biuletyn Informacyjny nr 1/101/74.
- Vademecum odicera cz. II "Siły i środki OTK. ASG. 25/69.
- Wiśniewski F. : Dowodzenie, a znastwo zagadnień cybernetycznych, ASG 1965.
- Z w a l e z a n i e grup dywersyjno-rozpoznawczych i zbrojnego podmienia. Ocena, wnioski i doświadczenia z gry wojennej "Wybrzeże-76". Opracowanie Zarządu I MSW, 1976.

W Y K A Z Z A Ł A C Z N I K O W

Nr załącznika	Nazwa załącznika
1	Wykaz ćwiczeń, w trakcie których prowadzono badania do rozprawy doktorskiej.
2	Formy, rodzaje i sposoby działań przeciwdywersyjnych prowadzonych w ramach OPDyw. obszaru kraju.
3	Zakres bojowych działań przeciwdywersyjnych z uwagi na kryteria przeciwnika, sił własnych i czasu.
4	Srednie nasycenie i stosunek sił oraz wyniki uzyskane w działaniach przeciwdywersyjnych i granicznych.
5	Możliwe warianty bojowych działań przeciwdywersyjnych.
6	Organizacja plutonu odwodowego strażnicy WOP.
7	Organizacja samodzielnej kompanii odwodowej.
8	Organizacja batalionu odwodowego.
9	Organizacja batalionu odwodowego przeszkoleniowego.
10	Wielkość rejonu służbowej odpowiedzialności brygad WOP.
11	Struktura dowodzenia brygady WOP.
12	Zróżnice informacji rozpoznawczej w brygadzie WOP.
13	System zbierania informacji rozpoznawczych w brygadzie WOP.
14	Schemat łączności radiowej i radiotelefonicznej brygady WOP.
15	Wzajemne powiązania brygady WOP z innymi siłami prowadzącymi bojowe działania przeciwdywersyjne.
16	Organizacja plutonu łączności batalionu odwodowego /samodzielnej kompanii odwodowej/.
17	Organizacja plutonu rozpoznania.
18	Organizacja plutonu odwodowego.
19	Organizacja grupy kwatermistrzowskiej i technicznej.

- 20 Organizacja kompanii odwodowej /rozpoznania/.
- 21 Organizacja kompanii odwodowej.
- 22 Organizacja samodzielnej kompanii odwodowej.
- 23 Organizacja batalionu odwodowego brygady WOP.
- 24 Czynniki składowe generalnych funkcji dowodzenia pododdziałem odwodowym.
- 25 Model obiegu informacji o przeciwniku w brygadzie WOP /projekt/.
- 26 Objaśnienia terminów i pojęć użytych w tekście.

WYKAZ CWICZEN W TRAKCIE KTORYCH PROWADZONO BADANIA DO ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

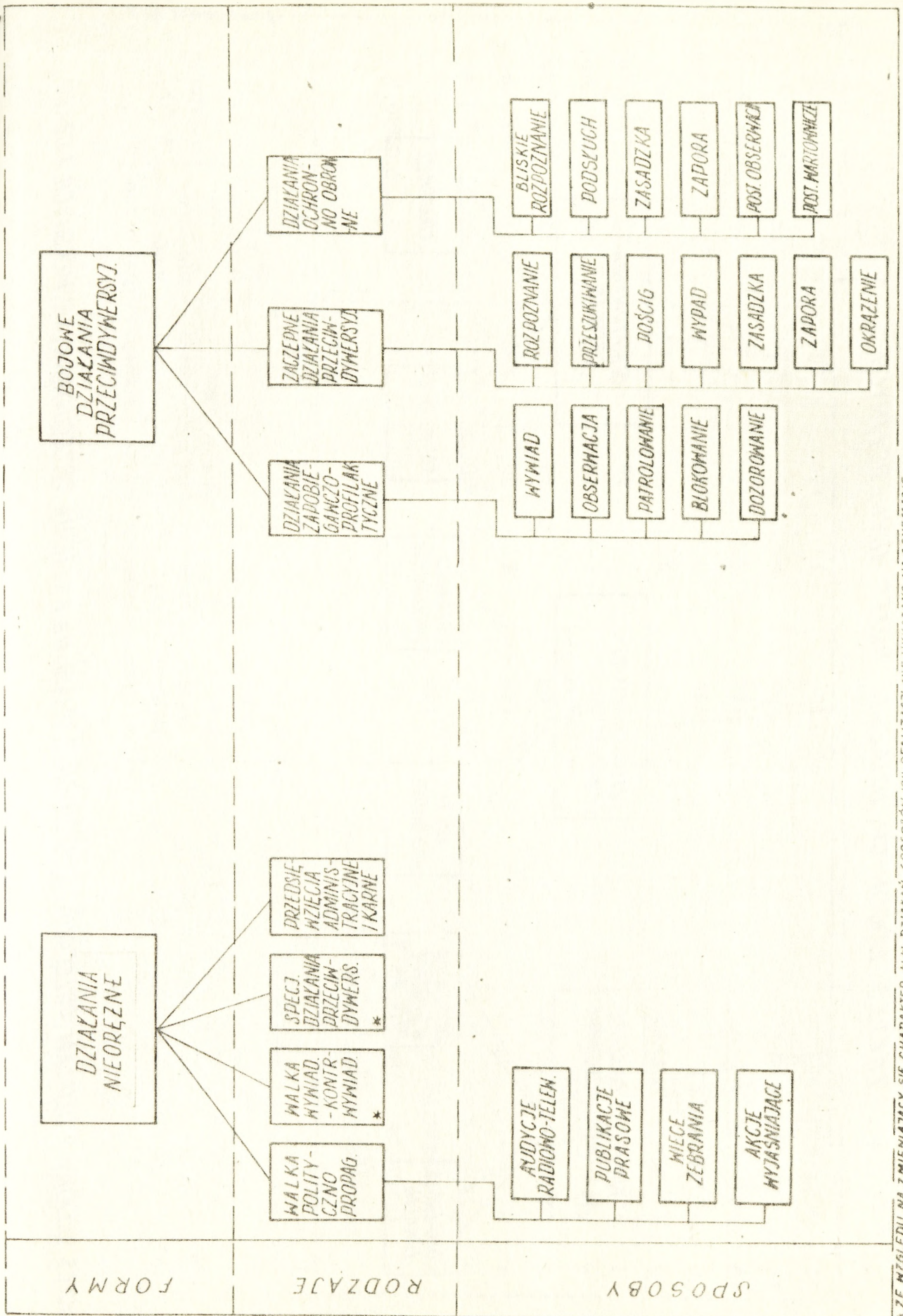
Załącznik Nr 1

Lp	Temat ćwiczenia	Szczegół i metoda ćwiczenia	Jednostka, w której przeprowadzono ćwiczenie	Data ćwiczenia	Udział autora rozprawy w opracowaniu ćwiczenia
	2	3	4	5	6
1	"Prowadzenie działań rozpoznawczo-likwidacyjnych przez sk o brygadę WOP w terenie górzysnym".	Samodzielną kompania odwodowa. Taktyczne ćwiczenie jednoszczelbowe z wojskami, z pozorowanymi przeciwnikami. Kompania odwodowa.	Sudecka brygada WOP	15.01 1973 r.	Opracowanie samodzielne
2	"Kompania odwodowa batalionu granicznego WOP w wypadzie na kryjóvkę grupy dywersyjnej".	Taktyczne ćwiczenie jednoszczelbowe z wojskami, z pozorowanymi przeciwnikami.	batalion graniczny Nowy Targ	19.03. 1973 r.	Opracowanie samodzielne.
3	"Działanie Bałtyckiej brygady WOP w systemie obrony wybrzeża, w okresie bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa PRL w początkowym okresie wojny".	Ćwiczenie centralne Trzyszczelbowe ćwiczenie taktyczno-mobilizacyjne z wojskami z pozorowanymi nieprzyjaciółem, z elementami ćwiczenia dwustronnego.	Bałtycka brygada WOP	25.05- 2.06 1973 r.	Udział w zespole
4	Batalion odwodowy brygady WOP w działaniach rozpoznawczo-likwidacyjnych	Batalion odwodowy. Dwuszczelbowe ćwiczenie taktyczne z wojskami z pozorowanymi przeciwnikami.	Łużycka brygada WOP	20.06 1973 r.	Opracowanie samodzielne.

1	2	3	4	5	6
5	Prowadzenie działań przeciwdywersyjnych przez oddział WOP, w początkowym okresie wojny.	Oddział WOP. Dwuszczeblowe ćwiczenia taktyczne z wojskami, z pozorowanymi przeciwnikami.	Białostocki oddział WOP	10. 08. 1973 r.	Opracowanie samodzielne.
6	Prowadzenie zaciepnych działań przeciwdywersyjnych przez brygadę WOP w ugrupowaniu bojowym wojsk operacyjnych	Brygada WOP. Wieloszczeblowe ćwiczenia taktyczne z wojskami z pozorowanymi przeciwnikami.	Pomorska brygada WOP	31. 08. 1973 r.	Opracowanie samodzielne
7	Prowadzenie likwidacyjnych działań przeciwdywersyjnych przez brygadę WOP w początkowym okresie wojny, w warunkach przegrupowania wojsk operacyjnych przez granicę państwa.	Brygada WOP. Dwuszczeblowe ćwiczenia taktyczne z wojskami z pozorowanymi przeciwnikami.	Pomorska brygada WOP	4. 02. 1974 r.	Opracowanie samodzielne.
8	Organizacja i prowadzenie przez brygadę WOP bojowych działań przeciwdywersyjnych w rejonie przemysłowym.	Brygada WOP Wieloszczeblowe ćwiczenia taktyczne z wojskami z pozorowanymi przeciwnikami.	Górnośląska brygada WOP	20. 03 1974 r.	Opracowanie samodzielne
9	Działanie w początkowym okresie wojny oddziału WOP ochraniającego wschodni odcinek granicy państwowej.	Oddział WOP Dwuszczeblowe ćwiczenia graniczno-taktyczne z wojskami, z pozorowanymi przeciwnikami.	Chełmski oddział WOP	24. 07. 1974 r.	Opracowanie zespołowe.

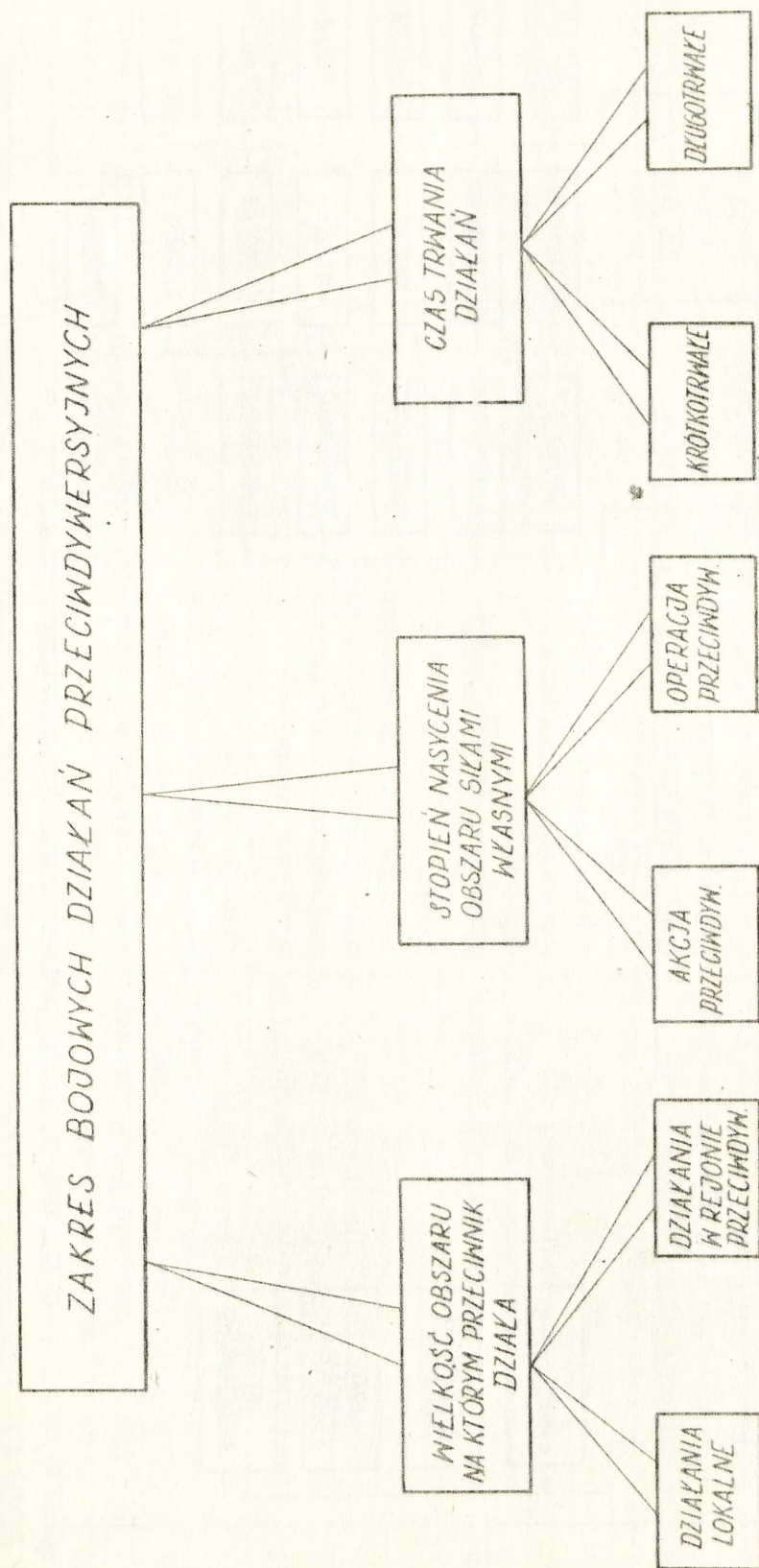
1	2	3	4	5	6
10	Organizacja i przeprowadzenie wypadu na umiejscowioną grupę dywersyjną.	Brygada WOP Dwuszczeblowe ćwiczenie taktyczne z wojskami z pozorowanym przeciwnikiem.	Łużycka brygada WOP	3.09. 1974 r.	Opracowanie samodzielne.
11	Prowadzenie bojowych działań przeciwdywersyjnych przez batalion odwodowy nadmorskiej brygady WOP.	Brygada WOP. Dwuszczeblowe ćwiczenie taktyczne z pozorowanym przeciwnikiem.	Kazubska brygada WOP	19.09. 1974 r.	Opracowanie samodzielne
12	Organizacja i prowadzenie zaczepnych działań przeciwdywersyjnych przez batalion odwodowy oddziału WOP.	Batalion odwodowy Dwuszczeblowe ćwiczenie taktyczne z wojskami, z pozorowanym przeciwnikiem.	Przemyski oddział WOP	25.08. 1975 r.	Opracowanie samodzielne
13	Prowadzenie w rejonie leśnym zaczepnych działań przeciwdywersyjnych przez brygadę WOP.	Brygada WOP. Dwuszczeblowe ćwiczenie taktyczne z wojskami z pozorowanym przeciwnikiem.	Lubuska brygada WOP	18.11. 1975 r.	Opracowanie samodzielne
14	Kompania odwodowa batalionu odwodowego brygady WOP w likwidacji zlokalizowanej grupy dywersyjno-rozpoznawczej.	Kompania odwodowa. Jednoszczeblowe ćwiczenie taktyczne z pozorowanym przeciwnikiem.	Podlasko- Mazurska brygada WOP	19.10. 1976 r.	Opracowanie samodzielne
15	Działanie w terenie górskim samodzielnej kompanii odwodowej lądowej brygady WOP w czasie wypadu na bazę grupy dywersyjnej.	Samodzielna kompania odwodowa. Jednoszczeblowe ćwiczenie taktyczne z pozorowanym przeciwnikiem.	Karpacka brygada WOP	8.11. 1976 r.	Opracowanie samodzielne.

1	2	3	4	5	6
16	Prowadzenie przez batalion odwodowy brygady WOP zaczepnych działań przeciwdywersyjnych w rejonie dużych zakładów przemysłowych.	Batalion Dwuszczeblowe ćwiczenie taktyczne z wojskami z pozorowanym przeciwnikiem.	Górnośląska brygada WOP	16.11. 1976 r.	Opracowanie samodzielne
17	Batalion odwodowy brygady WOP w czasie prowadzenia działań rozpoznawczo-likwidacyjnych.	Batalion odwodowy Jednoszczeblowe ćwiczenie taktyczne z wojskami z pozorowanym przeciwnikiem.	Nadbużańska brygada WOP	14.12. 1976 r.	Opracowanie zespołowe.
18	Prowadzenie działań rozpoznawczych w rejonie zrztu grupy dywersyjno-rozpoznawczej.	Samodzielną kompania odwodowa. Ćwiczenie taktyczne z pozorowanym przeciwnikiem.	Kaszubska brygada WOP	10.01. 1977 r.	Opracowanie
19	Osiągnięcie gotowości bojowej oraz organizacja i prowadzenie działań granicznych, przeciwdywersyjnych i przeciwdesantowych przez lądową brygadę WOP w warunkach gwałtownego narastania zagrożenia zewnętrznego i w początkowym okresie wojny.	Ćwiczenie centralne Dwuszczeblowe ćwiczenie taktyczno-mobilizacyjne z wojskami.	Sudecka brygada WOP Górnośląska Łużycka brygady WOP	27.03 - 1.04. 1977 r.	Udział w zespołach autorskim.
20	Organizacja przez sztab brygady WOP zwalczania przeciwnika w rejonie przeciwdywersyjnym oraz prowadzenie zaczepnych działań przeciwdywersyjnych przez batalion odwodowy.	Brygada WOP Dwuszczeblowe ćwiczenie z wojskami, z pozorowanym przeciwnikiem.	Łubuska brygada WOP	20.06. 1978 r.	Opracowanie samodzielne

* ZE WZGLĘDU NA ZMIENIAJĄCY SIĘ CHARAKTER I W DZIAŁANIACH, SPOSOBÓW ICH REALIZACJI NIE WYKAZANO NA SCHEMACIE

FORMY, RODZAJE I SPOSOBY DZIAŁAŃ PRZECIWDYWERSYJNYCH PROWADZONYCH W RAMACH OPDŹW. OBSZARU KRAJU

ZAKRES BOJOWYCH DZIAŁAŃ PRZECINDYWERSYJNYCH Z UWAGI NA KRYTERIA PRZECIENNIKA, SIŁ WŁASNYCH I CZASU

SREDNIE NASYCENIE I STOSUNEK SIŁ ORAZ WYNIKI UZYSKANE W DZIAŁANIACH
PRZECIWDYWERSYJNYCH I GRANICZNYCH

Lp	Wielkość rejonu działania w km ²	Ilość sił przeciwnika	Ilość sił własnych	Uzyskany stosunek sił	Uzyskane nasycenie tere- nu /ilość ludzi/100 km ²	Wynik działania	
1	2	3	4	5	6	7	8
DZIAŁANIA PRZECIWDYWERSYJNE							
1		350	11	220	1:20	62	ujęto 3
2		150	1	15	1:15	10	pozytywny
3		70	1	30	1:30	43	negatywny
4		140	1	30	1:30	21	pozytywny
5		180	1	40	1:40	22	pozytywny
6		100	2	30	1:15	30	pozytywny
7		150	2	30	1:15	20	pozytywny
8		100	9	90	1:10	90	ujęto 6
9		200	8	270	1:34	135	negatywny
10		140	3	150	1:50	110	pozytywny
11		100	8	130	1:16	130	ujęto 1
12		100	7	150	1:21	150	ujęto 3

1	2	3	4	5	6	7	8
	<u>DZIAŁANIA GRANICZNE</u>						
1	Strażnica WOP GODOW	62		54		87	pozytywny
2	Rejon nr 1 strażnicy GODOW	26		26		100	pozytywny
3	Rejon nr 2 strażnicy GODOW	36		29		80	pozytywny
4	Strażnica WOP POKRZYWNA	82		59		72	negatywny
5	Rejon nr 1 strażnicy POKRZYWNA	38		37		97	negatywny
6	Rejon nr 2 strażnicy POKRZYWNA	44		47		106	pozytywny
7	Strażnica WOP GIERALCICE	91		46		50	pozytywny
8	Rejon nr 1 strażnicy GIERALCICE	31		35		112	pozytywny
9	Rejon nr 2 strażnicy GIERALCICE	60		41		68	pozytywny
10	Strażnica WOP CHALUPKI	41		47		107	pozytywny
11	Rejon nr 1 strażnicy CHALUPKI	20		34		170	pozytywny
12	Rejon nr 2 strażnicy CHALUPKI	21		36		171	pozytywny
13	Strażnica WOP KRZANOWICE	96		54		56	pozytywny
14	Rejon nr 1 strażnicy KRZANOWICE	40		22		55	negatywny
15	Rejon nr 2 strażnicy KRZANOWICE	56		24		43	negatywny
16	Strażnica WOP BLISZCZYCE	116		90		78	pozytywny
17	Rejon nr 1 strażnicy BLISZCZYCE	60		42		70	pozytywny
18	Rejon nr 2 strażnicy BLISZCZYCE	56		48		90	pozytywny

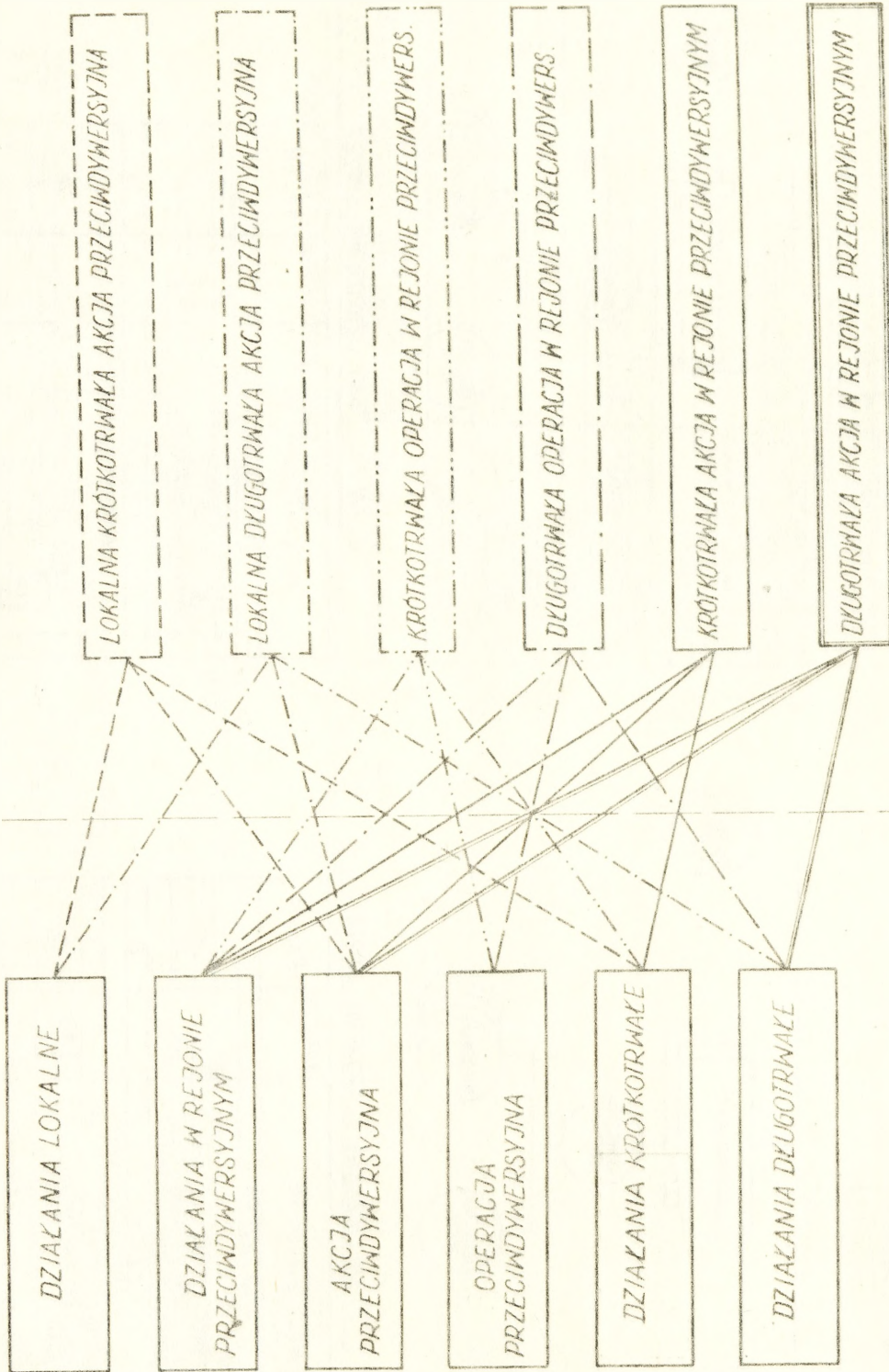
1	2	3	4	5	6	7	8
19	Strażnica WOP PILSZCZ	81		74		91	pozytywny
20	Rejon nr 1 strażnicy PILSZCZ	35		36		103	pozytywny
21	Rejon nr 2 strażnicy PILSZCZ	46		38		82	pozytywny

Uwaga: Dane dotyczące działań przeciwdywersyjnych na podstawie badań prowadzonych w czasie ćwiczenia "SUDETY-77".

Dane dotyczące działań granicznych zebrane na podstawie obowiązujących planów działań pościgowych, a skuteczność działań na podstawie ocen z lat 1976 i 1977.

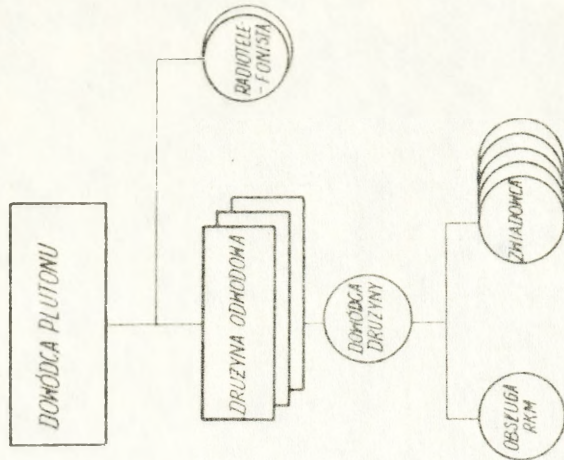
NAZWA DZIAŁANIA

ZAKRES

MOŻLIWE WARIANTY BOJOWYCH DZIAŁAŃ PRZECIWDYWERSYJNYCH

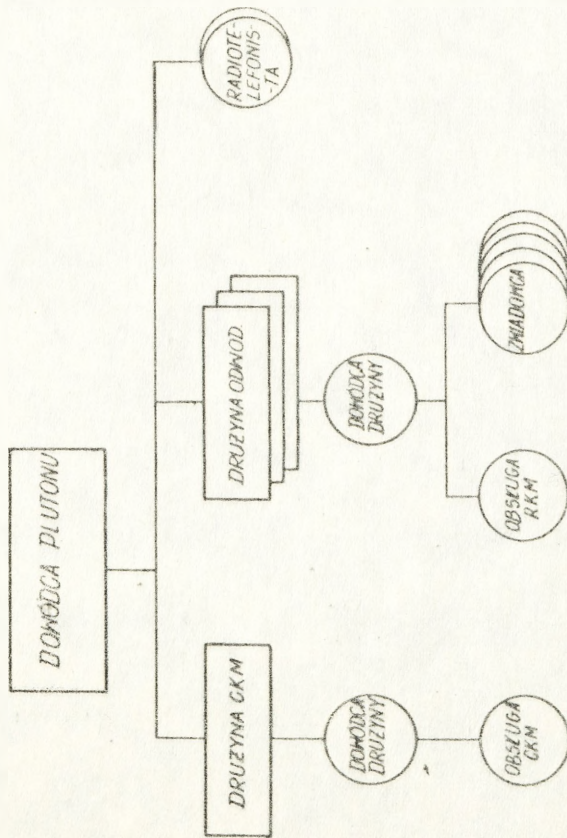
B

STAN LICZEBNY, UZBROJENIE, SPRZĘT

WYSZCZEGÓLNIENIE	W DZIUZYNY	RAZEM
STAN LICZEBNY		
1 OFICEROWIE		1
2 PODOFICEROWIE	1	3
3 SZEREGOWI - ZWIADOMCY	6	18
4 SZEREGOWI - RADIOTELEFONISCI		2
RAZEM		
		24
UZBROJENIE I SPRZĘT		
5 PISTOLETY P-64		1
6 PISTOLETY MASZYNOWE	6	20
7 RKM	1	3
8 CKM		1
9 Rosł. UKF - R-108		1

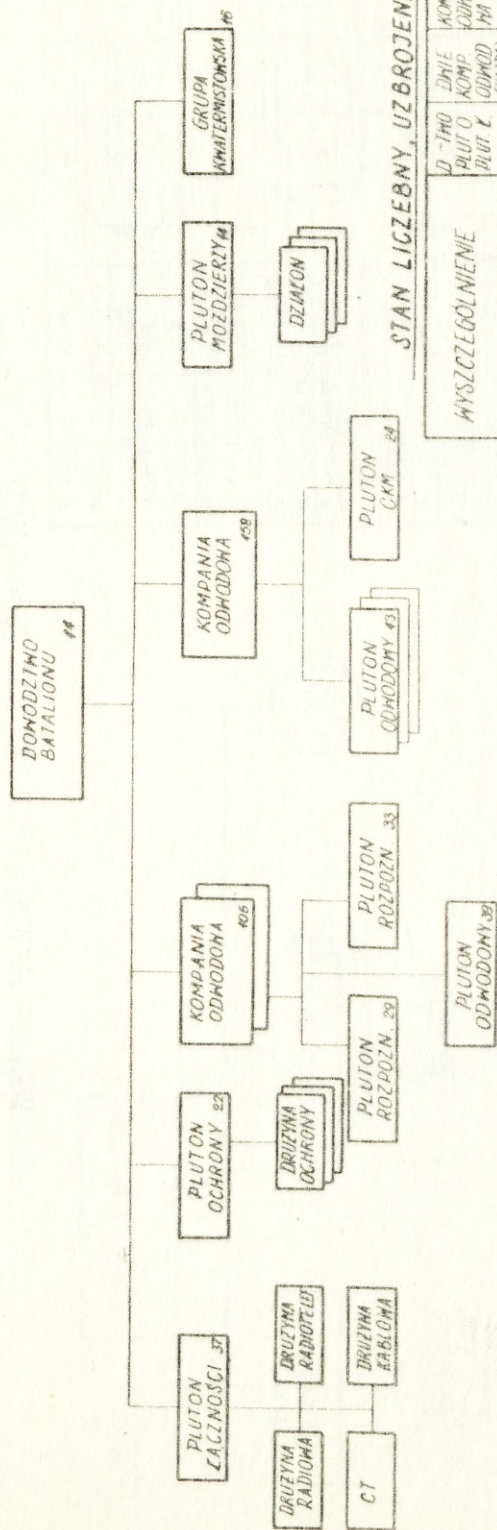
A

STAN LICZEBNY, UZBROJENIE, SPRZĘT

WYSZCZEGÓLNIENIE	W DZIUZYNY	RAZEM
STAN LICZEBNY		
1 OFICEROWIE		1
2 PODOFICEROWIE	1	4
3 SZEREGOWI - ZWIADOMCY	6	21
4 SZEREGOWI - RADIOTELEFONISCI		2
RAZEM		
		28
UZBROJENIE I SPRZĘT		
5 PISTOLETY P-64		1
6 PISTOLETY MASZYNOWE *	6	21
7 RKM	1	3
8 CKM		1
9 Rosł. UKF - R-108		1

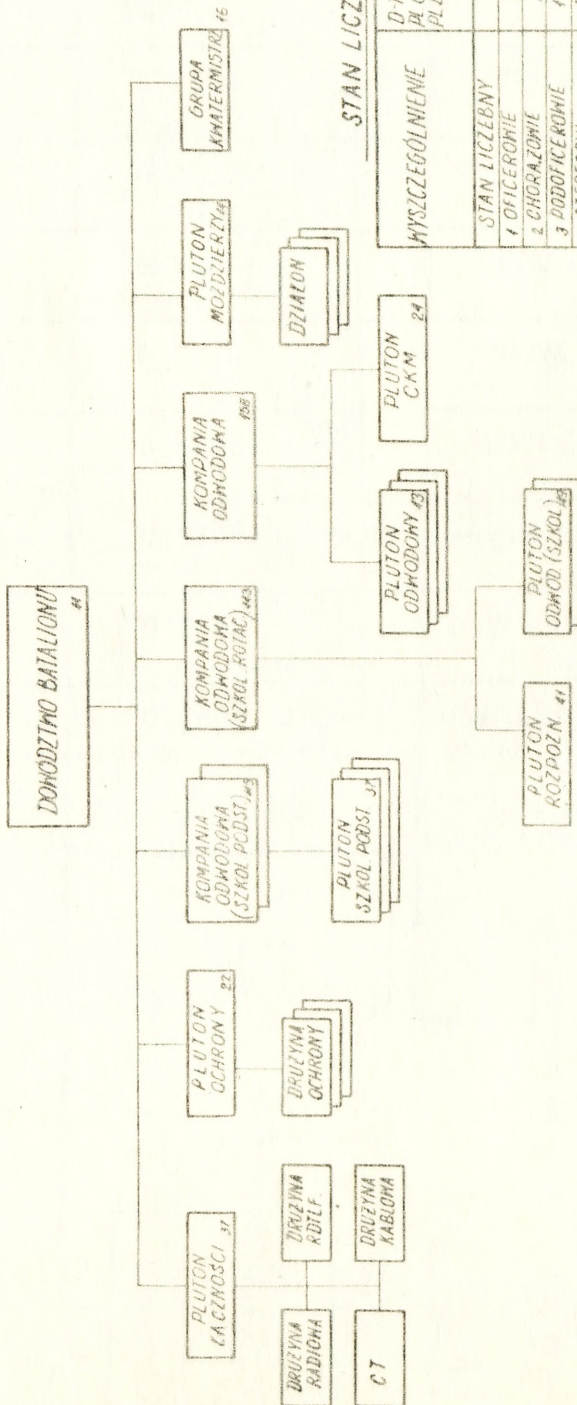
ORGANIZACJA PLUTONU ODWODOWEGO STRAZNICZY WOP (A - NADMORSKIEJ, B - LĄDOWEJ)

STAN LICZEBNY, UZBROJENIE I SPRZĘT

WYSZCZEGÓLNIENIE	DZIAŁO		DWAJE KOMP. ODHOCH (SABWA)	KOMPANIA ODHOCH (MA)	JULION 182 mm MOŁDZ	GRUPA KAWALER MISZK	RAZEM
	PLUTON	PLUTON					
STAN LICZEBNY	7	2	2	2	1		14
1 OFICEROWIE							
2 CHORĄŻOWIE	2	2	2	3		1	10
3 PODOFICEROWIE	10	13	13	16	3	2	57
4 SZEREGOWI	54	89	89	137	10	13	392
RAZEM	73	106	106	158	14	16	473
UZBROJENIE							
5 PISTOLETY P-64	13	5	5	12	1	2	38
6 PISTOLETY MASYNOWE	60	101	101	146	13	14	435
7 RKM	3			6			9
8 C.K.M.				6			6
9 82 mm MOZDZIERZE					3		3
TRANSPORT							
10 SAMOCHODY OSOB. TEREM	1	5	5	1			12
11 SAMOCHODY WYPAD. OSOB.		4	4				8
12 SAMOCHODY WYPAD. CIĘŻ.		2	2				4
13 MOTOCYKLE	1						1
14 SAMOCHODY RÓŻNE	3			8	1	7	19
SPRZĘT ŁĄCZNOŚCI							
15 rad. K. R-418	1						1
16 rad. UKF R-108	10						10
17 rad. R-2432	1	11	11	1			24
18 rad. R-5431							
19 rad. R-4434		4	4				8

ORGANIZACJA BATALIONU ODWOLOWEGO

STAN LICZEBNY, UZBROJENIE I SPRZĘT

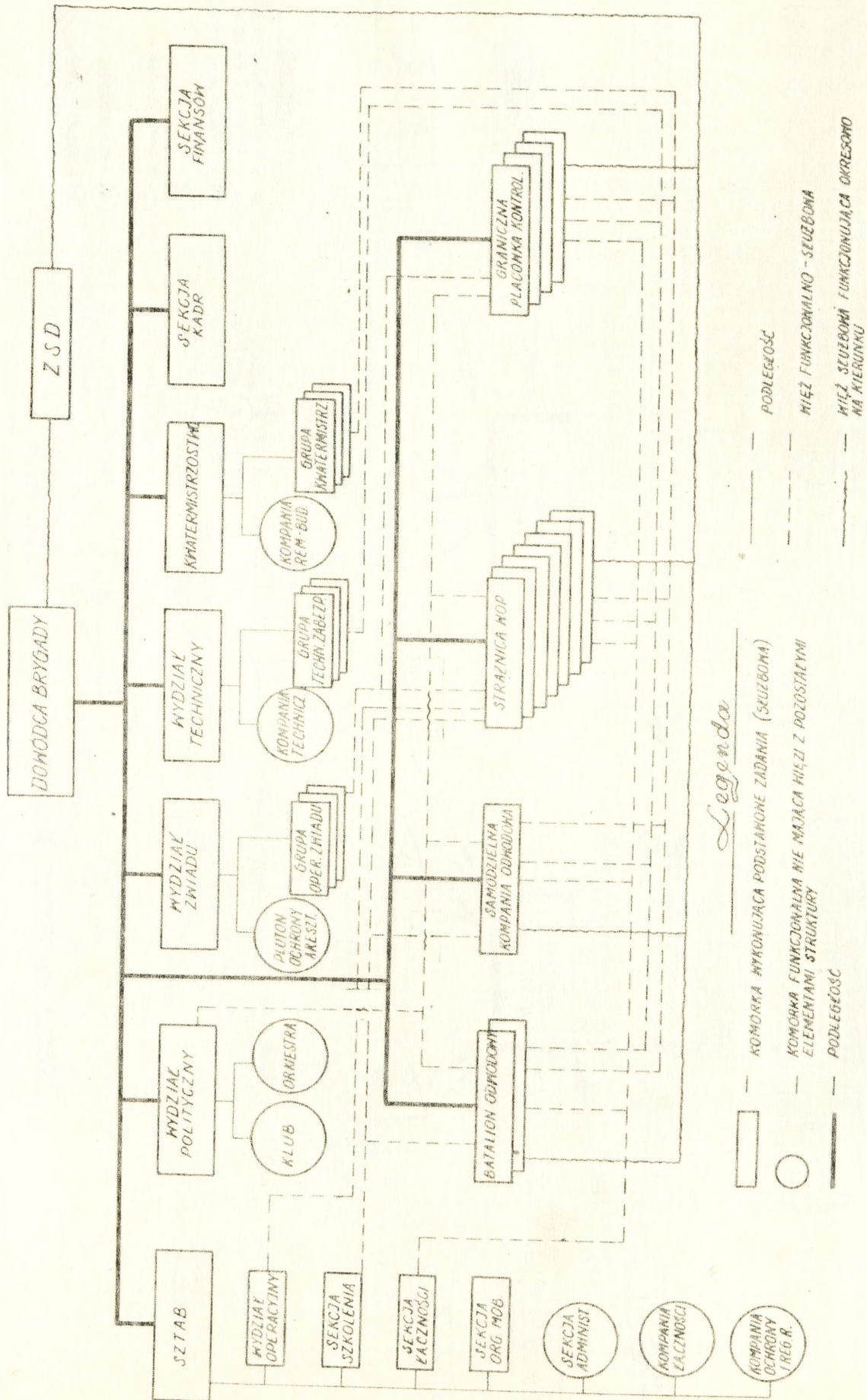
WYSZCZEGÓLNIENIE		IL. TŁO	KOMPANIA	KOMPANIA	PLUTON	GRUPA	RAZEM
		PL. OCHR. SZKOL. PLACZM. PODST.	SZKOL. ROTAC.	ODMOW.	MOZDZ. 82 mm	INŻYNIERSKA	
STAN LICZEBNY							
1	OFICEROWIE	5	2	2	2	1	12
2	CHORAZOWIE	2	2	2	3		10
3	DODOLICEROWIE	10	10	43	46	3	54
4	JZEREKOWI	53	104	128	137	10	440
R A Z E M		70	115	143	158	14	316
UZBROJENIE							
5	PISTOLETY P-64	13	5	5	12	1	36
6	PISTOLETY MASZYŃ.	54	110	138	146	13	444
7	R.K.M.	3			6		9
8	C.K.M.				6		6
9	82 mm MOZDZIERZE				3		3
TRANSPORT							
10	SAMOCZ. OSOB.-TEREN.	1			1		2
11	SAMOCZ. OSOB. WYPAD.				1		1
12	SAMOCZ. CIĘŻ. WYPAD.	1	40	55			96
SPRZĘT ŁĄCZNOŚCI							
13	STACJE KŁ - R - R-108	1					1
14	STACJE UKŁ - R - R-108	11					11
15	STACJE R - R-2432	1		4	1		6
16	STACJE R - R-5434		4	3			7
17	STACJE R - R-4434		18	52			70

ORGANIZACJA BATALIONU ODMOWEGO PRZESZKOLENIOWEGO

Załącznik Nr 10

Lp	Nazwa jednostki	Powierzchnia ₂ rejonu w km
1	Karpacka Brygada WOP	6465,0
2	Górnośląska Brygada WOP	8575,0
3	Sudecka Brygada WOP	3997,0
4	Łużycka Brygada WOP	4387,0
5	Lubuska Brygada WOP	7378,0
6	Pomorska Brygada WOP	8488,0
7	Bałtycka Brygada WOP	6162,0
8	Kaszubska Brygada WOP	12496,0
9	Podlasko-Mazurska Brygada WOP	16612,0
10	Nadbużańska Brygada WOP	8909,0
11	Bieszczadzka Brygada WOP	9081,0

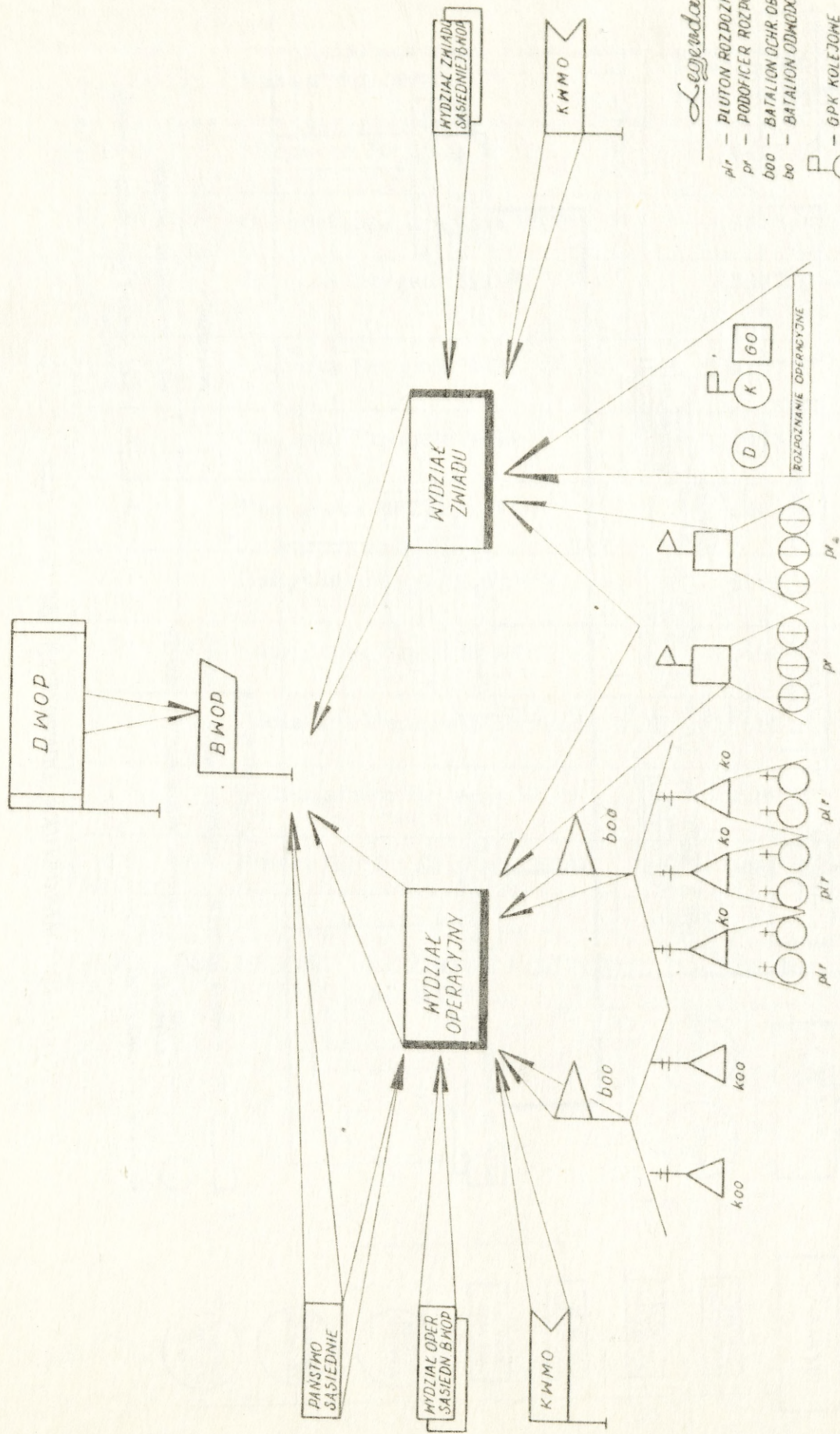
WIELKOSC REJONU SŁUŻBOWEJ ODPOWIEDZIALNOSCI
BRYGAD WOP

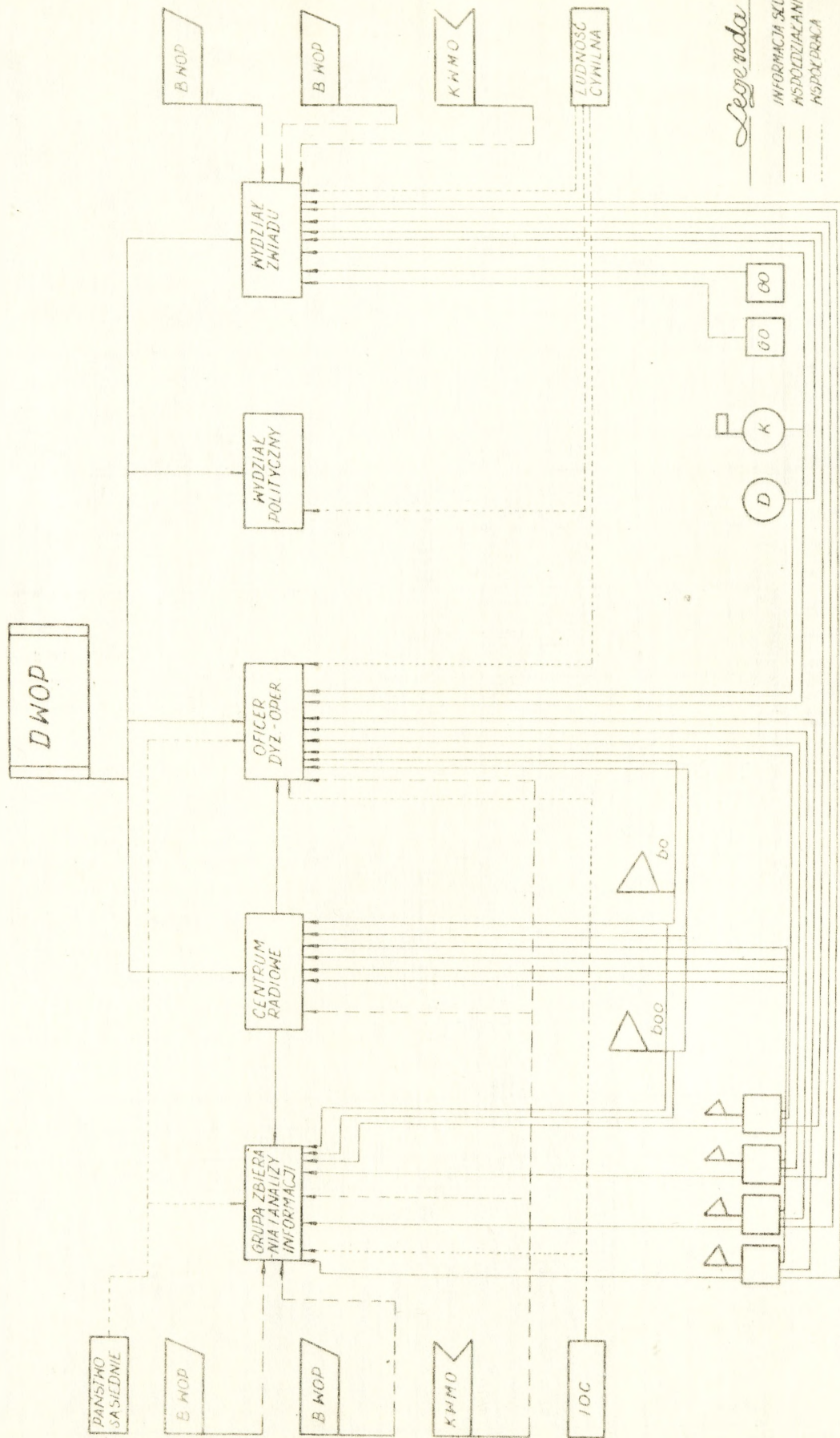
STRUKTURA DOWÓDZENIA BRYGADY MOP

Legenda

- plr — PLUTON ROZPOZNIANIA
- pr — PODOFICER ROZPOZN
- boo — BATALION OCHR. OBIEKTÓW
- bo — BATALION ODWODZONY
- GPK KOLEJOWE
- GPK DROGOWE
- GRUPA OPERAC. ZWIADU
- GRUPA OPERAC. ZWIADU

ŹRÓDŁA INFORMACJI ROZPOZNAWCZEJ W BRYGADZIE WOP

Legenda
 — Informacja Skuzesona
 - - - - - Wspodziewanie
 ········· Wspieranie

SYSTEM ZBIERANIA INFORMACJI ROZPOZNAWCZEJ W BRYGADZIE WOP

INNE PODODZIAŁY WARSNE LUB WSPOLDZIAŁAJACE

NM (nr sieci)	NAZWA SIECI (KIERUNKU)	NUMER KANAŁU (CZĘSTOTLIWOŚĆ)	MSM	KCPK	DOWÓDCA RYNDARY	SZEF SZTABU	SD RYND	ZSD RYNDARY	ZC.A.D.S. ENABER	BAT. DOWOD. nr 1	BAT. DOWOD. nr 2	SKO	STACJA TELEFONNA	STACJA TELEFONNA	GPK nr 1	GPK nr 2	GPK nr 3	GPK nr 4	STRAZNIKI nr 1-5	STRAZNIKI nr 6-10	STRAZNIKI nr 11-15	STRAZNIKI nr 16-20
---------------	------------------------	------------------------------	-----	------	-----------------	-------------	---------	-------------	------------------	------------------	------------------	-----	------------------	------------------	----------	----------	----------	----------	------------------	-------------------	--------------------	--------------------

ZACZYNOSĆ Z PRZEŁOŻONYM I WSPÓLDZIAŁANIA

10	SIP MSM DLA POTRZEB WOP																						
15	KIP WSPÓLDZIAŁANIA Z KNMO																						
932	SIP OSTRZEGANIA KOPK																						
	KIP WSPÓLDZIAŁANIA																						

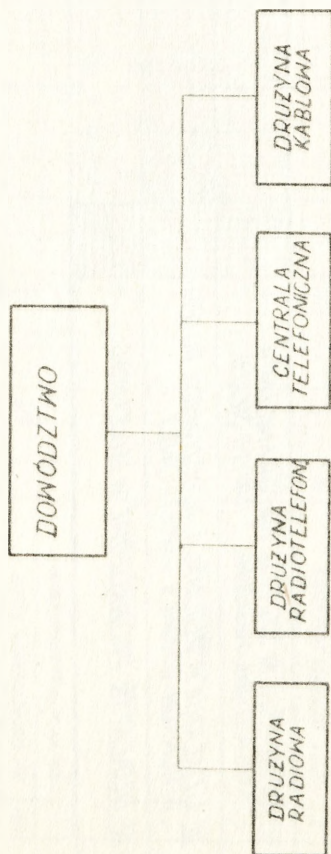
ZACZYNOSĆ Z PODLEŻNYMI

6	SIP DOWODZENIA SZTABU BOM (6)																						
7	KIP WSPÓLDZIAŁANIA Z SIP nr 6																						
8	KIP WSPÓLDZIAŁANIA Z SIP nr 6																						
6	SIP DOWODCY BRIGADY	67																					
7	SIP DOWODZENIA Z SIP nr 6	65																					
8	SIP DOWODZENIA Z SIP nr 6	70																					
10	SIP DOWODZENIA Z SIP nr 6	72																					
11	SIP DOWODZENIA Z SIP nr 6	72																					
12	SIP DOWODZENIA Z SIP nr 6	78																					
9	SIP UNK ZSD																						
13	SIP DOWODZENIA Z SIP nr 6	68																					
14	SIP DOWODZENIA Z SIP nr 6	72																					
15	SIP DOWODZENIA Z SIP nr 6	68																					
16	SIP DOWODZENIA Z SIP nr 6	72																					
17	SIP DOWODZENIA Z SIP nr 6	68																					
18	SIP DOWODZENIA Z SIP nr 6	68																					
19	SIP DOWODZENIA Z SIP nr 6	68																					
20	SIP DOWODZENIA Z SIP nr 6	68																					
21	SIP DOWODZENIA Z SIP nr 6	74																					
22	SIP DOWODZENIA Z SIP nr 6	63																					
23	SIP DOWODZENIA Z SIP nr 6	74																					
24	SIP DOWODZENIA Z SIP nr 6	63																					

SCHEMAT ZACZYNOSCI RADIOWEJ I RADIOTELEFONICZNEJ BRIGADY WOP

STAN LICZEBNY, UZBROJENIE I SPRZĘT

WYSZCZEGÓLNIENIE	DOWÓDZ-TWO	DRUZYNA RADIOWA	DRUZYNA RADIOWA RDTLF	CENTRALA DRUZYNA TELEFON KABLONA	RAZEM
STAN LICZEBNY					
1 OFICEROWIE					
2 CHORĄŻOWIE	1				1
3 PODOFIGEROWIE		1	1	1	4
4 SZEREGOWI	8	4	10	4	32
RAZEM	7	5	11	5	37
UZBROJENIE I SPRZĘT					
5 PISTOLETY P-64	1	1			2
6 PISTOLETY MASZYNOWE	6	4	11	5	35
7 RKM					
8 CKM					
9 82 mm MOZDZIERZE					
10 SAMOCHODY OSOB. WYPADOWE					
11 SAMOCHODY OSOB. TERENOWE					
12 SAMOCHODY CIĘŻAR. WYPADOWE					
13 MOTOCYKLE	1				1
14 SAMOCHODY RÓŻNE	1			1	2
15 rdst. KF - R #18		1			1
16 rdst. UKF - R 108			10		10
17 rdltf R-2432					
18 rdltf R-5431					
19 rdltf R-4431					

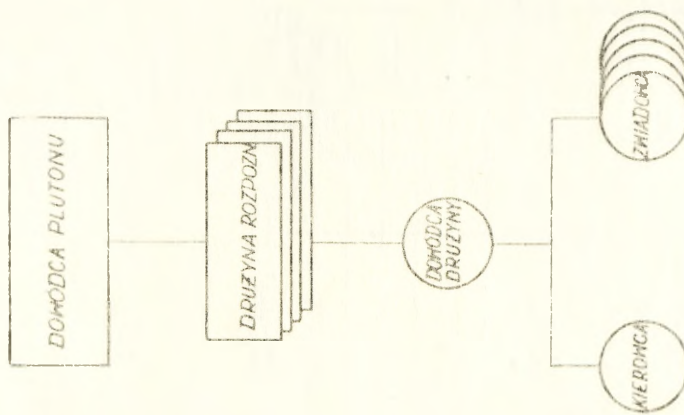

ORGANIZACJA PLUTONU ŁACZNOŚCI BATALIONU ODWODOWEGO (sko)

STAN LICZEBNY, UZBROJENIE I SPRZET

WYSZCZEGÓLNIENIE	W KAZDYM DRUZYNIU	RAZEM
STAN LICZEBNY		
1 OFICEROWIE	1	1
2 CHORAZOWIE	1*	1*
3 PODOFICEROWIE	1	4
4 SZEREGOWI	6	24
RAZEM	7	29
UZBROJENIE I SPRZET		
5 PISTOLETY P-64	1	1
6 PISTOLETY MASZYNOWE	7	28
7 rkm		
8 CKM		
9 82 mm MORTYERZE		
10 SAMOCHODY OSOBOWO-TEREN	1	4
11 SAMOCHODY OSOBOWE WYPADKOWE	1**	4**
12 SAMOCHODY CIEZAR.WYPADKOWE		
13 MOTOCYKLE		
14 SAMOCHODY RÓZNE		
15 rdst. KF R-118		
16 rdst. UKF - R 106		
17 rdulif R-2432	1	4
18 rdulif R-5431		
19 rdulif R-4431	1	4

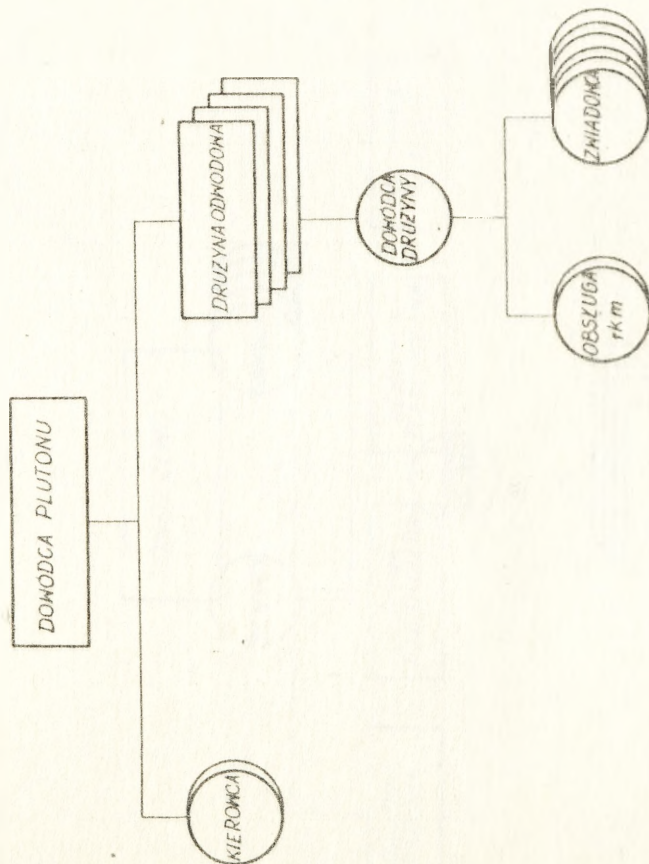
* - W DRUGIM PLUTONIE ROZPOZNANIA - DOWÓDCA PLUTONU CHORAŻY
 ** - W DRUGIM PLUTONIE ROZPOZNANIA - SAM OSOB.-WYPADKOWE

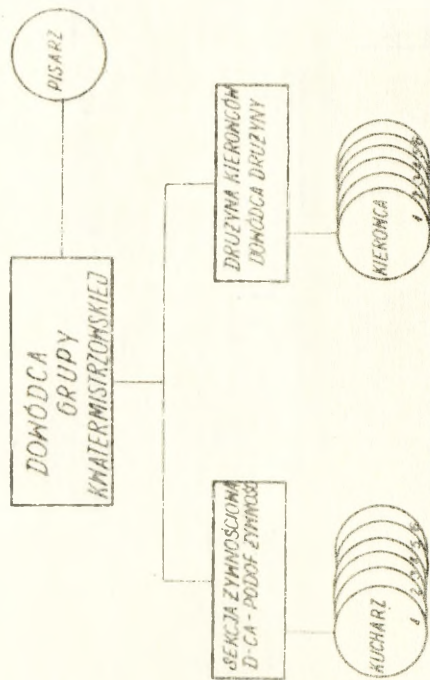
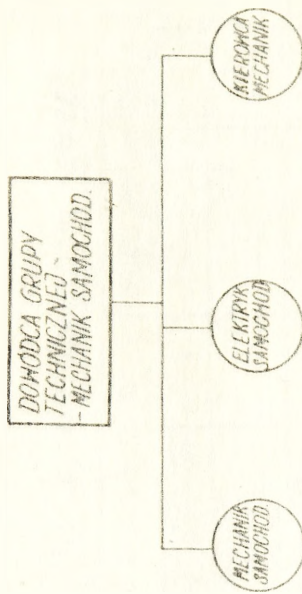
ORGANIZACJA PLUTONU ROZPOZNANIA

STAN LICZEBNY, UZBROJENIE I WYPOSAZENIE

WYSZCZEGÓLNIENIE	W KAZDZIJ DRUZYNIE	RAZEM
STAN LICZEBNY		
1 OFICEROWIE		
2 CHORAZOWIE	1	1
3 PODOFICEROWIE	4	4
4 SZEREGOWI	8	34
R A Z E M	9	39
UZBROJENIE I SPRZET		
5 PISTOLETY P-64		1
6 PISTOLETY MASZYNOWE	8	34
7 rkm	1	4
8 ckm		
9 82 mm moździerz		
10 SAMOCHODY OSOBNE TERENOWE		
11 SAMOCHODY OSOBNE WYPADKOWE		
12 SAMOCHODY CIĘŻAROWE WYPADKOWE		2
13 MOTOCYKLE		
14 SAMOCHODY RÓŻNE		
15 rdst KF R-118		
16 rdst UKF R-108		
17 rdllf R-2432		1
18 rdllf R-5431		
19 rdllf R-4431	1	4

ORGANIZACJA PLUTONU ODMODOWEGO

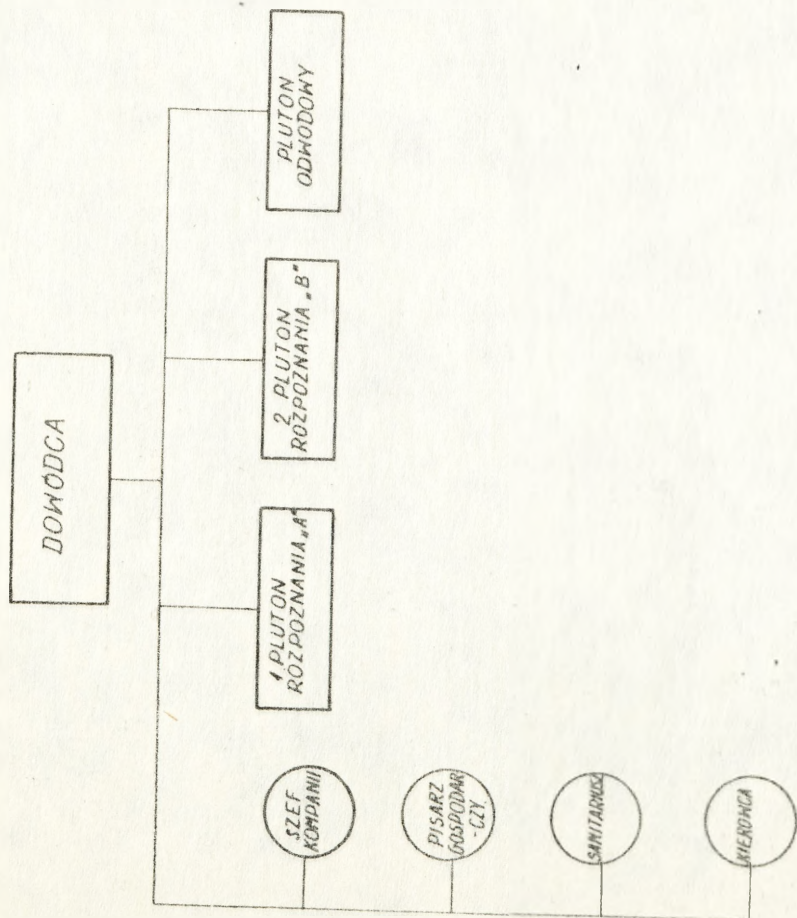
STAN LICZEBNY, UZBROJENIE I SPRZET

WYSZCZEGÓLNIENIE		D-1WO	SEKCJA ZYMNOŚCIOWA	DRUŻYNA KIERUNGÓW	RAZEM
STAN LICZEBNY					
1	OFICEROWIE				
2	CHORĄŻOWIE	1			1
3	PODDOFICEROWIE		1	1	2
4	SZEREGOWI	1	6	6	13
UZBROJENIE I SPRZET					
5	PISTOLETY P-64	1	1		2
6	PISTOLETY MASZYNOWE	1	6	7	14
7	SAMOCHODY CIEŻAROWE			6	6
8	SAMOCHODY DOSTAWCZE		1		1
9	PRZYCZEPY CYSTERNA		1		1
10	KUCHNIA POŁOWA			3	3
11	ZBIORNIK NA WODE			3	3
12	Rollif R-2432	1			1

STAN LICZEBNY, UZBROJENIE I SPRZET

WYSZCZEGÓLNIENIE		RAZEM
		H
		GT
STAN LICZEBNY		
1	OFICEROWIE	
2	CHORĄŻOWIE	
3	PODDOFICEROWIE	4
4	SZEREGOWI	3
UZBROJENIE I SPRZET		
5	PISTOLETY P-64	4
6	PISTOLETY MASZYNOWE	3
7	SAMOCHODY RÓŻNE	4
8	PRZYCZEPY	1
9	Rollif R-2432	1

ORGANIZACJA GRUPY KWATERMISTRZOWSKIEJ I TECHNICZNEJ (WARIANT)

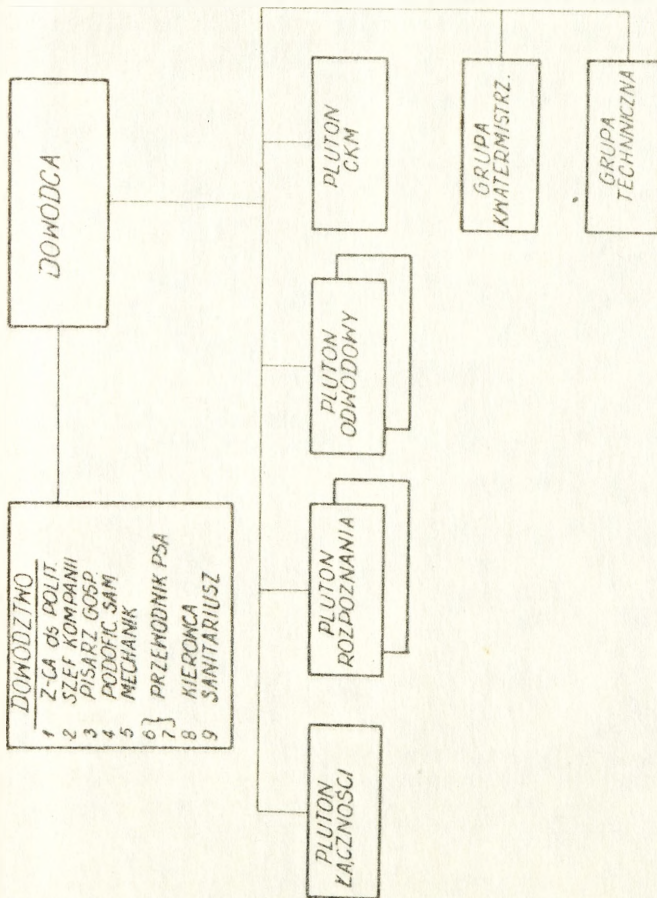
STAN LICZEBNY, UZBROJENIE I SPRZET

WYSZCZEGÓLNIENIE		DOWÓDZ- -TNO	PLUTON -ROZPOZ- -NANIA „A”	PLUTON -ROZPOZ- -NANIA „B”	PLUTON -ROZPOZ- -NANIA -HY	RAZEM
STAN LICZEBNY						
1	OFICEROWIE	1	1			2
2	CHORĄŻOWIE			1	1	2
3	PODOFICEROWIE	1	1	1	1	4
4	SZEREŻONI	3	24	24	34	85
RAZEM		5	29	29	39	102
UZBROJENIE I SPRZET						
5	PISTOLETY P-64	2	1	1	1	5
6	PISTOLETY MASZYNOWE	3	28	28	34	93
7	RKM				4	4
8	GKM					
9	82 mm MOZDZIERZE					
10	SAMOC. OSOB. TEREN	1	4			5
11	SAMOC. OSOB. WYPAD.			1		1
12	SAMOC. CIĘŻAR. WYPAD.				2	2
13	MOTOCYKLE					
14	SAMOCHOBY RÓŻNE					
15	Rollst. KF R-118					
16	Rollst. UKF R-108					
17	Rollst. R-2432	1	4	4	1	10
18	Rollst. R-5434					
19	Rollst. R-4434		4	4	1	12

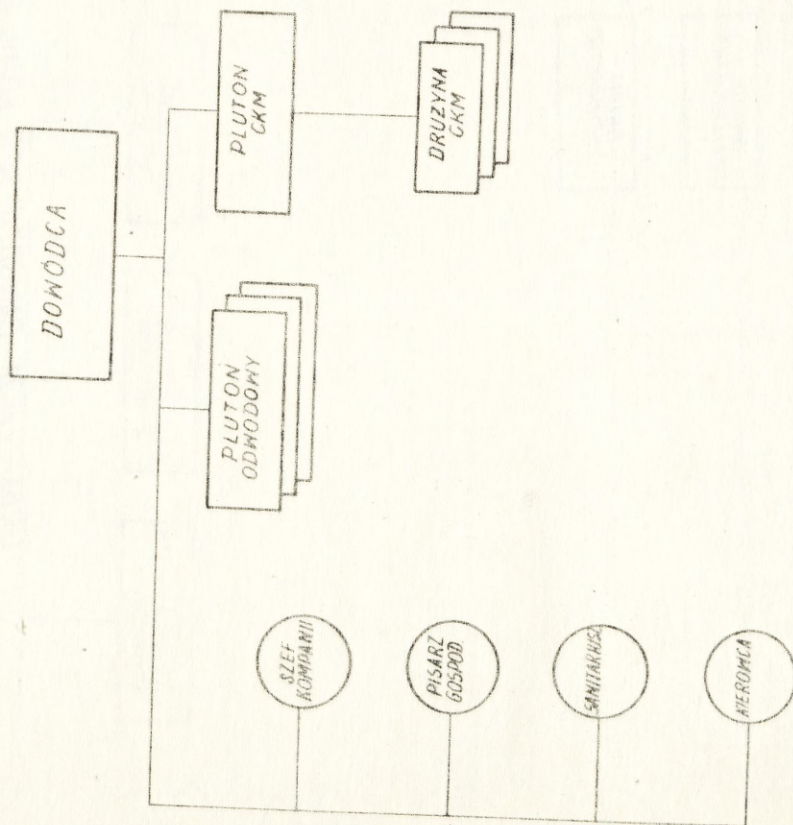
ORGANIZACJA KOMPANII ODWODOWEJ (ROZPOZNANIA)

STAN LICZEBNY, UZBROJENIE I SPRZĘT

WYSZCZEGÓLNIENIE	DIKTYVAN	DIKTYWAN WALCZYK R. P. D.	DWA DWA	DIKTYWAN CKM	DIKTYWAN KAWAL. TECHN.	RAZEM
STAN LICZEBNY						
1 OFICEROWIE	2	1	1	1		4
2 CHORAŻOWIE		1	1	2	1	5
3 PODOFICEROWIE	2	4	8	3	2	28
4 SZEREGOWI	6	32	48	20	13	190
R A Z E M	10	37	58	24	16	227
UZBROJENIE I SPRZĘT						
5 PISTOLETY P-64	6	2	2	7	2	22
6 PISTOLETY MASZYNOWE	4	35	56	17	14	197
7 RKM			8			8
8 CKM				6		6
9 82 mm MOZDZIERZ						
10 SAMOCHODY OSOB. TEREN.	1		4			5
11 SAMOCHODY OSOB. WYPAD.			4			4
12 SAMOCHODY CIĘŻAR. WYPAD.			4			4
13 SAMOCHODY RÓŻNE		2		2	7	12
14 MOTOCYKLE		1				1
15 rdsl. KF R-118		1				1
16 rdsl. UKF R-108		10				10
17 rdllif. R-2432	1		8	2	1	14
18 rdllif. R-5431						
19 rdllif. R-4431			8	8		16

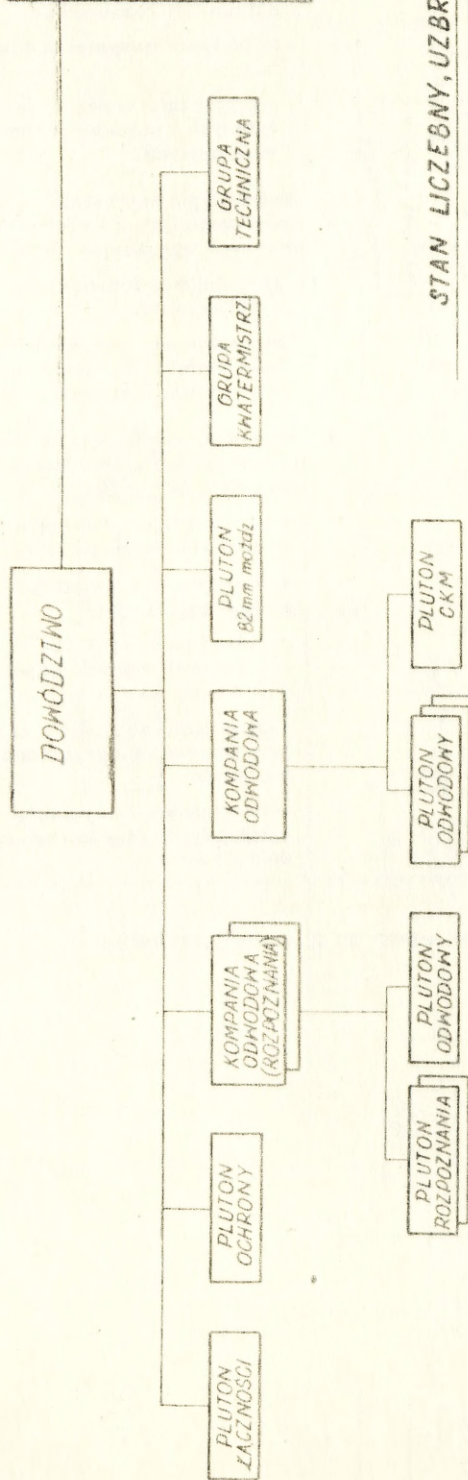
ORGANIZACJA SAMODZIELNEJ KOMPANII ODWODONEJ (WARIANT)

STAN LICZEBNY, UZBROJENIE I SPRZĘT

WYSZCZEGÓLNIENIE	DOWÓDZIMOŚĆ	TRZY PLUTONOWY ODWODOWY	PLUTON CKM	RAZEM
STAN LICZEBNY				
1 OFICEROMIE	1		1	2
2 CHORAŻOWIE		3		3
3 PODOFICEROMIE	1	12	3	16
4 SZEREGOWI	3	102	20	125
R A Z E M	5	117	24	146
UZBROJENIE I SPRZĘT				
5 PISTOLETY P-64	2	3	7	12
6 PISTOLETY MASZYNOWE	3	102	17	122
7 RKM		12		12
8 CKM			6	6
9 82 mm MOZDZIERZE				
10 SAMOCHODY OSOB TEREN	1			1
11 SAMOCHODY OSOB WYPAD				
12 SAMOCHODY CIĘŻ WYPAD		6		6
13 MOTOCYKLE				
14 SAMOCHODY RÓŻNE			2	2
15 Rolif. KF R-418				
16 Rolif. UKF R-408				
17 Rolif. R-2432	1	3	1	5
18 Rolif. R-5431				
19 Rolif. R-4431		12		12

- DOWÓDZTWO**
- 1 Z-CIA ds POLITYCZNY
 - 2 SZEF SZTABU
 - 3 POM. SZEFU SZTABU
 - 4 SEKRETARZ POP
 - 5 INSTRUKTOR POLIT
 - 6 KIEROWNIK KLUBU
 - 7 LEKARZ
 - 8 KIEROWNIK KANCEL.
 - 9-10 PRZEMODNIK PSA
 - 11 KIEROWCA
 - 12 KIEROWCA-SANITAR
 - 13 ELEKTRYK

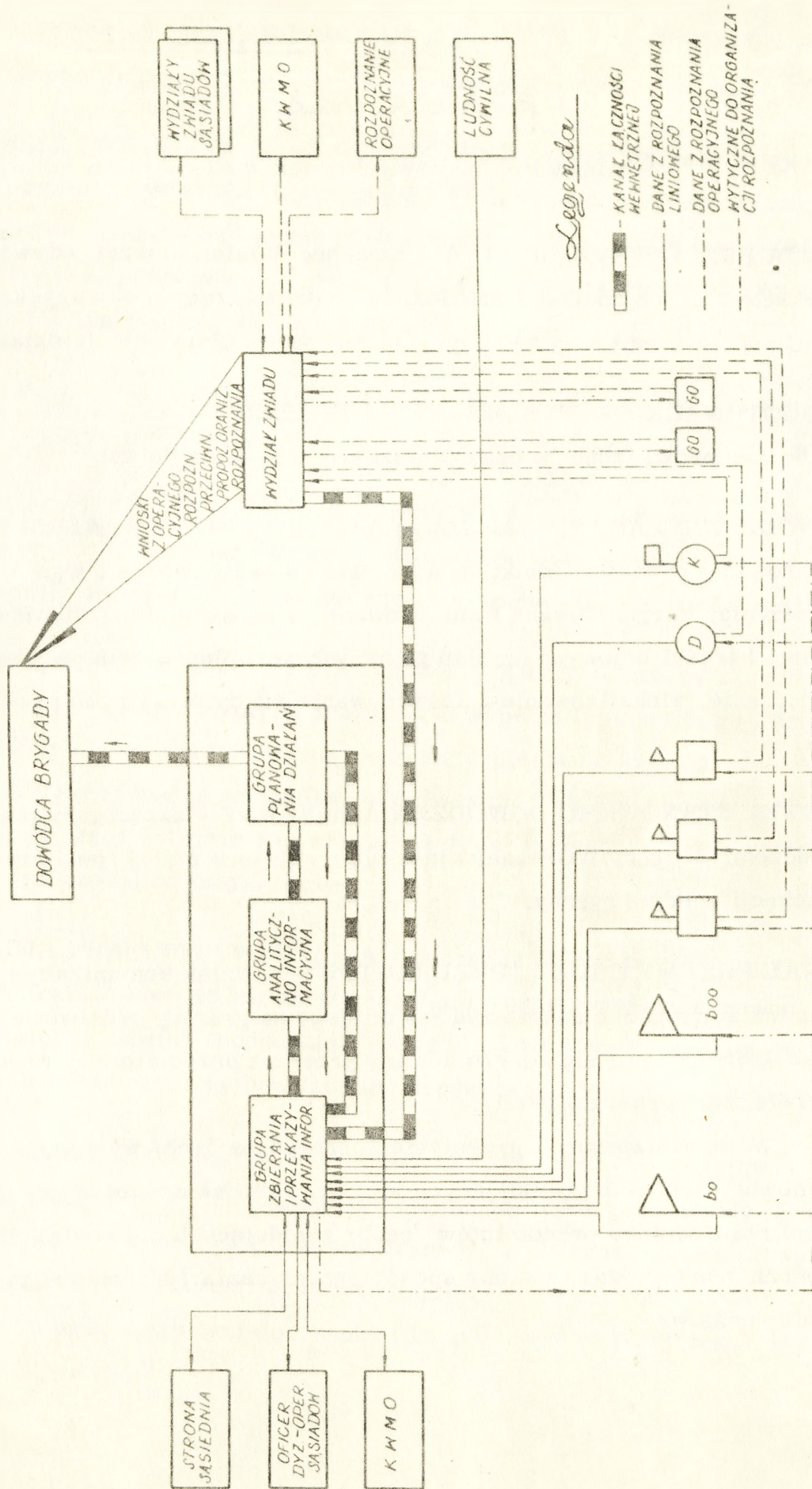
STAN LICZEBNY, UZBROJENIE I SPRZET

WYSZCZEGÓLNIENIE	DO- MODY- FUNK- -TWO		PLU- -TON- -TWO		DNI- KONIA ODN- -TWO		KONIA ODN- -TWO		GRUPA ODN- -TWO		RAZEM
	PLU- -TWO	PLU- -TWO	PLU- -TWO	PLU- -TWO	PLU- -TWO	PLU- -TWO	PLU- -TWO	PLU- -TWO	PLU- -TWO		
STAN LICZEBNY											
1 OFICEROWIE	7				4	2	1				14
2 CHORAZOWIE			1	1	4	3		1			10
3 PODOFICEROWIE	3		4	3	26	16	3	2	1		58
4 SZEREGOWI	4	32	48	170	125	10	13	3			375
RAZEM	14	37	52	204	146	14	16	4			457
UZBROJENIE I SPRZET											
5 PISTOLETY P-64	11	2	1	10	12	1	2	1			40
6 PISTOLETY MASZYNOWE	3	35	21	186	122	13	44	3			397
7 rkm					8	12					20
8 ckm						6					6
9 82mm moździerz							3				3
10 SAMOCHODY OSOBOWO-TEREN	2				10	1					13
11 SAMOCHODY OSOBOWE WYPADKOWE					8						8
12 SAMOCHODY GIEZAR WYPADKOWE					4	6					10
13 MOTOCYKLE			1								1
14 SAMOCHODY ROZNE			2				2	1	7	1	13
15 rdsł KF R-118			1								1
16 rdsł UKF R-408			10								10
17 radij R 2432	2				20	5	1	1			30
18 radij R 5434											
19 radij R-4431					12	12	3				27

ORGANIZACJA BATALIONU ODWODOWEGO BRIGADY WOP (WARIANT)

FUNKCJE GENERALNE	OCENA PRZECIWNIKA	MANEWR SIŁAMI WŁASNYMI	TECHNIKA DOWODZENIA
CZYNNIKI SKŁADOWE	1. Znajomość organizacji i wyposażenia sił dywersyjnych.	1. Doskonała znajomość terenu przez dowódców wszystkich szczebli wyrażająca się w:	1. Szybka i właściwa reakcja na rozwój sytuacji w rejonie działania wyrażająca się w:
	2. Znajomość uzbrojenia, oznakowania i umundurowania przeciwnika.	- umiejętności poruszania się w całym rejonie służbowej odpowiedzialności brygady przy pomocy mapy;	- ciągłości działań rozpoznawczych;
	3. Znajomość sposobu działania przeciwnika w poszczególnych sytuacjach rozpoznania, ataki na obiekty, podejście i odejście do obiektu, bazowanie itp.	- umiejętności poruszania się w rejonie zagrożenia bez mapy;	- aktywności rozpoznania;
	4. Określenie prawdopodobnego celu i sposobu działania przeciwnika.	- znajomości miejsc dogodnych do urządzania baz i kryjówek;	- inicjatywie wszystkich dowódców;
	5. Wstępne precyzowanie celu i sposobu działania sił własnych.	- znajomość własnych i współdziałających punktów informacji w terenie.	- ciągłym informowaniu przełożonych i sąsiadów i rozwoju sytuacji.
	2. Ocena możliwości bojowych i manewrowych sił własnych.	2. Bezkolizyjne kojarzenie czynności decyzyjnych i rozkazodawczych wyrażające się w:	
	3. Umiejętność planowania manewru stosownie do aktualnych możliwości pododdziałów.	- równoległym decydowaniu i rozkazowaniu;	
	4. Powiązanie zaczepnych działań przeciwdywersyjnych z działaniami ochronno-obronnymi.	- kontrolowaniu rejonu działań małymi samodzielnymi elementami rozpoznawczymi;	
	5. Organizacja wymiany informacji rozpoznawczych między własnymi pododdziałami.	3. Optymalne wykorzystanie możliwości środków dowodzenia polegające na:	
	6. Elastyczność manewrowania stosownie do aktualnej sytuacji,	- właściwej ilości korespondentów w sieci dowodzenia;	
	7. Umiejętność samodzielnego decydowania przez dowódców wszystkich szczebli, co do zakresu i kierunku manewru własnego pododdziału.	- dysponowaniu częstotliwościami zapasowymi;	
		- przekazywaniu krótkich, nieskomplikowanych sygnałów dowodzenia;	
		- zapewnieniu łączności z każdym elementem ugrupowania bojowego;	
		- bezwzględnyemu utrzymaniu ścisłej dyscypliny korespondencji radiowej.	

CZYNNIKI SKŁADOWE GENERALNYCH FUNKCJI DOWODZENIA PODODDZIAŁEM ODWODOWYM

MODEL OBIEGU INFORMACJI O PRZECIWNIKU W BRYGADZIE NOP (PROJEKT)

O B J A S N I E N I A

terminów i pojęć użytych w tekście

AKCJA PRZECIWDYWERSYJNA - zaczepne działania przeciwdyweryjne w trakcie których oddział /pododdział/ je prowadzący może uzyskać określony normami stopień nasycenia terenu w całym rejonie działań.

DŁUGOTRWALE BOJOWE DZIAŁANIA PRZECIWDYWERSYJNE - działania bojowe prowadzone w czasie dłuższym niż jedna doba.

DOWODZENIE ZACZEPNYMI DZIAŁANAMI PRZECIWDYWERSYJNYMI - kierowanie procesem walki, a więc działalność dowódcy i jego organu dowodzenia, zorganizowaną i nakierowaną na osiągnięcie wynikającego z istoty i treści bojowych działań przeciwdyweryjnych celu, jakim jest rozpoznanie, zlokalizowanie i zlikwidowanie sił dywersyjnych przeciwnika.

GŁÓWNE STANOWISKO DOWODZENIA BRYGADY - zasadniczy punkt dowodzenia brygady WOP znajdujący się w miejscu stałej /pokojowej/ dyslokacji sztabu brygady.

x KANAŁ PRZEMYTNICZY /PRZERZUTOWY/ - szlak komunikacyjny przecinający granicę państwową lub miejsce na granicy państwowej, przez które odbywa się zorganizowany przerzut przedmiotów, rzeczy lub zwierząt /przerzut ludzi/.

W zorganizowanym przemyśle /przerzucie osób/ występuje w zmoście kilka osób posiadających wspólny ośrodek dyspozycyjny, punkty nadania i odbioru przedmiotów /osób/ znajdujących się po dwóch stronach granicy oraz ustalony sposób przemycańca /przerzutu/ przez granicę państwa.

KROTKOTRWALE BOJOWE DZIAŁANIA PRZECIWDYWERSYJNE -
działania bojowe prowadzone w czasie krótszym niż jedna doba.

x NASILENIE PRZESTĘPCZOŚCI GRANICZNEJ - suma wszystkich ujawnionych przez organa WOP i inne organa PRL wypadków usiłowań lub nielegalnych przekroczeń granicy państwowej na kierunkach do Polski i z Polski oraz przekazanych przez organa państw sąsiednich w formie udokumentowanej informacji o takich zdarzeniach.

x NIELEGALNE PRZEKROCZENIE GRANICY PANSTWOWEJ - umyślne lub nieumyślne przekroczenie granicy PRL bez wymaganego zezwolenia.

x NIEUMYŚLNE PRZEKROCZENIE GRANICY PRL - przekroczenie granicy bez świadomości działania sprawcy oraz wobec wyłączenia odpowiedzialności karnej z innych powodów niż znikome społeczne niebezpieczeństwo.

OBRONA PRZECIWDYWERSYJNA OBSZARU KRAJU - szereg określonych przedsięwzięć /realizowanych przy użyciu wypecjalizowanych sił i środków/, mających na celu wszechstronne zabezpieczenie kraju przed działalnością dywersyjną przeciwnika, zdecydowane i skuteczne przeciwdziałanie tej działalności oraz zwalczanie sił dywersyjnych przeciwnika działających na obszarze kraju.

OPERACJA PRZECIWDYWERSYJNA - zaczepne działania przeciwywersyjne, w trakcie których określony normami stopień nasycenia terenu siłami własnymi oddział /pododdział/ uzyskać może tylko w określonych wycinkach /sektorach/ rejonu działań, drogą manewru sił w te sektory.

PODODDZIAŁY ODWODOWE WOP - siły i środki wydzielane etatowo ze składu brygad WOP, nie zaangażowane bezpośrednio w ochronie granicy, a będące w dyspozycji dowódcy brygady, z przeznaczeniem do wykonania nieprzewidzianych, wynikłych nagle zadań w ochronie granicy państwowej bądź utrzymania porządku i bezpieczeństwa publicznego w pasie granicznym.

P O G R A N I C Z E - obszar bezpośrednio przyległy do granicy państwowej, który dzieli się na:

- p a s d r o g i g r a n i c z n e j ;
- s t r e f ę n a d g r a n i c z n ą ;
- p a s g r a n i c z n y .

x PRZERWANIE GRANICZNE - ujawnione, nielegalne przekroczenie granicy państwowej, dokonane przez osobę nieujętą przez WOP na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem w czasie pościgu bądź przez inne organa PRL i państwa sąsiedniego.

x PRZESTĘPSTWO GRANICZNE - czyn zabroniony przez ustawę, skierowany przeciwko nienaruszalności i bezpieczeństwu granicy PRL, popełniony umyślnie przez osobę podlegającą odpowiedzialności karnej, a w szczególności:

- przekroczenie granicy PRL bez wymaganego zezwolenia;
- fałszerstwo dokumentów uprawniających do przekroczenia granicy PRL lub posługiwanie się takimi dokumentami w czasie przekraczania granicy;
- wyłudzenie dokumentów uprawniających do przekraczania granicy PRL, wicz zezwalających na wjazd do Polski lub na pobyt w innych państwach po wyjeździe z Polski, wpisów MO w dowodach osobistych, nabywanie bądź posługiwanie się takimi dokumentami;
- niszczenie, uszkodzanie i przesuwanie znaków granicznych oznaczających przebieg granicy PRL i państw sąsiednich.

x PRZESTĘPCA GRANICZNY - osoba skazana prawomocnym wyrokiem za popełnienie przestępstwa granicznego lub w stosunku do której postępowanie karne o taki czyn zostało prawomocnie warunkowo umorzona.

x ROZPOZNANIE GRANICZNE - zespół przedsięwzięć i działań prowadzonych przez żołnierzy WOP nieoperacyjnymi formami rozpoznania w celu uzyskania informacji związanych z zagrożeniem nienaruszalności granicy państwowej.

x ROZPOZNANIE OPERACYJNE - zespół przedsięwzięć i działań prowadzonych metodami pracy operacyjnej przez wyspecjalizowanych oficerów i chorążych oraz upoważnionych podoficerów zawodowych, w celu uzyskania informacji związanych z zagrożeniem nienaruszalności granicy państwowej i bezpieczeństwa PRL.

x SPRAWCA PRZESTĘPSTWA GRANICZNEGO - osoba podlegająca odpowiedzialności karnej za popełnienie czynu zabronionego, skierowanego przeciwko nienaruszalności i bezpieczeństwu granicy PRL.

SPRAWNOSC PRZECIWDYWERSYJNA BRYGADY WOP - zdolność do zbrojnej likwidacji sił dywersyjnych działających w rejonie służbowej odpowiedzialności brygady, przy warunku, że cel ten osiąganym jest z zachowaniem optymalnego stosunku efektów do nakładów.

x SYSTEM OCHRONY GRANICY PRL - całokształt ściśle ze sobą powiązanych przedsięwzięć i działań wykonywanych w celu zabezpieczenia nienaruszalności i bezpieczeństwa granic państwowych.

System ochrony granicy jest zależny od warunków terenowych w jakich przebiega granica i jej zagrożenie przestępczością graniczną oraz system ochrony granicy państwa sąsiedniego.

x UMOWY O STOSUNKACH PRAWNYCH NA GRANICY - dwustronne umowy zawarte między Polską, a sąsiednimi państwami regulujące stosunki prawne na wspólnej granicy państwowej oraz współpracę i wzajemną pomoc organów ochrony granic.

x UMYSLNE PRZEKROCZENIE GRANICY PRL - bez wymaganego zezwolenia - każde karalne i niekaralne ze względu na znikome społeczne niebezpieczeństwo, świadome popełnienie tego czynu zabronionego.

x WYKROCZENIE GRANICZNE - naruszenie przepisów o ochronie granic państwowych PRL.

ZAPASOWE STANOWISKO DOWODZENIA - punkt dowodzenia brygady WOP wydzielony na okres działań wojennych z GSD, głównie w celu zapewnienia ciągłości dowodzenia w wypadku jego zniszczenia oraz przyjęcia dowodzenia określonym rodzajem działań granicznych, przeciwdywersyjnych/ lub częścią działań na jednym ze skrzydeł ugrupowania bojowego brygady.

UWAGA: Definicje pojęć oznaczone gwiazdką * pochodzą z materiału "Niektóre pojęcia z zakresu ochrony granic państwowych" opracowanie zbiorowe Sztabu WOP pod kierownictwem płk mgr Edwarda Granata nr kanc. Sztabu WOP pf-2499 z dnia 1.08.1977r.

Wydrukowano w 20 egz.

Egz. nr 1-20 - Bibl. Gł. ASG WP-OZS

Wyk. ppłk Jagodziński

Druk. I. P.

Nr ksero 0621/79 Dow. WOP